

planinski

V E S T N I K

REVIIJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895

115. LETO • OKTOBER 2010

ŠT. 10

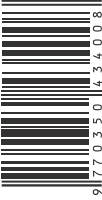
Revija
Planinske zveze
Slovenije

Tema meseca: **V globinah gora**

Intervju: **Stephen Goodwin**

Z nami na pot: **Breginjski kot, Planina Pecol**

3,40 €

Septolete® plus

Hitro nad močnejšo bolečino.

**Nove Septolete plus
z okusom medu in limete.**

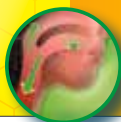
NOVO

Ko bolečina v grlu postane močnejša.

- Delovati začnejo **takoj**.
- Učinkujejo **do 3 ure**.

www.krka.si

Septolete®
In vaše grlo spet deluje.

KRKA

Naša inovativnost in znanje
za učinkovite in varne
izdelke vrhunske kakovosti.

Pred uporabo natančno preberite navodilo! O tveganju in neželenih učinkih se posvetujte z zdravnikom ali s farmacevtom.

Soft Shell
vetrovka

ebony

-47%

~~149,90 eur~~

79,90 eur

KIBUBA
PUSTOLOVŠČINA NA OBZORJU

ostale izdelke v akciji si oglejte na:

www.kibuba.com

planinski
V E S T N I K

Posebna ponudba pred letom 2011

Vam je naša revija všeč in bi jo radi prejeli vsak mesec? Od začetka oktobra do konca leta 2010 **Vam ponujamo posebno ugodnost:**

Postanite naročnik Planinskega vestnika za leto 2011 in ga začnete prejemati že letos. Če naročite in plačate Planinski vestnik do konca leta 2010, dobite za ceno 34,00 € številke letnika 2010 od dneva plačila naprej in 12 številke letnika 2011. **Tako boste zadnje letošnje številke dobili brezplačno!**

Naročite se tako, da pišete na ursa@pzs.si ali pokličete na brezplačno številko 080 1893.

Naročnina je lahko tudi lepo darilo za vaše bližnje ali prijatelje!

Marjan Bradeško

Mar ni vsa dežela pred teboj?

Nedelja v začetku avgusta, na višku sezone. Pol desetih zvečer v eni od koč ob cesti pod Grossglockner. Tiho je, le par osamljenih gostov v jedilnici in v veži nekaj parov čevljev tistih, ki so že odšli spat. Kuhar vsakomur sam prinese izborno, okusno in izjemno poceni jed. Nobenega veseljačenja, nobenega hrupa. Čeprav je koč lahko dostopna in visoko nad tisto mejo, nad katero menda ni "zavor". Vsaj tako pravijo različni "veseljaki", ki jih je po naših kočah še vedno kar dosti. Sam sicer že nekaj časa nisem spal v planinski koči, a slišim, da ponekod kar ni miru po deseti uri. Predvsem pa je ob višku sezone gneča, da brez vnaprejšnje rezervacije planinec težko dobi ležišče.

Je mar premalo prostora za vse, ki hočejo v gore? V naravo? In tu se brž vprašamo še: "Je Triglav res tisto, kamor morajo vsi?" Saj bi še šlo, če bi šli tja gor le enkrat (kot menda mora vsak Slovenec, a tudi to lahko postavimo pod vprašaj). A zakaj mora biti Triglav kar vsako leto edina tura, ki jo naredijo nekateri? Iti enkrat samkrat na Triglav ali vsako leto na Triglav (in nikamor drugam) je pravzaprav tudi nevarno. Mnogi se na pot podajo preprosto ne dovolj pripravljeni in ne uživajo ne sami ne tisti, ki se z njimi srečujejo. Triglavu tu ne želim delati krivice, podobnih kulturnih (in obleganih) vrhov je še nekaj.

A sprašujem se, kako to, da imamo na eni strani prepolne kočice in dobesedno uničene poti od preštevilnih planincev, na drugi strani pa se mnoge, mnoge poti zaraščajo, izginevajo, skoraj jih ni več. In najsi še tako govorimo o tem, da ne želimo označiti (markirati) nobene nove poti, mislim, da bi brez škode lahko obsekali, očistili in označili marsikatero staro, zapuščeno stezo v predgorju naših Alp in v drugih samotnih predelih Slovenije. Vem, da bo marsikdo porekel: "Pri nas imamo mir, nočemo navala množic!" Pa se bo v primeru obnove katere od opuščeni poti to res zgodilo? Dvomim.

Prostora je dovolj in kje na Idrijskem ali Kočevskem (in drugod) nekaj deset planincev ob koncu tedna ne bo povzročilo prav nobene škode. Trdim celo, da bi taki pohodniki ohranili nekaj tiste lepe zgodovine, ko so med osamljenimi kmetijami in v dolino še vodile uhojene steze ali koložozni. Danes tega ni več in številne črno pikaste steze so le še v Atlasu Slovenije – na terenu jih ni mogoče najti, morda jih lahko kvečjemu zaslutimo. Škoda je, da to izgineva, saj se s tem le zmanjšujejo možnosti najbolj pristnega gibanja, ki ga človeku ponuja narava, in lepih, prijaznih medčloveških stikov, ki jih lahko doživimo tam, kjer je malo ljudi. Prav tako se zmanjšujejo možnosti spoznavanja domovine, odkrivanja manj znanih pogledov in predvsem – razpršitve množic. Kajti večinoma ljudje potrebujejo vsaj označeno stezo, sicer se tja ne bodo napotili. In ker je največ označenih poti prav v bližini "svetih" ciljev, imamo tam hrup, nered, neplaninsko obnašanje, smeti in vse ostale pritikline množičnega obiskovanja gora. Nenazadnje tam izginevajo pristno človeški stik, tišina, mir, spoštovanje noči (in narave) – vse tisto, po kar pravzaprav hodimo v gore.

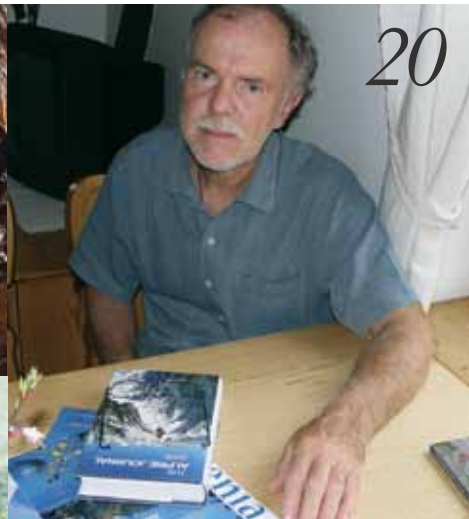
Za naslov tega uvodnika sem si sposodil navedek iz Biblije, ker tako lepo pove, da je – prostora za vse. Le eden mora iti levo in drugi desno, kot piše prav na istem mestu. Tam sta mišljena Abraham in Lot, tu mislim nate in nase in na vse nas, ki imamo radi gore.

4

6

20

24

14

22

28

41

46

57

64

- UVODNIK
- 1 **Mar ni vsa dežela pred teboj?**
Marjan Bradeško
- TEMA MESECA
- 4 **Čudaški čari podzemlja**
Zakaj v jame?
Mojca Stritar
- TEMA MESECA
- 6 **Slovenija, dežela jam**
Kje so naše jame in kako jih raziskujemo
Miha Čekada
- TEMA MESECA
- 10 **V globinah gora**
Jame in jamarstvo v Kaninskem pogorju
Franci Gabrovšek
- INTERVJU
- 14 **Pritegnilo me je odkrivati nekaj neznanega**
Milan Ferran, raziskovalec novih jam
Mojca Stritar
- IZLET
- 17 **Radensko polje in jama Viršnica**
Miha Staut
- 18 **Vranja in Skednena jama**
Miha Staut
- INTERVJU
- 20 **Stephen Goodwin, urednik The Alpine Journala**
Publikacija, ki izhaja že poldrugo stoletje
Dušan Škodič
- INTERVJU
- 22 **Suresh Prasad Pradhan, veleposlanik Nepala**
Dušan Škodič
- PLEZANJE V PATAGONIJI
- 24 **Torre ni hotel**
Utrinki iz smeri?
Boris Strmšek
- ZGODBA O PLANINCU PO DUŠI
- 26 **Dolga in vetrovna pot**
Spomini na generacijo "graditeljev"
Tomo Šarf

Znami na pot

- 28 **V najzahodnejšem žepu naše države**
Breginjski kot
Gorazd Gorišek
- OPISI
- 33 **Stol iz Breginja**
Gorazd Gorišek
- 33 **Veliki in Mali Muzec iz Breginja**
Gorazd Gorišek
- 35 **Breški Jalovec iz Breginja**
Gorazd Gorišek
- 35 **Prečenje vzhodnega dela Stolovega grebena**
Gorazd Gorišek
- 37 **Montaž z juga po Pipanovi lestvi**
Bor Šumrada
- 37 **Špik Hude police (Cima di Terrarosa) z juga**
Bor Šumrada

- 39 **Špik nad Nosom (Fornon del Buinz in Špik nad Špranjo)**
Bor Šumrada
- 39 **Strma peč (Monte Cimone) z vzhoda**
Bor Šumrada
- 41 **Cvetlični in živalski raj pod skupino Špika nad Policami**
Planina Pocol
Bor Šumrada
- ALPE
- 46 **Na Bernino po Biancogratu**
Prek enega najlepših alpskih grebenov
Andrej Gosar
- SAM SVOJ MOJSTER
- 50 **Je najbolje, da sami izdelamo kuhalnik?**
Vsi moji kuhalniki
Tomaz Petauer
- GORSKO SKRIVNOSTI
- 53 **Neznane stezice okoli Krofičke**
Manja Rajh
- POLEMIKE
- 54 **Himalajske laži**
Je alpinizem v Himalaji samo še ena velika medijska igra?
Dejan Ogrinec
- ŠPORTNO PLEZANJE
- 57 **Jure Rastresen svetovni prvak!**
Svetovno mladinsko prvenstvo v Edinburgu
Martina Čufar
- ŠPORTNO PLEZANJE
- 60 **Rock Master Arco 2010**
Utrinki s prireditve
Urban Golob
- VREME
- 62 **Minulega poletja planinca vremenska tožba**
Vreme in razmere v gorah v meteorološkem poletju 2010
Miha Pavšek in Gregor Vertačnik
- VARSTVO NARAVE
- 64 **Leteča zajčja noga**
Belka
Dušan Klenovšek
- 65 NOVICE IZ VERTIKALE
- 66 NOVICE IZ TUJINE
- 66 PISMA BRALCEV
- 67 LITERATURA
- 69 IZ DEJAVNOSTI PZS
- 69 PLANINSKA ORGANIZACIJA

Vsebine vseh Planinskih vestnikov

od leta 1895 do danes
na www.pvkazalo.si
od 1949 do lanskega letnika
v formatu pdf.

planinski VESTNIK
REVUIJA ZA LJUBITELJE GORA

IZDAJATELJ IN ZALOŽNIK:
Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344
Izhaja petnajstega v mesecu.
Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke,
ki še niso bili objavljeni nikjer drugje.

110. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA:
Planinska zveza Slovenije
Uredništvo Planinskega vestnika
Dvorčakova ulica 9, p. p. 214
SI-1001 Ljubljana
T: 01 434 56 87, F: 01 434 56 91
E: pv@pzs.si
www.planinskivestnik.com

ODGOVORNI UREDNIK: Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR:
Marjan Bradeško, Mateja Pate, Irena Mušič Habjan,
Emil Pevec (tehnični urednik), Andrej Stritar (namestnik
odgovornega urednika), Slavica Tovšak

ZUNANJI SODELAVCI:
Tina Leskošek, Dušan Skodič, Andrej Mašera

LEKTORIRANJE:
Mojca Volkar Trobevshek, Mojca Stritar, Marta Krejan, Katarina
Marin Hribar

GRAFIČNA PRIPRAVA: Repro studio Schwarz, d. o. o.
TISK: Schwarz, d. o. o.

NAKLADA: 6100 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljjanja nenarocenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje uredništva. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.
Naročanje: Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Dvorčakova ulica 9, p. p. 214 SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu **080 1893 24 ur na dan**.

Številka transakcijskega računa PZS je 05100-8010489572, odprt pri Abanki, d. d., Ljubljana. Naročnina 34 EUR, 58 EUR za tujino, posamezna številka 3,40 EUR. Članarina PZS za člane A vključuje naročnino. Reklamacije upoštevam dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevam samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirajo Ministrstvo za šolstvo in šport in Fundacija za financiranje športnih organizacij v Republiki Sloveniji.

Fundacija za šport

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI: Ledena jama pri planini Viševnik
FOTO: PETER GEDEI

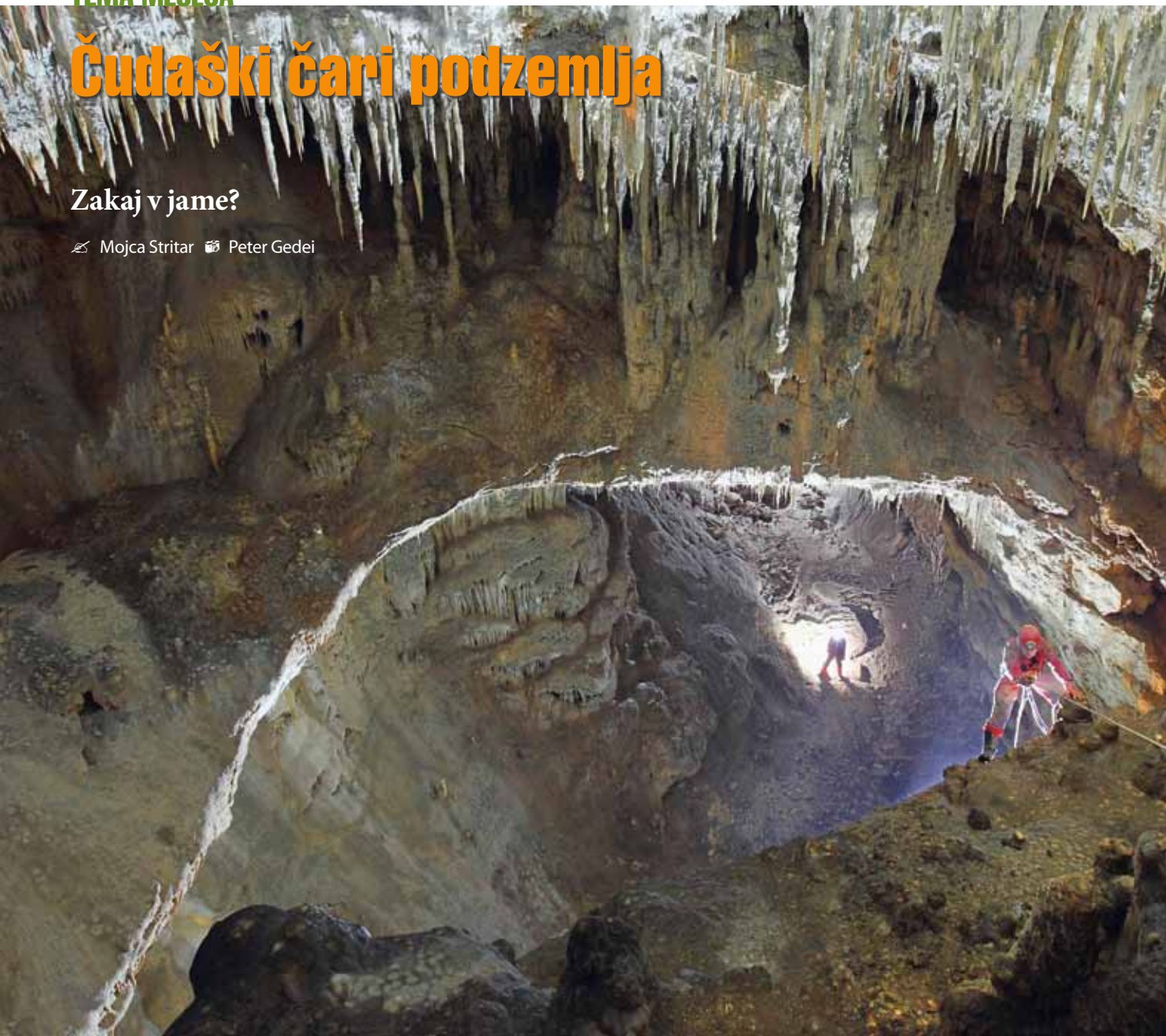
MODRA ŠTEVILKA
080 18 93
NAROČANJE 24 UR NA DAN

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje po gorah po navodilih iz te revije.

Čudaški čari podzemlja

Zakaj v jame?

✍ Mojca Stritar 📷 Peter Gedei

Čarobno jamsko okrasje v jami Bestažovca

Po vrvi lezem iz enega od brezen na Nanosu. Še slabih dvesto metrov vzpona me čaka, meni pa je že zdaj tako vroče, da preklinjam vse plasti oblek, ki jih imam na sebi – prav tiste plasti, v katerih sem se med dolgotrajnim spustom v jamo zmrznjeno spraševala, zakaj jih je tako malo. Vdana v peklenško potenje rinem kvišku prižemi, ki bi morali gladko teči navzgor po vrvi in mi omogočati elegantno dvigovanje. Toda blato, ki v cmokajočih kepah pada od vseh sten, se lepi na opremo, zato ji je treba izdatno pomagati, da sploh deluje, kot je treba, in je vzpenjanje še posebej naporno. V spremstvu kletvic, ki se stopnjujejo do glasnega vrhunca in potihnejo, ko ugotovim, da nimajo prav nobenega učinka, prilezem do vrha prve vrvi in se zbašem skozi luknjo v podoru iz blata in skal. Eh, "samo" še sto metrov, pa bom zunaj.

Ob tej, na pogled vse prej kot mikavni podzemni predstavi si popolnoma samoumevno postavljate vprašanje, zakaj začne zaljubljenka v gorske višave, sonce in razglede redno zahajati v temno kraškega podzemlja, ki je popolno nasprotje vseh treh oboževanih kategorij. Čisto objektivno moram priznati, da jame v resnici niso najbolj prijetno in udobno okolje – ampak prav zaradi tega so na svoj čudaški način neskončno mamljive.

Čarobne so z mavričnim spektrom kapnikov – velikimi belimi orglami, rdečkastimi zavesami, temnimi stebri,

Izziv za klavstrofobične – ozek prehod v Žirovcovi jami

pritrjenih vrveh, ki skrbijo za stabilno vez z življenjem na vseh zoprnih mestih – in prav nič ni pomembno, ali sem se v plezališču komaj sposobna skobacati čez smer, ocenjeno s 5a, ali suvereno zaplesati čez 7c.

Razburljive so, ker moram v jamah premagovati najgloblje samoohranitvene nagone: strah pred neznanim v temi, strah pred globino, ko na vrhu brezna zrem v čisto majčkene lučke jamarjev, ki so pred mano prišli na dno, strah pred zaprtimi prostori, ko se moram z glavo naprej tlačiti v ozke prehode, pa odpor pred umazanijo, ko se moram plaziti skozi blatne lužice, in tako naprej.

Navdihujoče pa so tudi zato, ker v jamarstvu še vedno živi dragocena, a dandanes kar malo pozabljena prvina – tovarištvo. Tukaj ni pomemben "jaz", tukaj šteje samo ekipa. Še tako spreten in močan jamar ne zmora sam v kilometrsko globino pritovoriti stotin metrov vrvi ali potapljaške opreme. Vsi drugačni, vsi enakopravni – kot recimo takrat, ko smo z zadnjimi ostanki dneva vsi prikukali iz v uvodu omenjenega nanoškega brezna: lačni kot volkovi, izžeti kot posušene limone, umazani od škornjev do uhljev in tako polni nevljudnih komentarjev o blatnih luknjah, da so se še medvedi razbežali v padajočo noč.

Zaradi vsega tega so jame na pogled zoprno, v resnici pa tako posebno okolje. Seveda pa bi lahko bil odgovor, zakaj v

jame, približno tako enostaven kot za hribe – ker so tam!

Da bi vsaj malo bolje razumeli, kakšen je svet iz perspektive krtov in netopirjev, vas v nadaljevanju čaka nekaj prispevkov o slovenskih jamah in jamarstvu. Če vas ob tem zamika kaj več kot zgolj ultraturistična Postojnska jama, si lahko pomagajte tudi z dvema opisoma za nekoliko bolj jamarški obisk podzemlja. Ne pozabite pa, da so tako kot gore tudi jame okolje, v katerem brez spoštovanja do sebe, tovarišev in narave ne gre. Škornje in svetilke pa tudi izbrskajte iz omare ... ◉

"Užitki" v jamskem blatu (Brezno ob Korenovi poti)

rumenkastimi špageti, snežnimi aragonitnimi ježki –, z velikimi, elegantno spranimi rovi, tihotnimi jezerci in nesnažnimi blatnimi kupi.

Mikavne so, ker je vsak obisk mini pustolovščina: spuščanje in vzpenjanje po vrvi, hoja, plezanje, plazenje, in to v enem redkih kotičkov Zemlje, kjer civilizacija ni zgolj telefonski klic stran.

Dostopne so, ker jamske avanture zmoremo tudi tisti brez posebne fizične nadarjenosti. Varno napredovanje je v glavnem odvisno od vzdržljivosti in obvladovanja manevrov na statično

Slovenija, dežela jam

Kje so naše jame in kako jih raziskujemo

✍ Miha Čekada, vodja Katastra jam Jamarske zveze Slovenije

V Sloveniji je približno polovica ozemlja kras, na katerem lahko nastajajo kraški pojavi. Čeprav gre pri teh za zelo širok pojem, pa se pri ljubiteljski dejavnosti največkrat omejujemo na jame.

Brezno v jami Burja FOTO: PETER GEDEI

Porazdelitev jam po Sloveniji je seveda v prvi vrsti odvisna od naravnih danosti. Drugi pomemben dejavnik je stopnja raziskanosti, na to pa vplivajo bližina večjih mest, dostopnost (gozdne ceste, žičnice) in siceršnje zanimanje jamarjev. Nekaj že prav legendarnih izzivov je botrovalo izjemni raziskanosti nekaterih sicer majhnih območij, denimo ravnika južno od Sežane, severnega roba Planinskega polja in Kaninskih podov, kjer gostota jam doseže 50 jam/km². Med temi legendarnimi izzivi je treba omeniti iskanje podzemnega toka reke Reke, ki ga je spodbudilo iskanje vira vode za Trst, kar je postalo še posebej aktualno s prihodom železnice. Posebno mesto med jamarji ima legendarna Lippertova jama, ki jo je konec 19. stoletja odkril pionir jamarstva na klasičnem Krasu Viljem Putick. Jama naj bi ležala severno od Planinskega polja, a je odtlej ni našel nihče, čeprav so jamarji obrnili prav vsak kamen okoli njene domnevne lege. Posebno legendaren izziv so tudi visokogorske jame, kjer je v zgodovini jamarstva globina tisoč metrov pomenila psihološko mejo, primerljivo z 8000 metri v alpinizmu.

Najdaljše jame ponavadi najdemo na robovih večjih kraških polj, bodisi kot ponorne ali kot izvirne jame kraških ponikalnic. Take so vse naše najbolj znane jame (Postojnska jama, Škocjanske jame, Predjama itd.). Nekaj zelo dolgih jam najdemo tudi v visokogorju, kjer gre za prepletene sisteme vzporednih brezen.

V gorskem svetu imamo skoraj izključno brezna. Najbolj "prevotljeno" gorsko območje je Kaninsko pogorje z okoli 600 jamami. Od pomembnih rekordov omenimo našo najglobljo jama Čehi 2 (deseta najgloblja jama na svetu), jamski sistem Mala Boka-BC4 (jama z drugo največjo višinsko razliko med dvema vhodoma na svetu) in Vrtiglavico (s 643 m najgloblja enotna vertikala na svetu). Vse tri so na Kaninskem pogorju. Od naših preostalih gora imajo večjo gostoto jam še osrednji Julijci (med Triglavom, Komno in Bohinjem), Kriški podi, greben med Bohinjem in Tolminko ter Dleskovska planota v Kamniških Alpah. Karavanke pa so nasprotno skoraj brez jam, saj so geološke razmere neustrezne za nastanek krasa.

OSNOVE JAMARSTVA

Večkrat slišimo na prvi pogled posrečeno trditev, da je jamarstvo alpinizem navzdol. Vendar je to zgrešeno v več pogledih. Prva izrazita razlika je že v motivu. Jamarstvo je najprej raziskovanje, šele potem šport. Medtem ko alpinist vsaj v grobem pozna steno, pa čeprav je prvopristopnik (zemljevidi, fotografije, izkušnje iz sosednje smeri), pa prvopristopnik v jami dejansko ne ve ničesar o tem, kaj se skriva za prvim ovinkom. Ne pomaga nobena tehnologija, treba je priplezati oz. se priplaziti do tega ovinka in pogledati, kaj je zadaj. Morda se slepo konča, morda se za njim odpira novo brezno. Jamarstvo je tako praktično še zadnje področje raziskovanja Zemlje, ki je vsaj približno primerljivo z dobo odkritij izpred stoletij.

Vsaj tako velike razlike v primerjavi z alpinizmom so tudi glede tehnike. Vrvna tehnika v jamarstvu ni namenjena varovanju pred padci, temveč napredovanju. V ta namen uporabljamo statične vrvi, po katerih se vzpenjamo s prižemami in spuščamo z vrvno zavoro. Zaradi gladkih, kompaktnih skal, ki niso izpostavljene vremenskim nihanjem, so pa stalno vlažne, klasično plezanje največkrat ne pride v poštev. Podobno zaradi skal niso primerni klini, namesto katerih se uporabljajo svedrovci oziroma ekspanzijski klini. Večji del jam je resda pretežno vertikalnih in zahtevajo uporabo vrvne tehnike, precej nižinskih jam pa je vodoravnih, kjer posebnih tehničnih pripomočkov ne potrebujemo. Tam se srečamo z drugimi težavami, kot so ožine, blato, tekoča voda (po možnosti s spremenljivim vodostajem), ujeta voda in sifoni. V visokogorskih jamah pogosto najdemo led.

Vsak obiskovalec jame še ni jamar. Jamarstvo statistično gledano sicer ni posebno nevarno, je pa za varen obisk jame treba izpolniti nekaj pogojev: nikoli ne smemo sami v jama, obvestiti moramo znance o nameravanem obisku, imeti ustrezno opremo in seveda ustrezno znanje. Za razliko od rekreativnega planinarjenja, kjer se lahko vsakdo brez predznanja povzpne na kak lažji dvatisočak, je hoja v jame brez jamarskega znanja nevarna. Že nedolžne iztrošene baterije v spletu nepoznanih rovov, ne da bi znanec vedel, v katero jama smo se podali, lahko naslednji dan pomenijo smrt zaradi

podhladitve. Vsakomur, ki se zanima za jamarstvo, zato toplo priporočamo, naj se obrne na bližnje jamarsko društvo in opravi ustrezni tečaj ter izpit.

Prva stopnja jamarskega izobraževanja je "jamar pripravnik"; poudarek je na obvladovanju varnega obiskovanja jam v skupini starejših jamarjev. Jamar pripravnik zna plezati po vrvi, pozna vozle in osnovne postopke pri nesreči vključno s prvo pomočjo. Višji naziv "jamar" pa dokazuje sposobnost vodenja ekipe v jami. Znati mora tehnično opremiti jama, pozna osnove reševalne tehnike in ima širše teoretsko znanje. Pogoj za pristop k izpitu za "jamarja" je tudi ustrezno dokumentirano raziskovalno delo v jamah.

JAMARSTVO V SLOVENIJI

Za prvega jamarja v Sloveniji štejemo Valvasorja, ki je v Slavi vojvodine Kranjske opisal okoli 70 jam. Njegova objava načrta Podpeške jame na Dobrepolju velja za drugi najstarejši jamski načrt na svetu. Začetki organiziranega jamarstva segajo v leto 1889 z ustanovitvijo društva Anthron v Postojni. Leta 1910 je bilo v Ljubljani ustanovljeno Društvo za raziskovanje podzemskih jam. Med obema vojnama, predvsem pa po drugi vojni je po vsej Sloveniji začela delovati vrsta jamarskih klubov in skupin, večinoma kot podružnice matičnega društva. Leta 1962 je prišlo do velike reorganizacije Društva za raziskovanje jam Slovenije, ki je postalo zveza lokalnih jamarskih klubov. To leto štejemo kot začetek delovanja Jamarske zveze Slovenije v današnji obliki (sprememba imena je sledila deset let kasneje).

Danes je v Sloveniji registriranih okoli 50 jamarskih društev in klubov z dobrih tisoč člani, ki so vključeni v Jamarsko zvezo Slovenije. Največ društev seveda najdemo v tistih predelih, kjer je največ jam. Ureditev je do neke mere primerljiva s tisto na planinskem področju, saj tekoče raziskovanje in obiskovanje jam potekata na nivoju društev, zveza pa skrbi za dejavnosti, ki presega nivo enega društva.

Od teh dejavnosti smo že omenili standardizirano **izobraževanje** po društvih in izpite na nivoju vse Slovenije. Dejavnost **Jamarske reševalne službe** je primerljiva z dejavnostjo gorskih reševalcev, pri čemer pa poleg nesreč v jamah pokriva tudi nesreče na podobnih težko dostopnih loka-

cijah, kot so globoke grape ali jaški. Njeno delo financira Uprava RS za zaščito in reševanje. V statistiki reševalnih intervencij je zanimiv podatek, ali je bil ponesrečenec jamar ali ne. Ponesrečenec nejamarjev (torej brez ustreznega jamarskega znanja) je dvakrat več kot jamarjev. Poleg nesreč, ki so posledica pomanjkljive opreme in znanja, najdemo tudi primere, kot so padec neprevidnega sprehajalca ali planinca v brezno, ali pa celo bolj neverjetne zgodbe (gozdar, smučar, jadralni padalec). Reševanje iz jame je precej zahtevnejše kot v gorah, ker je treba ponesrečenca ročno (s pomočjo sistema žičnic) odnesti iz jame, preko vseh brezen in ožin. Verjetno ni treba posebej poudariti, da v jamah ni signala mobilnega telefona in je odzivni čas od nesreče do prihoda v bolnišnico bistveno daljši kot v gorah.

KATASTER JAM

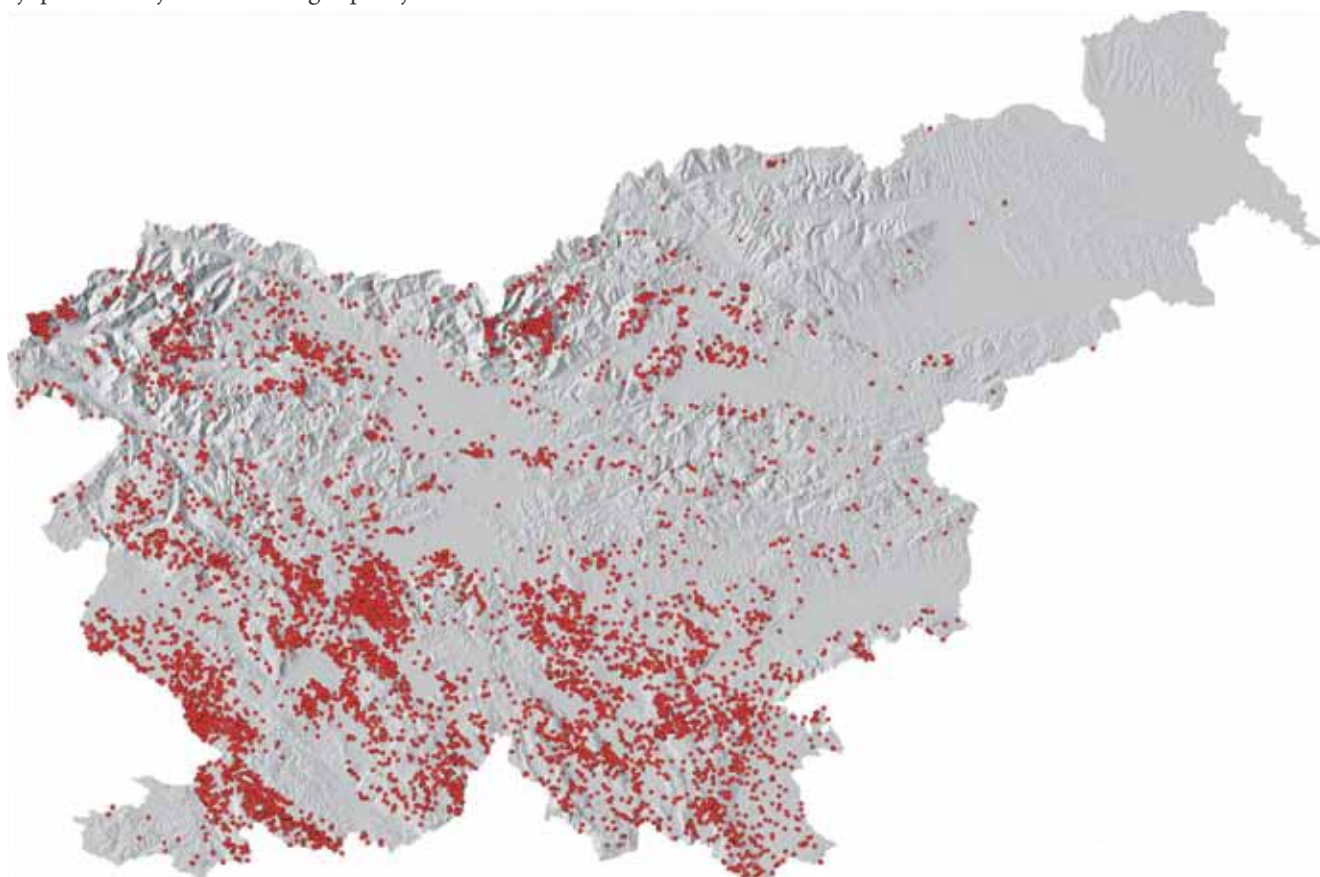
Pri planinstvu je samoumevno, da kot podlago za vzpon uporabimo zemljevide, vodnike in vrsto druge literature. Kakšno posebno klasificiranje gora nima pravega pomena. Pri jamarstvu pa je zaradi velikega števila jam in množice razpršenih raziskav nujen centraliziran sistem zbiranja podatkov o jamah. To nalogo opravlja

Najdaljše jame v Sloveniji

Št.	Ime	Dolžina (m)	Lokacija
1	Postojnski jamski sistem	20.570	Pivška kotlina
2	Kačna jama	13.250	Divaški kras
3	Predjamski sistem	13.092	Pivška kotlina
4	Črnlesko brezno	11.450	Rombonski podi
5	Sistem Migovec	11.300	zaledje Tolminke
6	Pološka jama	10.800	zaledje Tolminke
7	Križna jama	8273	Loško polje
8	Sistem Mala Boka-BC4	8168	Bovška kotlina
9	Karlovice	8057	Cerkniško polje
10	Vodna jama v Lozi	7748	Slavinski ravnik

Najgloblje jame v Sloveniji

Št.	Ime	Globina (m)	Lokacija
1	Čehi 2	1502	Rombonski podi
2	Sistem Mala Boka-BC4	1319	Bovška kotlina
3	Črnlesko brezno	1241	Rombonski podi
4	Vandima	1182	Rombonski podi
5	Prvi sistem Moličke planine	1135	Dleskovška planota
6	Renejevo brezno	1071	Kaninski podi
7	Sistem Migovec	970	zaledje Tolminke
8	Skalarjevo brezno	911	Kaninski podi
9	Brezno pod velbom	910	Kaninski podi
10	Bela griža 1	884	Trnovski gozd

Porazdelitev jam v Sloveniji

Kataster jam, ki ga skupaj vodita Jamarska zveza Slovenije in Inštitut za raziskovanje krasa ZRC SAZU v Postojni.

Ideja Katastra jam je v tem, da vsi jamarji sporočajo svoja odkritja na standardiziran način, v zameno lahko dostopajo do vseh že zbranih podatkov. Kataster jam sicer ni javna zbirka in ni dostopen širši javnosti. Najpomembnejši podatek v njem je enolična katastrska številka, ki pripada določeni jami, npr. Postojnska jama ima katastrsko številko 747. Za vsako jamo je načeloma na voljo štiristranski formular, ki obsega podatke o legi jame, njenem opisu, geologiji, biologiji, onesnaženosti, preteklih raziskavah itd. K temu formularju, imenujemo ga zapisnik, je priložen še načrt jame v tlorisu in prerezu. Vsaki nadaljnji raziskavi sledi nov zapisnik, v katerem so opisana nova odkritja.

Koncept Katastra jam je bil zastavljen okoli leta 1925 in je eden najstarejših na svetu. Danes jamarji prispevajo okoli 1500 zapisnikov letno, kar vsako leto vključuje tudi

okoli 250 novoodkritih jam – kot "jamo" priznavamo vsako naravno votlino, kjer je dolžina ali globina človeku prehodnih rovov vsaj 10 metrov – in 18 kilometrov novoodkritih rovov. V letošnjem maju smo praznovali okrogli jubilej, ko smo registrirali 10.000. jamo v Sloveniji.

ZA KONEC

Od 10.000 jam v Sloveniji jih ima 22 status turističnih jam. Približno še enkrat toliko je vsaj

minimalno opremljenih (z mostički, fiksni lestvami, jeklenicami). Težko bi jih primerjali s planinskimi potmi, morja lažje z nemarkiranimi stezami. Ob upoštevanju osnovnih varnostnih norm v jamarstvu (čelada, svetilka, rezervna svetilka, obvestilo znancem o nameravnem obisku) jih lahko obiše tudi skupina (nikoli sam!) planincev. Nekaj takšnih jam je opisanih v prilogi. Kogar pa jamarstvo bolj zanima, je lepo vabljen na bližnje jamarsko društvo (seznam na <http://www.jamarska-zveza.si/drustva.html>). ◉

V tako na gosto okrašenih rovih morajo biti obiskovalci posebej previdni, da ne poškodujejo kapnikov (jama LP2). FOTO: PETER GEDEI

V globinah gora

Jame in jamarstvo v Kaninskem pogorju

✍️ Franci Gabrovšek

Leta 1953 so francoski jamarji v jami Berger na planoti Vercors prvič v zgodovini presegli globino tisoč metrov. Za obisk legendarnega Bergerja morate danes, ob pogoju, da ste odličen in izkušen jamar, čakati tudi po več let. Jean Cadoux s soavtorji je raziskave v jami slikovito opisal v knjigi Operacija -1000. Knjiga je dobila tudi odličen slovenski prevod Henriette Kunaver in je še vedno biser jamarske proze ter navdih mnogim generacijam mlajših jamarjev.

V jami Čehi 2 FOTO: PETER GEDEI

Z uspehom v Bergerju je kilometer postal magična meja, ki jo lovijo jamarji po vsem svetu. A tako globokih jam ni povsod, kjer je kras. Vhod vanje mora biti vsaj tisoč metrov nad kraškimi izviri, ki so največkrat na nivoju rvek, jezer ali morja in predstavljajo tako imenovano lokalno erozijsko bazo. Morebitne jame pod tem nivojem so stalno zalite z vodo.

GLOBOKA BREZNA V SLOVENIJI

V Sloveniji, deželi klasičnega Krasa, tudi območij z velikim globinskim potencialom ne manjka. Mednje spadajo planote visokega krasa (npr. Snežnik in Trnovska planota) ter večina visokogorja Julijskih in Kamniških in Savinjskih Alp. Čeprav klasični Kras še danes ponuja dovolj raziskovanja za še tako zahtevnega jamarja, so se jamarji že v petdesetih let prejšnjega stoletja lotili tudi raziskav visokogorskih jam.

Odmevne odprave so se ob koncu petdesetih in v začetku šestdesetih let vrstile v Triglavsko brezno, kjer je napredovanje dobrih 250 metrov pod vhomom zaustavil led. V naslednjih dveh desetletjih so intenzivno raziskovali v Pološki jami nad Tolminom, na Komni, pod Tolminskim Migovcem in še kje. Na območju Pršivca nad Bohinjem so v sedemdesetih in osemdesetih letih raziskali več jam, globljih od 500 metrov, tudi takrat najglobljo jamo v Jugoslaviji, 776 metrov globoko Brezno pri gamsovi glavici.

Že takrat so vedeli, da bo meka slovenskega visokogorskega jamarstva Kaninsko pogorje. Nikjer drugje niso razmere za

globoke jame tako ugodne. Dolina Soče in izviri so manj kot štiristo metrov nad morjem, vrhovi, najvišji tudi preko 2500 metrov nad morjem, obroblyajo obsežne kraške planote s številnimi jamskimi vходи, ki ležijo vse do dva kilometra nad izviri.

Prve resne raziskave Kanina so se začele v šestdesetih letih. Člani Društva za raziskovanje jam Ljubljana so na Kaninskih podih med leti 1963 in 1976 odkrili in raziskali preko dvesto jam. Kljub odlični ekipi, ki bi fizično lahko prišla še kako globoko, pa dosti globlje od dvesto metrov niso prodrli.

PRVA SLOVENSKA TISOČMETRCA

Razvoj vrvne tehnike je v sedemdesetih letih omogočil precej lažje raziskovanje v globine, a jamarska scena na slovenski strani Kanina je oživela šele sredi osemdesetih z raziskavami v Skalarjevem breznu. Vse je kazalo na prvo slovensko tisočmetrco, toda podor v ožini 911 metrov pod vhomom je vse do danes ostal nepremagan.

Vse do konca osemdesetih so jamarji le redko obiskali obširno območje podov planote Goričica, ki jih na zahodu in severu obroblyja greben Lopa–Velika Črnelska špica–Rombon, na jugu pa greben, ki na drugi strani pada v Krnico. Tja smo takrat napotili italijansko ekipo pod vodstvom Ankončana Roberta Antoninnija, ki so ga zanimale raziskave na naši strani. Za neuglednim vhomom pod Veliko Črnelsko špico jih je niz globokih brezen hitro pripeljal 500 metrov niže v aktivne vodne galerije ene najlepših visokogorskih

RAZISKOVANJE VISOKOGORSKIH JAM

Vhode v jame največkrat najdemo med načrtnim preiskovanjem terena. Na Kaninu jih je še ogromno! Obetajoče jame lahko z večjo gotovostjo najdemo pozimi, ko lažji jamski zrak, ki se dviga od spodnjih k zgornjim vhomom, pretopi snežno odejo in ustvari t. i. dihalnik. Vsaka jama se začne s prvim breznom (ogromno se jih z njim tudi konča). Brezna opremljamo s statičnimi vrvmi. Naravnih pritrdišč za vrvi ni veliko, zato uporabljamo svedrovce (ekspanzijske kline), ki jih ročno ali z vrtalko zavrtamo v steno na vrhu brezen in na mestih, kjer bi se vrvi pri plezanju po njej zaradi drgnjenja čez ostre robove lahko poškodovale. Če jama "gre", nam vrvi prej ali slej zmanjka. V tem primeru pustimo jamo opremljeno in se vrnemo z novimi zalogami vrvi, ostale opreme in volje.

Z dolžino in globino jame narašča tudi čas, ki ga porabimo v jamah. Od prijetnih nekaj ur do preko dvajset ur trajajočih akcij, kolikor še gre brez bivaka. V skoraj vseh jamah, globljih od kilometra, in tudi veliko drugih je učinkovito raziskovanje možno le ob bivakiranju v jami. Bivakiramo na tleh ali v mrežah, dobra spalna vreča je nujna, še posebej, če je akcija večdnevna.

Jamarji jame merimo, podatke pa doma pretopimo v jamski načrt in zapisnik, ki sta glavni rezultat našega dela in ju oddamo v Kataster jam. Merjenje je lahko precej mukotrpno, posebej v ozkih in zavitih rovih. Ko smatramo, da je jama raziskana in dovolj dobro dokumentirana, pobereмо iz jame vse vrvi in opremo, kar včasih zahteva več akcij.

Franci Gabrovšek pred vrnitvijo iz Črnelskega brezna
FOTO: MARKO SIMIČ

jam. 21. oktobra 1989 so skupaj z nekaj slovenskimi jamarji prvič v Sloveniji presegli kilometrsko znamko. Jama, pozneje poimenovana Črnelško brezno, je sedaj del sistema s štirimi vhodi, globokega 1240 metrov in dolgega preko enajst kilometrov. Pozimi leta 1990 se je v njej več kot kilometer globoko zgodila manjša nesreča, ko je enemu od jamarjev kamnit blok poškodoval roko. Med reševanjem je enemu od reševalcev padla na glavo odkrušena skala, zaradi česar je v jami umrl. Več deset reševalcev je njegovo truplo na površje izvleklo po dobrem tednu.

ČEHI 2 IN DRUGI KANINSKI REKORDI

Ekipa pod vodstvom neugnanega Roberta je kmalu zatem raziskala tudi 1360 metrov globoko jamo Čehi 2. Vhod je že pred njimi našla skupina slovaških jamarjev. Slovake so Italijani prekrstili v Čehe, zaradi česar ima jama še danes nenavadno ime. Da bi prišli do dna, so leta 2001 Slovenci vanjo organizirali odpravo. Dno so dosegli, a jim je uspelo še veliko več:

med potikanjem po jami so našli prehod v nadaljevanje. Prej ga nista odkrili niti Robertova ekipa niti izjemno močna ekipa ruskih in ukrajinskih jamarjev, ki je na dnu raziskovala več let zapored in je na zahodnem Kavkazu (Abhazija, Gruzija) raziskala danes najglobljo jamo na svetu, 2191 metrov globoko Voronjo/Krube-ro. Slovenci so Čehe 2 poglobili na 1502 metra, kar je še vedno najgloblja točka v Sloveniji in deseta najgloblja na svetu.

Italijanski uspeh je pod Rombon pritegnil tudi ljubljanske jamarje. Leta 1990 so nad Čuklo našli več obetajočih vhodov. Eden od njih, ki se danes imenuje Vandima, jih je še isto leto pripeljal 200 metrov globoko. V naslednjih letih so jih na različnih globinah trikrat ustavile neprehodne ožine, dokler leta 1993 niso našli odcepa v niz brezen in meandrov, po katerem so prišli preko tisoč metrov globoko. Jama je postala prva *tisočmetrca*, ki so jo samostojno raziskali Slovenci, in s številnimi izjemno ozkimi ter blatnimi meandri spada med najzahtevnejše na svetu.

Sredi devetdesetih sta bili na Kaninskih podih odkriti dve izjemno globoki enotni brezni, torej brezni, v katerih je jamar ves čas na vrvi. 501 meter globoko vhodno brezno v Breznu pod velbom, ki je bilo v času raziskav najgloblje enotno brezno na svetu, so raziskali Ljubljanci. Z nizom brezen se nadaljuje do globine 850 m. Še globlje, 643 metrov globoko brezno Vrtiglavica, ki še danes velja za najgloblje enotno brezno na svetu, pa so raziskali italijanski in koprski jamarji. Vrtiglavica se na dnu vhodnega brezna tudi konča.

Leta 1989 je precej nižje, skorajda v dolini, Tolmincem v jami Mala Boka, katere vhod je le dobrih deset minut hoje od mostu čez strugo Boke, uspelo razširiti dolgo ožino, ki je dober kilometer od vhoda več kot dvajset let onemogočala prodor v globine Kanina. Za Bučalnikom, kot se ožina imenuje zaradi močnega vetra skozi njo, se je odprla ena najpomembnejših jam v slovenskem alpskem krasu. S prodiranjem vedno višje nad vhod je postajala vse verjetnejša povezava s katero od jam na Kaninskih podih. To je uspelo ekipi

Vhod v Brezno pod velbom FOTO: FRANCI GABROVŠEK

Meander Steinbergov profit v Vandimi FOTO: MARKO SIMIČ

Bivak v Renejevem breznu FOTO: FRANCI GABROVŠEK

Poljakov, ki so Malo Boko povezali z jamo BC4. Skupaj tvorita 1319 metrov globok in preko osem kilometrov dolg sistem. Prva tisočmetrca na podih pod Kaninom pa je obetavno Renejevo brezno pod Visoko glavo. Trenutno je globoko 1071 m, raziskave v njem pa še potekajo.

ZAPIS IZ DNEVNIKA: V VANDIMI

Junij 1993. Avtoštopu v Bovec sledi vzpon pod Rombon s tridesetkilogramskimi nahrbtniki. Z Lankom (Francem Marušičem) sva namenjena v Vandimo, jamo, v kateri sva v zadnjih dveh letih na številnih akcijah pustila veliko prostega časa. Kilometrsko globino smo presegle že na prejšnji akciji, tokrat nameravamo meriti in raziskovati naprej. Večer je, po uri počitka greva v jamo in se spustiva 670 m globoko, kjer popadava v spalne vreče. Bivak je majhna in neudobna kamnita plošča na vhodu enega najbolj zoprnih rofov, kar jih poznam. Za jutranjo telovadbo naju čaka ura tlačenja skozi sto metrov dolg in prekleto ozek ter blaten Meander ljubezni. Tudi za njim so brezna prava sprostitev med ozkimi in blatnimi rovi. V Prvinskem nagonu skoraj devetsto metrov pod vhomom je najhuje. A malo nižje, kot bi se jama hotela oddolžiti, naju na kilometrsko globino popelje v lepem, spranem in udobno širokem rovu, kjer naju čaka merilni dolg iz prejšnje akcije.

Toda narava nama tokrat pripravi drugo orožje; pri petinštirideseti merilni točki zaslišiva močno hrumenje. Potres, ki smo ga že doživeli v tej jami, je hrumel drugače, vlaka na Kaninu ni ... torej je voda. Zbeživa na polico in opazujeva, kako voda v nekaj sekundah zalije polovico rova. Na srečo le polovico, nekaj deset metrov nižje in tudi na več mestih nad nama je rov do vrha

zalit. Mokra in premražena se zavijeva v aluminijasto folijo, razmišlja o preslišanih vremenskih napovedih in čakava. Lanko je med begom pred vodo ostal brez rokavice, meni je dokončno odpovedala razsvetljava ...

Po petih urah voda le nekoliko upade, a povratek je vseeno hudo moker, saj so se brezna spremenila v slapove, ki naju neusmiljeno močijo. V Prvinskem nagonu se skoraj zjokam od vsega hudega. V šestih urah prideva do bivaka, kjer naju čakajo vlažne spalne vreče, v katerih drgetava naslednjih nekaj ur. Pot do ven je še dolga, a jo dobro poznavava in veva, da bo šlo. Po 56 urah v jami prideva v oprano nedeljsko jutro in do doma naju čaka še dogodivščin poln avtoštop.

NADALJNE RAZISKAVE

V zgodbi o kaninskih jamah manjka kar nekaj pomembnih jam, predvsem tistih nekaj sto, ki sicer ne sežejo rekordno globoko, a se začnejo prav tako kot opisane. Izjemne jame so tudi na italijanski strani pogorja. Tam so že v sedemdesetih letih v breznu Gortani prišli do globine 900 metrov. Danes sta na drugi strani meje najpomembnejša sistema Foran del Muss, dolg 18 km in globok 1140 m, ter Col del Erbe z dolžino 40 km in globino 935 m.

Na Kanin redno prihajajo tudi tujci, kar nekaj odkritij je pripisanih Italijanom, Poljakom, Čehom, Ukrajincem Odnos domačih jamarjev do njih je različen, od skrajno liberalnega do skrajno konzervativnega. Tujcem ne moremo preprečiti raziskovanja pri nas, a za to tudi ni nobenega razloga. Deviških področij je še veliko, tako na Kaninu kot drugje v Alpah; precej več, kot jih lahko v sto letih razišče

nekaj slovenskih zagnancev. Torej tujci da, ampak v dogovoru z našimi jamarji in pod pogojem, da nam po odpravi oddajo popolno dokumentacijo vseh svojih odkritij. Kar pa jim, tako kot nam, narekujeja Zakon o varstvu podzemnih jam in etični kodeks Mednarodne speleološke zveze. Primer zgledega sodelovanja s tujci najdemo na Tolminskem, kjer tolminski in angleški jamarji pod Tolminskim Migovcem raziskujejo sistem Mig, ki bo v nekaj letih verjetno najdaljši v Sloveniji.

Najgloblje jame na svetu pod Kaninom verjetno nikoli ne bo, vendar v prihodnjih desetletjih lahko pričakujemo še na desetine novih kilometrov rofov. Dejstvo, da jih je od devetdesetih svetovnih tisočmetrc kar pet na naši in ena na italijanski strani Kanina, govori o izjemnem speleološkem pomenu tega masiva. ◉

RAZMERE IN NEVARNOSTI V VISOKOGORSKIH JAMAH

Za visokogorske jame so značilni nizi globokih brezen, ki so prvih nekaj sto metrov nemalokrat obložena z ledom. Temperature so nizke, blizu ničle v vrhnjih delih do nekaj stopinj nad ničlo v globinah. Brezna velikokrat povezujejo ozki kanjonski rovi, ki jim jamarji pravimo meandri. Ti so lahko odsekoma zelo ozki, pot skoznje pa je zato precej zamotana; malo pod stropom, malo po sredini, malo po dnu ... Posebej v večjih globinah so njihove stene blatne, kar še dodatno ovira napredovanje.

Brezna, ki so v večini nastala z odvodnjavanjem ledenikov skozi kraški masiv v zadnjih dveh milijonih let, včasih sekajo starejše vodoravne rove, ki so nastali v precej drugačnih okoljih, verjetno še pred dvigom Alp. Kapnikov in ostalih sigovih tvorb je malo oz. jih ni, saj te rastejo tam, kjer je dovolj vegetacije in prsti, da se voda lahko obogati z ogljikovim dioksidom, ki pri raztapljanju in izločanju na krasu igra ključno vlogo. Sigo iz starejših geoloških obdobij najdemo v prej omenjenih horizontalnih rovih. Visokogorske jame so odvodniki voda z visokogorskih kraških planot, zato se lahko brezna ob nalivih spremenijo v slapove, globoke dele jam pa lahko voda povsem zalije. Voda je tu glavna nevarnost, zaradi katere se zgodi večina hudih nesreč.

Pritegnilo me je odkrivati nekaj neznanega

Milan Ferran, raziskovalec novih jam

✍ Mojca Stritar ✎ Peter Gedei

Po nekaterih ocenah je v Sloveniji neodkrita še več kot polovica jam, toda današnji jamarski pionirji se morajo pri večini odkritij spopadati z drobnimi špranjami, ki se le z obilico vložene delo razbohotijo v prave jame. Kako poteka tovrstno podzemeljsko garanje, nam je v pogovoru zaupal v Ljubljani živeči Primorec Milan Ferran, duša in motor raziskovanja nekaj pomembnih novoodkritih jam v hribih nad Vrhniko. Milan je jamar v najžlahtnejšem pomenu besede, ki ga žene predvsem neustavljiva sla po odkrivanju novega, ob omembi "svojih" jam pa žari s skoraj očetovskim ponosom.

Zakaj je vedno težje priti do velikih jamarskih odkritij?

Jame, ki imajo velike vhode, so že odkrili, neodkrita pa so jame z manjšimi vhodi. Vedno več moraš odkopavati, vedno več časa moraš vložiti vanje. Take jame čakajo take, ki ne obupajo hitro.

Kako se lotiš odkrivanja nove jame?

Na začetku sem dobival informacije od ljudi – lovcev, kmetov, gozdarjev. Sicer velika večina ne pripelje do velikega odkritja, ampak vmes se pa najde kaj zanimivega. Drugače se zadnja leta ogromno sprehajam in vsaj enkrat na štirinajst dni pregledam določen teren. V glavnem izbiram okolico Vrhnike, kjer sem skoraj doma. Tu bi bil ne samo zaradi jam, ampak tudi zaradi družine in drugih stikov.

Hodiš samo po poteh ali tudi čez drn in strn?

Ne, nikoli po poteh, ker kar je blizu poti, je večinoma že preiskano. V glavnem izbiram težke terene. Po par urah je tako iskanje lahko zelo utrujajoče, posebno, če je sneg. Ves čas padaš, se loviš, hodiš po strmih in je naporno, zelo strmo, zelo po brezpotju.

Kako na takem terenu prepoznaš jamski vhod?

Samo po prepihu, včasih pa niti ne najdeš močnega prepaha, pa se zadaj vseeno skriva jama. Ampak če najdem jamo z močnim prepihom, tam vztrajam. V res hudem mrazu, posebej,

Milan v "svoji" jami – Ferranova buža

če je kaj snega, potencialne vhode najdem veliko hitreje, ker najdem stopljeno mesto. Nobenega vhoda pa se ne lotim, če nisem šel vsaj nekajkrat v različnih letnih časih pogledat, kaj se dogaja, in če nisem na podlagi opazovanja določil, kakšen je potencial.

Najdeš luknjo, iz katere piha, in greš nekajkrat pogledat, ali še vedno piha. In če še piha, kaj potem narediš?

Potem se je lotim – skrampom, *štango*, vedrom ... Teško fizično delo. Ponavadi grem vsaj na začetku nekajkrat sam, odkopljem vhod, vidim, ali je nadaljevanje ozko. Ko je treba ven že vlačiti vedra z materialom, mi mora nekdo pomagati.

Kam daješ izkopani material? Če to delaš na vhodu, ga lahko nosiš ven, kaj pa globlje v jami?

Zmeraj se najde prostor. Rovi niso zelo ozki v velikih razdaljah. Nikoli nisem imel takega primera, da bi ga moral nositi res veliko in daleč – mogoče tja do deset metrov, a je že to obremenjujoče.

Ovira v jamah so tudi kamini, ki jih je treba preplezati. V hribih si jih vsi predstavljamo, v jamah pa je to v bistvu rov, ki gre navzgor.

Če bi prišel od zgoraj, bi rekel brezno, od spodaj mu rečeš kamin.

Kakšno je to plezanje?

V jami sem sposoben preplezati bistveno manj kot zunaj, ne upam si plezati prosto. Oprimki so zelo nezanesljivi. Če je dovolj ozko, se vzpnem na drugo stran, v razkorak oziroma na trenje, čeprav to ne gre, če je močno blatno. Čim se razširi, si pomagam z lestvicami in s *klamfami*, ki jih zavrtam, čeprav je težko vrtati v navpični skali brez dobre opore. Ponavadi v kaminih ni prijetno. Mora biti nek izziv, da se jih lotimo. Marsikdaj smo imeli tudi težavo, da je ravno tam, kjer smo plezali, po nas kapljala ali curljala voda in potem smo preklinjali, ko nas je zeblo. Na splošno pa sem opazil, da v jami lažje plezam kot zunaj, ker je tema okoli mene in mi nudi malo varnosti, lažne varnosti seveda.

Prva jama, pri odkrivanju katere si imel vodilno vlogo, je bila Ferranova buža.

Odkril sem jo po pripovedovanju enega od domačinov iz Stare Vrhničke. Osemkrat je bilo treba odkopavati, da smo prišli v začetne dele, potem se je pa hitro odprlo, ampak ni kazala znakov, da bo kaj posebnega. Čeprav je bilo že petsto metrov jame presenečenje za vse, sploh za strokovnjake. Rekli so mi: "Tam ne bo nič. Ne vztrajaj."

Zaradi kamnine, dolomita?

Tako je. Tudi sam sem dajal naprej iste nasvete, pokazalo pa se je, da je na tistem območju še več jam. Pozneje se je v Buži odprlo nadaljevanje. Ko smo pa odkrili Krasni novi svet, vodotok s precejšnjo količino vode in velik rov z visokimi stopnjami in slapovi, in ko smo prišli do Oza, v dvorano, ki je visoka sto metrov, je bilo to nekaj, česar res ni nobeden pričakoval.

Kakšen občutek pa je, ko se ti to odpre?

Fenomenalen. Ko smo odkrili Krasni novi svet, sem šel iz jame kot v transu, neslo me je ven. Najbolj imponantno mi je pa bilo, ko smo odkrili slap in dvorano Oz. Še zmeraj mi da odkrivanje brezen dosti več adrenalina in pričakovanj kot raziskovanje vodoravnih rovov. Prideš do brezna, mečeš kamne noter, par sekund

letijo v tišini, potem spodaj zagrmijo, odmev je veličasten. Ko smo prišli do Oza, sta bila Ljubo in Jernej pred mano. Videl sem, da se nekaj mučita, in sem rekel: "Kaj počneta? Ne bosta šla naprej?" Pa je rekel Ljubo: "Izvoli, če lahko greš." In sem gledal temo, videl nisem nič. Vrgel sem kamen dol in nisem slišal, kam je padel, ker je šumel potok. Treba je bilo vreči kar dobro skalo, da je po treh, štirih sekundah zagrmela na dnu.

Kaj pa Pucov brezen?

V Pucovem breznu se voda deli: del odteče proti Idriji in naprej v Jadransko morje, del teče na Vrhniko in v Črno morje. Ljubo je našel ta rov, praktično zato, ker se z načrtom, ki sva ga imela, nisva znašla in sva potem našla nadaljevanje. Jama je zelo naporna; so rovi, kjer moraš dvesto, tristo metrov po kolenih, skozi ožine, z vsvo opremo. V Pucovem breznu je lahko nevarno, ker vsake majhne padavine odteka v določene dele, ki ti lahko zaprejo povratek, tako da moraš res biti prepričan, da je dovolj stabilno vreme. Ob enem od obiskov na vhodu ni bilo vode. Potok Pikelščica iz struge namreč ponika direktno v jamo, ko ima majhen pretok. Ko sva se s prijateljem vračala iz jame, se je proti izhodu slišalo bučanje slapu. In sva šla mimo enega dela, kjer bi lahko bil sifon, mimo drugega dela, kjer bi lahko bil sifon, in potem z olajšanjem ugotovila, da je prehod ven sproščen. Ne vem, kako bi bilo, če bi ga voda zaprla, da bi ostala notri dan, dva, tri, da bi naju hodili reševat in vlekli ven s potapljaško opremo.

Kako se je začela zgodba s tvojo najpomembnejšo, Žirovcovo jamo?

Žirovcova me najprej ni ravno prepričala, da bi bilo vredno kopati, in odkritja takega ranga nisem pričakoval. Po kar nekaj akcijah, v katerih smo odkopavali vhod, smo prišli v jamo in odkrili nekaj petsto metrov. Tu jama nima niti enega velikega prostora. Ko greš v tak meander, si vaje, da bo za ovinkom konec. To pričakovanje smo imeli non stop, "še deset metrov, še deset metrov" – in tako je jama šla naprej! Prva dva kilometra smo raziskali prav enostavno, potem smo pa nenehno odkrivali nove rove. Eni so bili lažji, pri drugih pa smo delali sestavljanke in poskušali tudi s preprihom ugotavljati, kje so manjkajoči deli. Tako smo prišli tudi do največjega odkritja. V dveh rundah smo preplezali kamin, visok 25 metrov, ki ni kazal nobenih znakov, da bi bilo kaj zgoraj, in prišli v sredino kanjona Grand Canyon. Možnosti so še naprej, vendar so ti deli toliko večji, da nam naga-jajo podori. Zaenkrat nam jama od vhoda naprej nikjer ni nudila velike ovire razen tega, da smo morali plezati navzgor. Torej niti kopanja niti premetavanja podorov, ničesar. Toliko, kolikor nam je vzela truda, da smo prišli noter, nam je potem z obrestmi vračala z zadovoljstvom, ki smo ga imeli pri odkrivanju.

A se je splašalo?

Več kot splašalo. Takrat je bilo na *ferajnu*: "Koliko ste pa prišli naprej?" "15 centimetrov," pa je bilo smeha, neškodljivega smeha. Ampak za vsako akcijo, ki smo jo porabili, smo bili bogato nagrajani.

Kako jame poimenuješ?

Nisem prav inovativen. Marsikatero ime izbere tisti, ki je bil z mano. Žirovcovo jamo smo izbrali po imenu domačina, ki je lastnik parcele, druge pa po obliki oziroma lokaciji. Gledam pa tudi priporočila Katastra, kako imenovati jamo.

Presenečenje –
podzemni slap v
Ferranovi buži

Kdo je dal ime Ferranovi buži?

Jaz, ampak po prvih dvesto, tristo metrih, ki smo jih odkrili. Že takoj, ko sem postal jamar, sem rekel: "Eno jamo bom tudi po sebi imenoval." "Buža" je pa primorsko. Izogibam se "jamam", ker jih je 6000 s tem imenom, ostalih 4000 je z imenom "brezno".

Jamar si skoraj deset let. Kako si začel?

Že veliko prej sem bral članek o odkrivanju Brezna pri gamsovi glavici. Nisem si znal dobro predstavljati, kako to izgleda, ampak pritegnilo me je odkrivati nekaj neznanega. Na Zemlji ni točke razen v jami, da bi lahko raziskoval, kjer ni bil še nobeden. Potem je minilo kar nekaj let. Vmes sem zasledil še nekaj člankov, ampak spomnim se, da je bilo govora o raziskovanju blatnih in izredno ozkih, komaj prehodnih rovov, in sem rekel: "A je to jamarstvo?" Dandanes me čaka ravno to, blatno, ozko, komaj prehodno. Pozneje pa me je nek prijatelj povabil na obisk Lipiške jame in prvič sem bil brez vodiča, kot je običajno v Postojnski jami, tako da sem se lahko tudi prosto zrinil v kakšen rovček. Takrat sem se odločil, da bom šel med jamarje. Še šest let nisem našel stika s kakim jamarskim klubom in tudi potem nisem nameraval resno raziskovati, čeprav sem nad Vrhniko že prej

poskušal. Na dno vsake vrtače, ki sem jo videl, sem šel pogledat, ali je jama, in jame ni bilo. Nisem si znal predstavljati, mislil sem: "Aha, našel bom jamo, v kateri se bom stoje sprehodil." Nisem si predstavljal, da bo to špranja širine ene roke, da bom s prepihom ugotavljal, ali je kaj ali ni, in da bom potem moral priti s krampom in odkopavati in tako naprej. Toda potem ko sem videl, kaj pomeni pravo odkrivanje, in potem ko odkriješ majhno špranjo, odmakneš lusko, vržeš kamen noter in vidiš, da v praznino leti, in potem prideš opremljen z vrvmi in najdeš nadaljevanje – potem sem pa vedel, da bom raziskovalec, da ne bom nič drugega kot raziskovalec.

In za konec, kakšni so tvoji jamarski načrti?

Predvsem me zanimajo drugi vhodi okrog Žirovcove jame, saj bi rad našel povezavo Žirovcove s kakšnim drugim vhodom. Tudi v znanih brezni in jamah bi bilo sigurno še veliko dela, ampak vanje ponavadi ne hodim. Za vsako jamo rabim tri, štiri, pet in več obiskov, da vidim, kaj se dogaja notri, kje bi bile možnosti nadaljevanja in tako naprej. Tako da "moje" tri jame zaenkrat okupirajo več kot sto procentov časa, ki ga imam na razpolago. ●

Kras med Grosupljim, Turjakom in izviri Krke je posebej izrazit na Radenskem polju, ki je pravi laboratorij vodnih kraških pojavov. Čeprav je sorazmerno majhno, ga prečkajo in ob njegovem robu ponikajo kar trije ločeni vodotoki. Na močvirnih travnikih so svoje življenjsko okolje našle številne ogrožene rastlinske vrste, sredi polja pa iz ravnine raste kraška vzpetina Kopanj s cerkvijo, župniščem, v katerem je menda pri stricu nekaj let bival France Prešeren, in šolo. Kljub temu da polje obiskovalcu ponuja dokaj naraven pejzaž, pa je bilo v času habsburške monarhije v okviru melioracij povirja Krke predmet morda najboljšejših hidroregulacij na slovenskem krasu. Vse to je dobro vidno v vhodnih delih ponornih jam Radenskega polja, med katerimi je največji in najlažje dostopen sistem Viršnice. Ker se v teh jamah večino leta aktivno pretakajo vodni tokovi, je jamsko okrasje pičlo, stene in tla pa temne in spolzke. Njihov obisk je daleč od stereotipiziranega jamskega razkošja klasičnega krasa, upal pa bi si trditi, da je bolj jamarski.

Zahtevnost: Nezahtevna, deloma označena pot. V jamah so tla večinoma blatna, vlažna in spolzka, zaradi česar smo pogosto premalo pozorni na strop, ki se vse prerad zniža na doseg glave.

Oprema: Za ogled jam sta obvezni naglavna svetilka in čelada, priporočljivi pa so tudi gumijasti škornji, delavske rokavice in obleka, ki se lahko umaže.

Območje: Radensko polje

Izhodišče: Parkirišče poleg gasilskega doma v Veliki Račni, 327 m (WGS: 45,904415, 14,689098)

Višinska razlika: 100 m

Časi: Izhodišče–vhod Viršnice 1 ura

Ogled Viršnice 15 min–3 ure (odvisno od volje in razmer)

Viršnica–Kopanj 30 min–1 ura

Kopanj–izhodišče 10 min

Skupaj 2–5 ur

Sezona: Vse jame ponornega roba Radenskega polja imajo vodne tokove, zato je obisk primeren v suši.

Zemljevid: Ljubljana in okolica, 1 : 50.000

Opis: Od gasilskega doma v Veliki Račni se vrnemo do glavne ceste in se usmerimo proti jugu. Še v vasi skrenemo po cesti čez polje proti Mali Račni, kjer se na križišču ob vznožju hriba (smerokazi) usmerimo levo za oznakami proti Viršnici in Zatočni jami. Lahko si ogledamo še precej zaraščeni izvir Šice neposredno pod vasjo. 300 m za Malo Račno se pri kapelici od glavne ceste levo odcepi kolovoz, ki mu sledimo do konca. Na robu polja poiščemo zaključek reke v Zatočni jami.

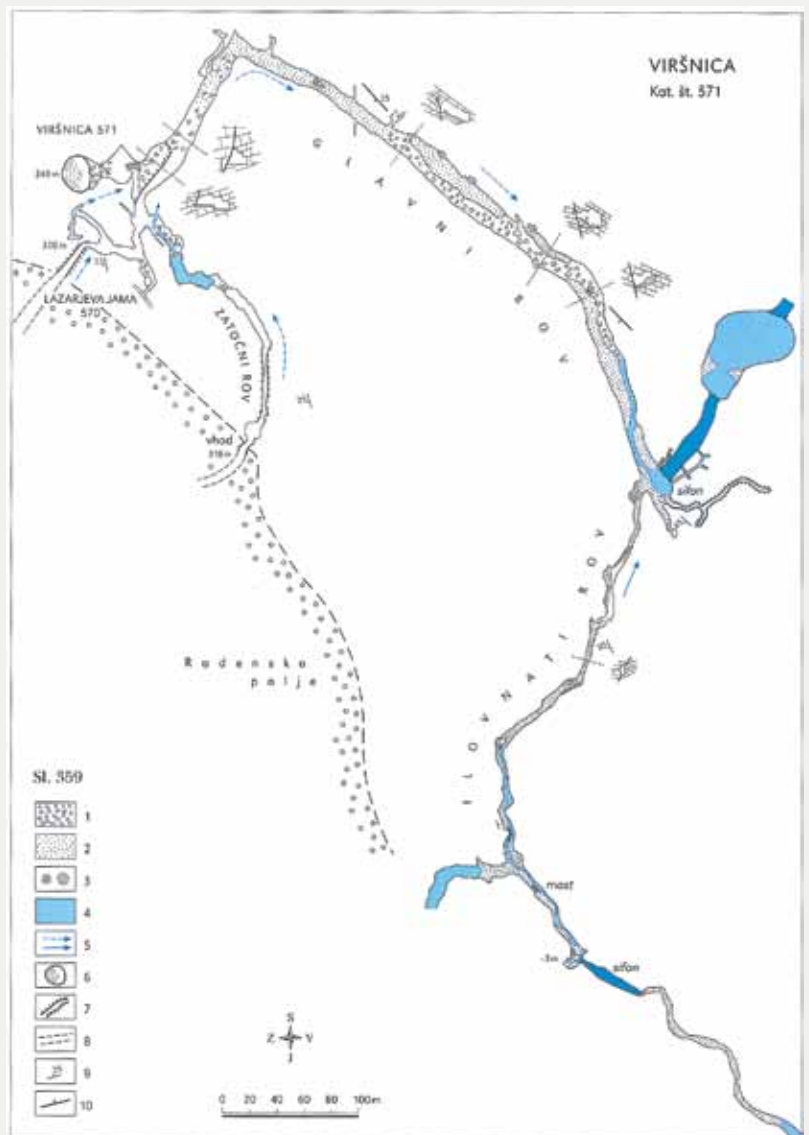
Po ogledu Zatočne jame je vodotok najlažje obiti po gozdu nad jamo in nadaljevati po robu polja do "zaliva" 100 m severno od prvega ponora. Tam naletimo na kolovoz, s katerega vodijo nove stopnice

do Viršnice. V nižjem vodostaju si je mogoče po zasilni potki nad vodo ogledati celotno jamo do sifonov.

Do polja se vrnemo po isti poti in nadaljujemo ob njegovem vzhodnem robu proti severu do jame Pekel pri Kopanju, ki je osrednji ponor Zelenke. Jama je ožja od Viršnice in zahteva tudi nekaj plazenja. Po približno 150 m se, če ne želimo jamske kopeli, rov zaključiti z jezercem.

Od vhoda v Pekel krenemo preko močvirskih travnikov proti osamelcu Kopanj in se brez poti povzpemo do steze po njegovem vzhodnem pobočju, po kateri nadaljujemo severno do Marijinega izvirčka, ki mu nekateri pripisujejo nadnaravnost. Vrnemo se na vrh in se po cesti, po kateri vodi tudi križev pot, spustimo do izhodišča.

Miha Staut

Načrt jame Viršnica
vir: Ivan Gams: Kras v Sloveniji v prostoru in času, 2003.

Ponorni rob Planinskega polja z Vranjo in Skedneno jamo

Za jamarje je ponorni rob Planinskega polja poleg Škocjanskih jam zibelka slovenskega jamarstva: na klasičnem Krasu so dunajski raziskovalci utrjevali svoje kraške teorije, Planinsko polje pa je postalo vzorčni primer kraškega polja. Sem je v 19. stoletju svoje napore za zmanjšanje povodnji v porečju Ljubljane usmerjal znameniti jamar in vodni inženir Viljem Putick, ki je sistematično raziskal večino velikih jam v okolici. Med opisanim izletom se vam bo z razglednega grička Jakovica odprl lep pogled na Planinsko polje, spoznali boste njegove ponore ter obiskali domačinom dobro poznani Vranjo in Skedneno jamo, v katerih se zaradi njune morfologije (obe imata dva vhoda) dobršen del leta pojavlja temperaturni obrat. Ne pozabite, da ima to območje eno večjih gostot jamskih vhodov in jamskih rovov v Sloveniji – pri obisku zatorej le bodite pozorni, da še sami katerega ne "odkrijete"!

Zahtevnost: Večinoma je nezahtevna označena pot. V gozdu bodite pozorni na orientacijo zaradi križanja številnih markiranih poti. Vračanje po travnikih vzdolž Babnega dola proti Lazam ni markirano, vendar je povsem neproblematično.

Oprema: Običajna pohodniška oprema in naglavna svetilka. Priporočljivi so škornji in delavske rokavice.

Višina izhodišča: 460 m

Višinska razlika: 300 m

Območje: Planinsko polje

Izhodišče: Parkirišče pri osrednjem križišču v Lazah (WGS84: 45,862229, 14,265543).

Časi: Laze–Jakovica 30 min

Jakovica–Skednena jama 45 min

Skednena jama 15–30 min

Skednena jama–Vranja jama 30 min

Vranja jama in Mrzla jama 30 min

Mrzla jama–požiralniki Pod stenami–Laze 30 min

Skupaj 3–4 ure

Sezona: Večina leta: jami sta naravna hladilnika, zato sta poleti primerni za osvežitev. Jeseni in spomladi so ponori zanimivi, ker požirajo vodo. Pozimi jezero včasih zamrzne, v jamah pa so ledeni kapniki. V primeru zelo visoke vode je celotno Planinsko polje zalito in sta tako kolovoz z Jakovice proti Lanskem vrhu kakor Babni dol zalita.

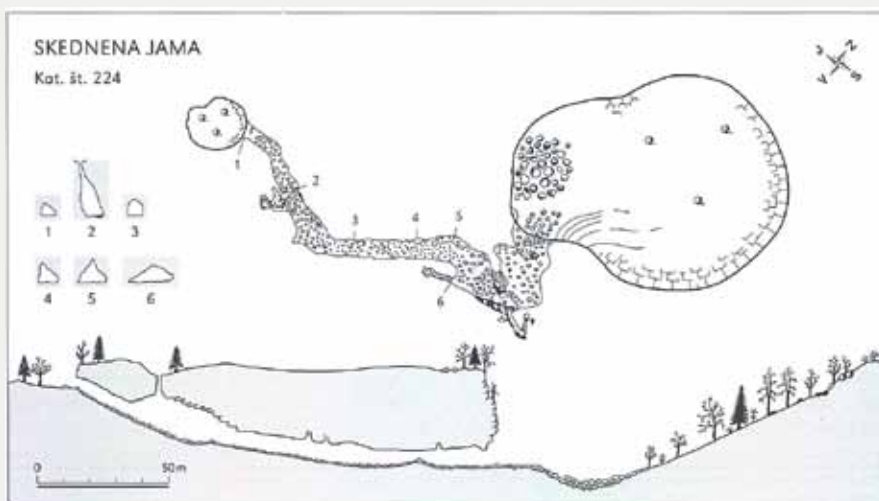
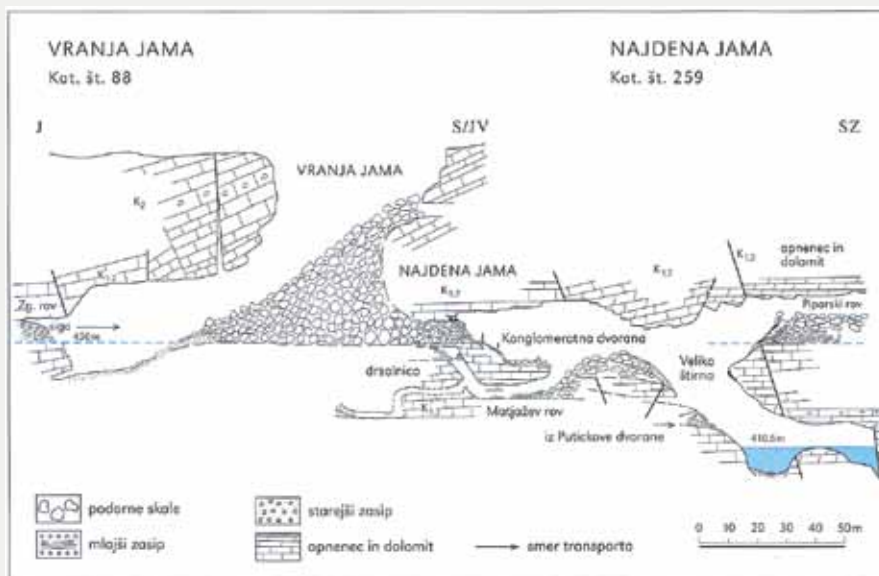
Vodnik: Vladimir Habjan, Peter Skoberne: Naravne znamenitosti Slovenije, Sidarta, 2001.

Zemljevid: Notranjski kras, 1 : 50.000

Opis: Iz Laz gremo po cesti proti Planini, na drugem križišču pa desno po cesti na razgledni hribček Jakovica s cerkvijo sv. Mihaela. Skozi vas Jakovica se spustimo do polja in po kolovozu proti SZ prečkamo Unico. Na drugi strani polja se preko rebri poševno vzpenjamo do markiranega desnega odcepa. Sledimo mu do krajšega vzpona, kjer se levo odcepi markirana pot proti 50 m oddaljeni Skedneni jami, ki je v kotanji na naši levi. Jama ni posebno nevarne sorte, njeno dno je ravno in hrabrejši jo lahko, sledeč levi (zahodni) steni, prečkajo tudi z ugasnjeno lučjo.

Na drugi strani se vzpenemo iz udornice in uberemo levo potko, ki nas pripelje nazaj na križišče, kjer smo zapustili potko nad robom polja. V vzponu nadaljujemo proti SV po markirani poti, ki se oddalji od polja. Kmalu za tem, ko se začne ponovno spuščati, opazimo smerne table, ki nas povedejo desno proti mogočnemu udornemu portalu Vranje jame (če smo naleteli na vozen kolovoz, smo že predaleč). Prehod z lestvijo, ki vodi iz Vranje v Mrzlo jamo, je skrit za ožino. Iz Mrzle jame pridemo na plan neposredno nad robom polja. Desno (zahodno) so požiralniki Pod stenami (Putickovi štirni), levo pa požiralniki v Škofjem lomu. Skozi Babni dol se preko travnikov vrnemo na izhodišče.

Miha Staut

Načrt Vranje in Skednene jame
vir: Ivan Gams: Kras v Sloveniji v prostoru in času, 2003.

Macesen FOTO: OTON NAGLOST

SPROŠČENA TIŠINA

Tiho gazim
skozi gozd.
Sled beline,
mir tišine.

Ječanje dreves
od časa do časa
prekine spokojnost.

Upognjena veja
z vzdihom
otrese si breme;
sled zajčka
prekrita
izgublja se v dalj.

Zasužnjenost mine,
upognjenost šine
visoko, visoko
pod modro nebo.

Aleš Tacer

ZELENO SVETIŠČE

Sama tavava
skozi zeleno svetišče
in sonce naju iz zenita žge.

In vendar,
ta pot je prekratka.

V studencu,
ki pada preko porušenega oboka,
bi se umila,
hladila bi kri,
ki v meni vre,
kar ne vem,
od kod in zakaj.
In vendar,
ta pot je prekratka,
ta pot je prekratka
in jaz si želim,
da bi se izgubila.
S teboj!

Brez misli, vprašanj
bi poiskala oltar
in kelih na njem.
Kruha bi se najedla
in vina bi se napila!

Olga Kolenc

NEKOČ ... IN DANES

FOTO: MARJAN BRADEŠKO

Nekje v Polhograjskem hribovju ... Čudovita razgledna točka, na starem borovcu napis, ki poziva k čistoči v gorah in k ohranjanju cvetja. Slika s cvetjem je že nekoliko zbledela, saj je gori že dolgo, še iz "drugih" časov. Nasproti nova tabla. Jej, pij in uživaj! Konec koncev nič napačnega, pa vendarle – jezik je že kar "sproščen", pozivanje k pitju tudi ni najbolj na mestu. Kje je tu narava? Kje so tisti drugi vidiki, zaradi katerih tudi hodimo v gore?

Je danes res pomembno le še to, kar damo vase?

Marjan Bradeško

Stephen Goodwin, urednik The Alpine Journala

Publikacija, ki izhaja že poldrugo stoletje

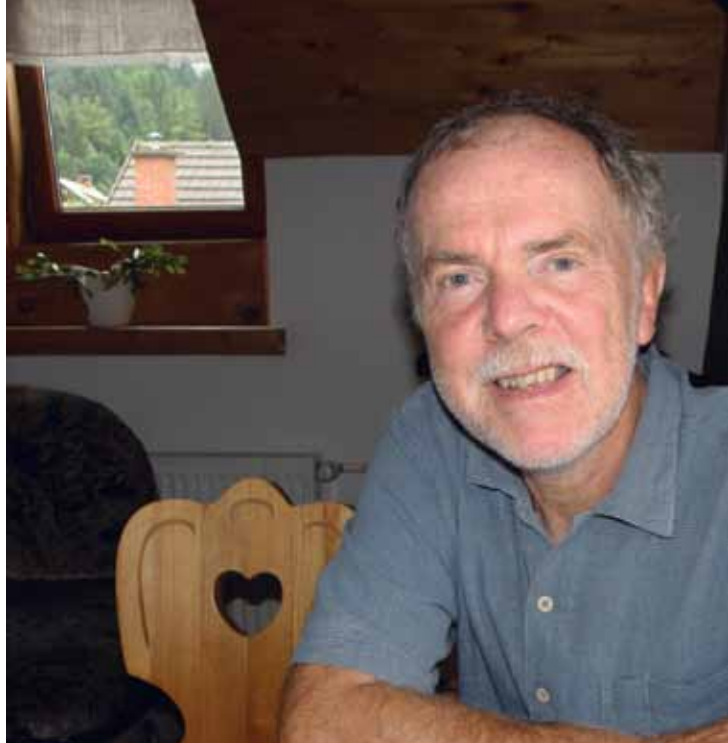
✍ in 🗨 Dušan Škodič

The Alpine Journal je publikacija, ki jo je začel izdajati angleški Alpine Club of London še v času viktorijanske dobe, daljnega leta 1863. Obstajajo pravzaprav tri publikacije z naslovom Alpine Journal, poleg angleške tudi ameriška in kanadska. Prvi dve sta si po zasnovi dokaj podobni, saj pokrivata dogajanje in zanimivosti s celega sveta, kanadska izdaja pa se je osredotočila le na svoje veliko ozemlje. Ob otvoritvi novega planinskega muzeja v Mojstrani je bil kot neformalen gost prisoten tudi gospod Stephen Goodwin, ki je zadnjih šest let urednik te častitljive publikacije, in ob tej priložnosti smo ga zaprosili za pogovor.

Mnoge revije in časopisi, ki izhajajo v fizični obliki, imajo v zadnjem desetletju zaradi elektronskih medijev težave s preživetjem. Kako pa se z napredkom tehnologije soočate vi?

The Alpine Journal je pravzaprav nekoliko poseben, zato teh težav nimamo. Številka namreč izide le približno enkrat na leto. Morda se to sliši malce hecno, vendar mi naj bi izhajali kot letnik, le redko pa se to zgodi na natančno dvanajst mesecev, včasih jih denimo mine tudi petnajst. Čez tri leta bomo praznovali 150-letnico, zadnja izdaja iz leta 2009, pa je bila 114. po vrsti. Med obema svetovnima vojnama je sicer tudi izšlo nekaj podobnega reviji, vendar za medvojna leta ne moremo govoriti o pravih izdajah, ker enostavno ni bilo nobenih novic. Odvisni smo torej tudi od intenzivnosti in pogostosti dogajanja, saj skušamo v vsebino zajeti vse najpomembnejše na področju gora po vsem svetu.

Avtorji, ki objavljajo pri nas, so od vsepovsod. Največ je zajet alpinizem, notri so tudi odprave v visokogorja, predvsem pa skušamo izpostaviti tisto, kar se nam je zdelo v preteklem letu najbolj pomembno. Seveda imamo tudi poglavja o trekingih, predstavljamo manj znane gorske predele, ne pozabimo niti na varovanje okolja ter kulturno in umetniško področje. Številka

Stephen Goodwin, urednik The Alpine Journala

je zato kajpak obsežna in izide na okoli štiristo straneh, gre torej za nekakšen zbornik, vsak član kluba pa jo prejme po pošti, saj je že všteta v članarino, ki trenutno znaša 45 funtov. Zgolj za informacijo naj povem, da je bil eden naših prvih odličnih urednikov Leslie Stephen, oče še bolj znane pisateljice Virginie Woolf. Prav Stephen je v uredniško politiko zanesel nekaj pomembnih novosti, ki so pomagale reviji preživeti skozi tako dolgo obdobje.

Znano je, da alpinisti v glavnem raje plezajo, kot pišejo. Imate zaradi tega kaj težav z zbiranjem materiala?

To je res in s tem se neprestano soočamo. Nikakršen problem ni na primer pokriti zgodovinsko tematiko ali pridobiti spominske članke svetovno znanih alpinistov. Za nazaj ima namreč vsak dovolj časa, da uredi misli in jih zapiše. Vendar pa je naše poslanstvo predvsem pokrivanje aktualnih dosežkov iz preteklega leta, mlajši in aktivni alpinisti, ki bi imeli o tem največ poročati, pa se zaradi pomanjkanja časa precej težko spravijo k pisanju.

Kakšni pa so honorarji avtorjem?

(Smeh). Gotovo boste presenečeni, toda The Alpine Journal avtorjem člankov sploh ne izplačuje honorarjev. Vsi, vključno z menoj, smo prostovoljci. Meni kot uredniku sicer pripada simboličen honorar, avtorji pa se morajo zadovoljiti z izvodom, ki ga lahko postavijo na knjižno polico. Če so člani kluba, pa ga dobijo že tako ali tako. Sedaj se lahko navežem k vašemu prejšnjemu vprašanju, mnogo mlajših piscev zaradi tega kajpak raje pošlje članek h kakšni komercialni reviji, ki jim izplača dober denar. Nam torej ostaja predvsem tradicija, ki pa jo ljudje zelo različno cenimo, a pri nekaterih ima kljub vsemu še vedno veliko veljavo.

Zanimiva je tudi anekdota izpred let, ko je takratnemu uredniku član kluba sicer izredno znan in tedaj tudi zelo popularen alpinist Doug Scott poslal članek o nekem svojem odmevnem vzponu. Doug je v šali na dnu pripisal, da naj mu

izplačajo običajen honorar, kakršnega je sicer prejemal od komercialnih časopisov, in od urednika kmalu prejel pisemce, v katerem je pisalo: "Dragi Scott. The Alpine Journal izdajamo že 140 let in doslej še nikomur nismo izplačali niti penija. In ta trenutek ti lahko zagotovim, da prav gotovo ne bomo začeli pri tebi." Na ta račun je bilo dosti smeha, a ljudje, ki nam dopisujejo iz vsega sveta, so s tem že vnaprej seznanjeni.

Kakšni pa so kriteriji za objavo? Ali kakšen članek tudi zavrnete?

Seveda, tudi to se dogaja. Včasih smo zaradi kakšnega v veliki dilemi. Kot ste že omenili, nadarjeni alpinisti niso nujno dobri pisci in zgodi se, da prejmemo v objavo prav nemogoče besedilo. Če gre za res pomembno zadevo, si vzamemo čas in iz prejetega popolnoma na novo napišemo cel članek. Večina nam jih je za to zelo hvaležnih, so pa tudi izjeme, a tako pač je. Čeprav vsi delamo brez plačila, moramo skrbeti tudi za primerno kvaliteto.

Na spletu je mogoče kupiti stare letnike The Alpine Journala po znižani ceni. Ste mogoče pomislili, da bi jih tudi preslikali in omogočili, da bi postali javno dostopni na spletu?

Digitalizacija je že v teku in upamo, da bodo starejše izdaje tudi kmalu dostopne. Radi bi preslikali prav vse izdaje od 1863 naprej, a pri najstarejših še nekako omahujemo. Morate vedeti, da so izvodi, ki so stari skoraj 150 let, izredno redki, da pa bi jih lahko kvalitetno preslikali, jih je potrebno razdreti in to ni tako enostavno. Navsezadnje smo le navdušeni amaterji, za razliko od denimo ameriškega The Alpine Journala, ki ima profesionalno uredništvo in bi si za tak projekt lahko privoščil profesionalno ekipo.

Urednik The Alpine Journala ste od leta 2004. S čim se sicer ukvarjate v življenju, če pravite, da je to urednikovanje popolnoma volunteersko?

Že dobrih deset let sem v svobodnem poklicu. Pred tem sem bil trinajst let politični novinar pri časopisu The Independent, še prej tudi pri Timesu. Kasneje sva se z ženo preselila na severozahod države, na mejo narodnega parka Lake District, ki z gorami, jezeri in gozdovi zelo spominja na gorate predele Slovenije. Ko sem se danes zjutraj zbudil v sobi tukaj na Dovjem in pogledal skozi okno, je tako lepo deževalo, da sem se takoj spomnil na svoj dom (smeš). Lani sem napisal tudi pohodniški vodnik *Day Walks in the Lake District*, v katerem sem opisal dvajset lepih, nekaj ur hoje dolgih izletov v tem parku. Lahko si mislite, koliko časa mi je vzelo samo tamkajšnje krmežljivo vreme, preden sem zbral zadosti fotografskega materiala za opremo knjige. Tako pač je z vremenom v severni Angliji, a vsakič, ko se zjasni, lahko doživljamo novo razglednico narave.

Torej ste v gorah tudi sami aktivni?

Seveda, kolikor mi le dopuščata čas in seveda vreme. Kadar se pojavi kakšna luknja v oblakih, rad sedem na gorsko kolo, vsako leto si privoščim tudi več dobrih turnih smukov v tujini, zadnji dve leti denimo v Kazahstanu in Turčiji. Letos praznujem šestdesetletnico, a se še vedno rad povzpnem tudi na kakšen visok vrh. Pred nekaj leti je bila Aconcagua, leta 1998 pa južni vrh Everesta,

kamor me je poslal časopis The Independent. Zanj sem takrat pisal dnevniške zapiske o vzponu, bralci so jih zelo dobro sprejeli in zanje sem prejel tudi posebno priznanje.

Ampak politični časopis in Everest. Kako gre to dvoje sploh skupaj? Tiči za tem morda kakšna zgodba?

(Dolg smeh) O, seveda, da je, in še kakšna. Bilo je februarja in na pamet mi je padlo, da se bo na Everestu začela sezona pristopov. Iz radovednosti sem malo *surfal* po internetu in ravno tedaj je mimo prišla moja urednica ter hotela vedeti, kaj gledam. Bila je krasna in – v dobrem smislu besede – popolnoma odtrgana ženska. Malo je pomislila in takoj nato hotela vedeti, koliko stane, da se človek lahko pridruži komercialni odpravi na Everest. Čez kakšen dan sem ji postregel s podatkom, če se prav spomnim, je šlo za dobrih 20.000 funtov, ona pa me je kar naravnost vprašala, če bi šel tja gor in za časopis sproti poročal o vzponu. Bil sem popolnoma šokiran, saj do tedaj še nisem bil višje kot na Mt. Blancu, njej pa očitno tudi ni bilo jasno, da če plačaš udeležbo na takšni odpravi, še ne pomeni, da boš tudi prišel bistveno visoko, kaj šele na vrh.

Na voljo sem imel le štirinajst dni, za priprave sem odšel na smučanje, nato pa na letalo in se čez nekaj dni v baznem taboru pridružil mali ameriški odpravi, s tremi gorskimi vodniki in nekaj najboljšimi šerpami – Američani pač vedno pokupijo tisto, kar je najboljše v ponudbi. Na hribu nam je šlo dobro, zadeli smo tudi krasno luknjo lepega vremena, žal pa so bile kalkulacije glede vrvi napačne in na južnem vrhu Everesta (8750 m) smo ostali brez njih. Če bi si moral odpravo plačati sam, bi bil jezen, tako pa sem na vse skupaj gledal kot na zrelo hruško, ki mi je z drevesa padla naravnost v naročje. Vsak dan sproti sem poročal na uredništvo in pošiljal slikovni material. Bilo je hecno, veste, brezžična tehnologija prenosa informacij v letu 1998 je bila v primerjavi z današnjo skoraj kamenodobna. Tudi napajanje na sončne celice je bilo že po enem dnevu oblačnosti nemogoče, prenos ene same fotografije pa je trajal tudi do petindvajset minut, če vmes ni prišlo do prekinitve, sicer je bilo potrebno začeti znova. Tako sem vsak dan pisal svoj dnevnik z najvišje gore sveta, po tem pa nekega večera poklical na uredništvo, dobil na telefon starega novinarskega kolego in ta mi je povedal, da je naš časopis prejšnjega dne zamenjal lastnika, urednica, ki me je poslala na Everest, pa je ostala brez službe. S tresočim glasom sem ga vprašal, kdo je novi urednik, on pa ravnodušno: "Zdi se mi, da sem jaz."

Vse se je srečno končalo, a novi lastnik takšnih avantur zaradi visokih stroškov ni dopuščal. Samo stroški za telefon so namreč znesli še dodatnih 6000 funtov. Moj dnevnik z Everesta je bil pri bralcih zelo lepo sprejet, jaz pa na to gledam predvsem kot na priložnost, ki sem jo zgrabil v tistem trenutku. Kajti če bi mi časopis že hotel nameniti toliko denarja za v gore, bi ga prav gotovo pametneje izkoristil.

Ste se morda že povzpeli na naš Triglav?

Nisem, toda nikar ne skrbite, ker sem že zmenjen za potutritšnjem. Enostavno se moram še na lastne oči prepričati, čemu je ta gora postala vaš nacionalni simbol. O dogajanju okoli novega planinskega muzeja pa bom doma seveda napisal tudi prispevek za naslednjo številko The Alpine Journala. ●

Suresh Prasad Pradhan, veleposlanik Nepala

✍ in 🗣 Dušan Škodič

Nuptse, Everest in Lotse FOTO: ROBERT LOGAR

Spomladi je bila v Slovenskem etnografskem muzeju prireditev z razstavo, posvečena Everestu, ki ste jo tudi osebno obiskali. Zakaj?

Dan Everesta je bil proslavljen 28. maja letos. Zdelo se nam je prav, da razstavo pripravimo prav v Sloveniji, saj je vaša država svetovno znana po vrhunskih alpinistih in njihovih dosežkih v Himalaji. Ob tej priložnosti sem se lahko na lastne oči prepričal, da so vašim ljudem gore zelo ljube in da ste Slovenci podobno kot Nepalci "ljudstvo gora". Lahko bi rekel, da smo torej nekakšni prijatelji iz dveh oddaljenih koncev sveta, ki ju veže skupna ljubezen do gora. Pri vas sicer danes gore ne predstavljajo več pomembnega vira preživetja, kakor so ga mogoče nekoč v preteklosti, za Nepal pa so z vidika turizma in s tem povezanega zaposlovanja izredno pomembne, zato bi to radi čim bolj izkoristili. Glede omenjene razstave pa se mi je zdelo prav, da sem jo tudi sam obiskal, čeprav sem se z vašim predsednikom Türkom prvič srečal šele včeraj, 17. septembra, ko sem mu predal poverljivo pismo. Kot veleposlanik Nepala imam od lani sedež v Berlinu, pokrivam pa sedem evropskih držav, od sedaj uradno tudi Slovenijo. Toda v Ljubljani že imate častnega konzula Nepala, gospoda Shrestho, pri katerem se da urediti marsikaj.

Planinska zveza Slovenije in Planinska zveza Nepala (NMA) že dolgo in kvalitetno sodelujeta.

Seveda, nas Nepalce na Slovenijo poleg drugega veže tudi hvaležnost za vsa vaša prizadevanja, da smo začeli izobraževati naše domače vodnike in nosače, ki so se nekoč zaradi

pomanjkanja znanja in nepoznavanja varnostnih ukrepov pri sodelovanju na odpravah v gorah poškodovali in mnogo jih je pri tem težavnem služenju kruha tudi umrlo.

Sedaj so minila že tri desetletja, odkar je bila v Manangu ustanovljena slovenska šola za gorske vodnike in zanjo smo zelo hvaležni. Šolo pestijo stroški, zato nam je prišlo na misel, da bi jo v prihodnosti prenovili in povečali do te mere, da bi dobila status planinskega doma, ki bi ga lahko oddajali tudi turistom. Na ta način bi se stavba lahko sproti amortizirala, saj sedaj v njej poteka le en tečaj ali dva na leto, ves ostali čas pa je prazna. A o vsem se bo potrebno še natančno dogovoriti. Sam se bom kot veleposlanik zelo zavzemal, da bomo medsebojno sodelovanje v prihodnje še poglobili in Slovencem, ki bi si želeli obiskati Nepal, ponudili tudi kakšno dodatno ugodnost.

Naslednje leto bo v Nepalju obeleženo kot leto turizma.

Imate prav. Leta 2011 bo veliko aktivnosti pri nas namenjenih ravno tej temi, čeprav moram povedati, da pri tem ne gre le za reklamiranje trekingov in privabljanje odprav na naše najvišje vrhove, za katere se plača pristojbina. Tudi naše gore se namreč v zadnjih desetletjih soočajo s klimatskimi spremembami oziroma tako imenovanim globalnim segrevanjem, ledeniki se tanjšajo in voda odteka z višjih področij v nižja. To pa vpliva na vse v Nepalju, tako na prebivalce višjih predelov kot na tiste v dolinah, spreminjajo se pristopi na gore, spreminjajo se življenja ljudi in njihove navade, kar se odraža tudi v našem gospodarstvu. Prihodnje leto bomo pripravili srečanje predstavnikov 52

Predsednik PZS Bojan Rotovnik in veleposlanik Nepala Suresh Prasad Pradhan

gorskih držav z vsega sveta v baznem taboru pod Everestom in skupaj skušali priti do pametnih idej, kajti ni nam vseeno, saj gore v Nepalju niso le način življenja, temveč tudi pomemben del kulture. Ob tem naj omenim, da bomo vsem, ki se bodo letos ali drugo leto odločili za vzpon na Everest ali Daulagiri, podelili brezplačne vize, tistim, ki se bodo odločili za Daulagiri, pa bomo dali še 50 % popust na pristojbino za vzpon, ki v pomladni sezoni znaša 5000 USD.

Častni konzul Republike Nepal v Sloveniji gospod Aswin K. Shrestha

Kako je sedaj z varnostjo planincev na trekingih? Iz preteklih let se spominjamo, da je bilo s tem kar nekaj težav.

Tega seveda ne morem zanikati, čeprav je v večji meri šlo bolj za nesporazume, ki so jih v svetu napačno interpretirali. Vendar čas gre naprej in Nepal je v zadnjih dveh letih doživel velike spremembe, ki so bile tudi posledica nekaterih konfliktov v preteklosti. Od leta 2008 nismo več kraljevina, temveč predstavljamo trenutno najmlajšo republiko na svetu. Seveda moramo še dosti narediti, sedaj se intenzivno pripravlja nova ustava, kar pa ni malenkost, saj bo morala najti kompromis med željami in realnostjo za vseh 93 etničnih skupin na naših tleh, ki govorijo več kot sto jezikov. Med seboj se ljudje sicer v glavnem sporazumevajo z jezikom *nepali*, a najti moramo predvsem skupni jezik za vsa interesna področja. Trenutno je najpomembnejše to, da je priprava ustave že v zaključni fazi, ljudje pa so pomirjeni, saj vedo, kaj se dogaja. Vsem, ki imajo namen priti v Nepal, bi rad sporočil, da je sedaj varnost praktično popolnoma zagotovljena in da v zadnjih dveh letih nismo imeli primera, da bi bil kakšen turist poškodovan.

Danes ste si ogledali tudi naš planinski muzej. Kakšen je vaš vtis?

Izredno sem impresioniran, muzej mi je namreč nadvse všeč. Tudi mi imamo v Pokhari podoben objekt in ob tem ogledu sem dobil nekaj zamisli, ki jih bom vsekakor posredoval našemu muzeju. Navdušil me je tudi, kot sem že nakazal, splošno pozitiven odnos vaših ljudi do tega projekta. Ko sem včeraj govoril s predsednikom Türkom, me je prevzelo dejstvo, da je gospod predsednik osebno prišel in odprl ta muzej, kar je znak, da se pri vas zavedate pomembnosti svoje gorske zgodovine in da ste ji na ta način primerno izkazali svoje spoštovanje. ●

Vize za potovanje v Nepal lahko pridobite na konzulatu v Ljubljani. Častni konzul v Sloveniji je gospod A. K. Shrestha, s katerim se lahko brez težav pogovorite tudi po slovensko.

Pogoji za pridobitev vize: veljavni potni list (ob oddaji vloge še vsaj 6 mesecev), 1 fotografija (za dokumente), izpolnjen obrazec, ki ga pridobite na konzulatu ali natisnete s spletne strani

Cena:

15 dni – večkratni vstop: 25 EUR

30 dni – večkratni vstop: 40 EUR

90 dni – večkratni vstop: 90 EUR

Naslov:

Častni konzulat Nepala

Gestrinova 2

1000 Ljubljana

Uradne ure: **torek** in **četrtek** od 14. do 16. ure

Tel.: (01) 590 286 20

Mobilni tel.: 040 680 654

E-pošta: aswin.shrestha@nepconsulate.si

Spletna stran: www.nepconsulate.si

Obrazec za vizo: www.nepconsulate.si/files/visa-form.pdf

Vse, kar želite izvedeti o Nepalju:

www.nepaltourismyear2011.com

Torre ni hotel

Utrinki iz smeri Via Compressore (Maestrijeve smeri)

✍ in 📷 Boris Strmšek

Počasi odprem oči. Saj zavest dela že kar nekaj časa, predvsem zaradi nerodnega položaja, v katerem sem, in trde podlage, ki gre že dolge ure na živce moji zadnji plati. No ja, saj ne rečem, da se nisem naspal, čeprav napol sedim, napol visim na ozki polički z veličastnim razgledom pod nogami, ki so stlačene v nahrbtnik in obložene s tanko spalno vrečo ter bivak vrečo. Skozi režo v bivak vreči pogledam naravnost na ledenik Torre, ki se vije pod strmimi granitnimi stenami. Lovro zraven mene nekaj stoka in preklinja. Zdi se mi, da omenja, da ga zebe kot psa. Kako že zebe psa? Pa kaj vem, verjetno precej bolj kot mene, ki se počutim prav dobro glede na položaj.

Svetloba se je že razlila na vrhove in ledenike. Pravzaprav niti ni hladno, saj sem vso noč slišal ropotanje plazov, ki so leteli predvsem s Cerro Adele, ki ima strmo kombinirano steno z vrsto žlebov, ki so zasuti z gnilih snegom in slabim ledom. Preto plo je. To sva ugotovila že včeraj, ko sva se ponoči opotekala navzgor proti Cerro Torreju. Ledenik pod steno je bil mehak. Vzpon do Rame ni bil sprehod po trdem snegu in ledu, temveč ritje skozi slab sneg in iskanje prehodov čez skalo. Pravzaprav je to že solidna smer. Tistih 400 metrov marsikdo prepleza brez namena, da bi nadaljeval proti vrhu Torreja. Pa tudi vodniki vodijo svoje goste do Rame, nekateri celo tam prespijo, potem pa nazaj dol. V bistvu kar lepa avantura.

No, mogoče bi midva morala tudi narediti tako, ne pa da sva silila navzgor. Sicer je vreme bilo lepo, nikakršnega vetra. Malo je teklo čez steno, pa sva se tega izogibala, da ne bi imela težav na bivaku. Moker preživeti noč v patagonskih stenah zna biti zelo neprijetno. In sedaj sva edina v steni.

Do Rame naju je čakalo 400 metrov plezanja v snegu in skali.

Včeraj sva srečala nekaj navez, večina je obrnila pred vrhom, samo dve navezi sta bili na vrhu Cerro Torreja. Dva Američana sva lahko celo opazovala, ko sta pozno popoldan plezala na ledeno gobo. Midva pa sva sedaj nekje sredi stene. Do vrha je še dobrih 600 m.

NAPREJ ALI NAZAJ?

Sonce se dvigne izza obzorja in naju obsije. Pogledam navzgor. Cerro Torre zažari. Tudi Torre Egger se blešči v prvih sončnih žarkih, pa še luna visi nad njim. Zares čisto odštekani prizori. Sicer pa je tudi včerajšnje plezanje bilo kar odštekano. V bistvu sem pričakoval, da bo lažje. Vsaj glede na pripovedovanje nekaterih. Pa gre za kar resno plezanje. Težavnost niti ni tako zanemarljiva. Se kar večkrat dvigne nad šestico, pa še varovanja ni tako veliko, kot bi pričakoval

glede na plezanost smeri. V bistvu je čisto v redu, težava je samo v tem, da imava še kar veliko do vrha in prav zdaj pridejo na vrsto še posebno zanimivi deli. In tudi dol je še treba.

Malo se prestavim na polici in pogledam za gorilnikom. Ni nama še padel dol. Postavila sva ga kar na ozko poličko med naju in ga nisva nič privezala. Sicer pa tudi ni bilo naokoli kaj dosti uporabnega snega. Na snežni gredini pod nama ni bilo primernih prostorov za bivak. Naj bi bili, vsaj sem to slišal od večine, ki so plezali tukaj. V zadnjem času ni nihče bivakiral tukaj, opazil pa sem nekaj sledov precej nižje.

Nič ne bo, treba se je spraviti. Nekaj malega popijeva, pojeva, pospraviva opremo, kar seveda spet vzame nekaj časa, in se pripraviva na nadaljevanje plezanja. En nahrbtnik pustiva na svojem bivaku. Na

srečo imava v naslednjem raztežaju napete vrvi. Včeraj sva se namreč morala spustiti nazaj dol, ker zgoraj nikjer ni bilo primerne police za bivakiranje. Sva pod značilno rjavo liso čez steno, tukaj naju sedaj čaka tehnični del, ki pripelje pod ledne stolpe. In nad njimi še vršni del.

V zraku se zablešči od padajočih kosov ledu. Gledam proti vrhu, kjer se vidi, da piha veter. V bistvu je vreme lepo, vsaj tako se nama zdi, toda padajoči ledeni kosi niso ravno vzpodbudni. Očitno je zgoraj veter tako močan, da jih trga od stene. Sicer sva še na dokaj varnem mestu, toda včasih kakšen bleščeci kos zajadra tudi proti nama. Ampak največ skrbi mi povzročajo oblaki, ki prihajajo s Huela Continental oziroma Celinskega ledu. Ti ne obetajo nič dobrega. Skoraj po pravilu je to napoved slabega vremena.

Obotavljava se. Nekaj ur, mogoče pol dneva, nama manjka do vrha. Škoda bi bilo obrniti. Med Cerro Adele in Cerro Torrejem zabobni plaz. Poslušala sva jih že celo noč, saj sneg ni pomrznil dovolj. Toplo vreme je prav tako znak poslabšanja vremena. Vzajem si pet minut za premislek in

pomislim nazaj na tisto svojo pustolovščino na Fitz Royu in muhasto vreme, ki nas je takrat spremljalo. Štirikrat nas je nagnalo iz sten, preden smo končno stopili na vrh gore. In veter, ki je nosil vrvi ob spustih navzgor po steni. Veter, ki je trgal ledene plošče stran od stene in so predstavljale smrtonosne izstrelke. Veter, ki je vrtinčil sneg, da nisi prav vedel, od kod sneži in kje je zgoraj oziroma spodaj. "Greva dol!" odločim in takoj pričneva s spuščanjem. Če naju dobi slabo vreme v vršnem delu, bo še toliko slabše. Cerro Torre bo še vedno stal tukaj.

RAZPOKE

Po neskončnem zapletanju vrvi končno pridrsava do Rame, navzdol se kopava v talečem snegu, ki nama vrvi spremeni v mokro kepo, ki se neverjetno zapleta. Sneg je spodaj tako mehak, da se vdiram do pasu. Razpoke na koncu ni mogoče preplezati, temveč jo je treba preskočiti na vrvi, ki pa sega le komaj kaj čez razpoko. Prvi poskus se konča v razpoki, saj se vse podira. V drugem poskusu se obdržim na drugi strani, izpnem vrv in se podrsam po snegu dalje.

Spodaj pri velikem ledenem balvanu imava palice. No, ta ledeni balvan ne gleda več kaj dosti iz snega, sledovi svežega plazu me ne navdušijo. Palice so šle. Lovro se tudi pridrsa za meno. Vzameva vsak svojo vrv in jih vlečeva še nekoliko nižje, tukaj je nevarno.

Povsod bobnijo plazovi. Kot na bojišču. Hitro zvijsva vrvi in se zapodiva navzdol, treba je še preko ledenika. Vse je mehko. Lovro se pogrezne v sneg, toda razpoka ga na srečo ne pogoltne. Kar plavava preko njih. Kmalu sva čez nevarni teren. Malo si oddahneva. Vreme je sicer še kazalo, kot da ne bo nikoli slabo, in vsaj malo sva pomislila, da je škoda, da nisva nadaljevala. Toda sedaj so megle nenadoma skrile Cerro Torre do pol stene. Ne gledava več nazaj. Pomisliva na prijatelja, ki sta bila v Fitz Royu. Le kje sta sedaj? Ko sva blizu ledenika Torre, opazim na drugi strani dve postavi, ki se spotikata čez grušč in med skalovjem, s katerim je posejan ledenik. "Hejeejeej..." in si že mahamo. Matjaž in Aleš sta. Bila sta na vrhu. Lepo se je spet srečati! ●

Senca Cerro Torreja se je združila s Fitz Royem, medtem ko sva se pripravljala na patagonsko noč.

Dolga in vetrovna pot

Spomini na generacijo "graditeljev"

✍ Tomo Šarf

Z društvenim praporom ob tridesetletnici PD Litostroj FOTO: ARHIV LUDVIKA ŠARFA

Pred leti so mi sodelavci v šali grozili, da mi bodo okna pisarne zastrli z zavesami, da mi pogled in misli ne bodo ves čas uhajali "tja gor", saj sem velikokrat s komolci oprt na okensko polico zrl proti zaseženim ali od zarje ožarjenim vrhovom. Povsem nerazumljivo jim je bilo, da človek vstane sredi noči, gre občudovat sončni vzhod na enega od dvatisočakov in potem poln energije s sodelavci deli modre misli ob jutranji kavici. Od kod ta energija in povezanost z nekoristnim svetom?

SKUŠNJE IN IZKUŠNJE

Moj oče, Ludvik Šarf, se je rodil v proletarski družini pod Šmarno goro. Vojna vihra ga je zajela kot petnajstletnega mulca in v štirih letih je preživel izkušnje dijaka v železničarski šoli v Mariboru, mobiliziranega nemškega vojaka, šolskega pilota, begunca iz nemške vojske in nazadnje prostovoljca v partizanski četi. Po vojni se je priključil graditeljem nove države in sodeloval pri postavljanju temeljev tovarne, ki mu je dajala kruh do upokojitve. V Litostroju je našel tudi sorodne duše, s katerimi je v prostem času, predvsem ob koncih tedna, iskal možnosti za udejanjanje sanj.

ODKRIVANJE GORA

Potrdil se je rek, da iste sorte ptiči skupaj letajo, in šentviška športno navdihnjena družčina, s katero se je poznal že iz otroštva, ga je sprejela medse. V teh povojnih letih so bili pravi pionirji smučanja in planinarjenja ter športa nasploh. Kar so počeli v tistih časih, je danes težko predstavljivo. Poletna tura na Kamniško sedlo je danes nezahteven izlet, če pa pomislimo, da je bilo treba do Kamniške Bistrice s kolesom po tedanjih cestah, dobi vse skupaj druge dimenzije. Tudi legendarni triglavski smuk je bil nekaj povsem drugega kot današnja pomladanska smuka s Kredarice. Do Mojstra-

ne si moral z vlakom, v Krmo peš in šele nato je prišlo tisto, zaradi česar se je človek sploh odpravil od doma; pa tudi smuka je bila s tedanjo opremo precej drugačna kot danes, da o zanesljivih informacijah glede vremena, prehodnosti poti, o prehrani in podobnem niti ne govorimo.

Svoj dom je zgradil pod Šmarno goro, vanj pripeljal sorodno dušo, katere trpežnost je prej preizkusil na potepanjih po planinskem svetu, in nato razširil družino. Nepomembno podrobno, da produkti tega sožitja danes teptajo iste stezice, bi lahko sicer izpustil, a naj mi bo dano, da jo omenim, saj me brez te malenkosti ne bi bilo.

MOJ ATA, PLANINEC

V sredini prejšnjega stoletja je bila hoja v hribe pozitivna družbena vrednota, saj je socialističnega človeka odvracala od kapitalistične ničevosti. Ko je skupina planinskih zanesenjakov jeseni 1948 dala pobudo za ustanovitev Planinske sekcije v okviru sindikata, ji vodstvo

Litostroja tega ni moglo odreči. Še isto zimo se je sekcija preimenovala v alpinistično. Naslednji korak, do katerega je prišlo decembra 1949, je bilo preimovanje Alpinistične sekcije sindikata v Planinsko društvo Litostroj in sprejetje novega društva v planinsko organizacijo. Društvo je imelo že takoj na začetku vse potrebne organe in delovna telesa. PD Litostroj je bilo prvo planinsko društvo pri nas, ki je bilo ustanovljeno v okviru nekega podjetja, in ta praksa se je kmalu razširila po Sloveniji.

"Tovariš" Ludvik je bil med najbolj delovnimi člani; čeprav za današnje razmere povsem neizkušen alpinist, je prevzel vodenje alpinistične sekcije, v kateri so v prvih letih največjo skrb posvečali pridobivanju znanja in izkušenj. Istočasno so spoznavali popolnost, ki jo ponuja združevanje zimske hoje in turne smuke. S skromno opremo so raziskovali skrite koticke Kamniških in Julijskih Alp. Kasneje je bil veliko let aktiven v upravnem odboru, šest let je bil tudi predsednik društva in za zasluge je prejel več visokih planinskih priznanj.

GRADIMO ZA PRIHODNOST

Tako kot se je za Titove zavode spodobilo, da imajo planinsko društvo, se je za društvo spodobilo, da ima svojo bazo – planinsko kočjo. Zagnani člani so iskali primerno lokacijo in ko so že mislili, da so jo našli, so spoznali, da le-ta ni tisto, kar so iskali. Po temeljitem premisleku jim je postalo jasno, da je romantična ravnica med Vežico in Petkovimi njivami bolj primerna za alpinistični bivak kot pla-

Ob otvoritvi Litostrojske kočje na Soriški planini

ninsko postojanko, ki mora biti splošno dostopna. Iskali so naprej in pristali na Soriški planini. Čudovita, nedotaknjena in relativno lahko dostopna travnata pobočja na področju z obilico padavin so obetala smuko do pozne pomladi, po tem pa obilje planinskega cvetja, s katerim so se moške boljše polovicam oddolžili za "službene odsotnosti".

Po dobljeni borbi z birokracijo in pridobitvi dovoljenj se je pričela gradnja, in to na roke, z lopato in samokolnico. Prva lesena kočja je doživela krst novembra 1957, takoj po otvoritvi pa se je izkazala za premajhno in dobila je prizidek za jedilnico. Tri leta kasneje je sledila postavitev dodatne, zidane kočje, ki je stala nekaj metrov niže. Litostrojska kočja na Soriški planini je nato postala stalnica v naboru nedeljskih izletov in zimskih dopustov. Ti so bili posebno doživetje. Iz vasi, kjer smo pustili avtomobile, je bilo potrebno vso kramo in hrano prinesiti na planino. Posebna zgodba je bil prehod preko mesta, kjer je cesto vsako leto zasul plaz. Večkrat so najhitrejši z lopatami odmetali del plazovine in omogočili varen prehod. Prvi dan smo preštampali spodnja pobočja Lajnarja in smuka se je lahko začela.

VZPON IN PROPAD IDEALOV

Vzporedno so potekale še druge društvene aktivnosti. Planinski tabori in izleti kot stalnica, prav tako usposabljanja za delo v društvu. Medtem ko so ustanovni člani organizirali izlete za članstvo, se je mlada generacija intenzivno lotila alpinizma. Tako eni kot drugi so našli svoje cilje sprva v domačih planinah, kasneje pa so odkrivali tudi druga gorstva. V tem času so bili popularni izleti v Tatre, ki so dokaj podobne našim goram, alpinisti pa so seveda ciljali na Centralne Alpe.

Očetov odhod iz tovarne ob upokojitvi je po naključju sovpadal z zatonom ponosa slovenske strojne industrije. Število članov je upadalo, število akcij se je zmanjševalo in januarja 2005, po 56 letih delovanja, je bilo društvo formalno razpuščeno, otrok mladostnih sanj mojega očeta pa je umrl.

SPOMINI OSTANEJO

Na tiste čase me veže neskončno spominov. Dolgo mi ni bila razumljiva velika navezanost moje mame na neko obtolčeno aluminijasto škatlo, v kateri smo na izlete nosili malico. Tako kot škatla nikoli ni šla prazna od doma, se

Ludvik Šarf

nikoli ni prazna vrnila domov. Vedno se je našla roč'ca al' pa dve, ki ju je mama rešila pred zanesljivo smrtjo v krutem gorskem okolju. Danes, ko pohajam po istih poteh, imam občutek, da je gorskega cvetja več in spomini me napeljujejo na misel, da so tiste aluminijaste škatle povzročile opustošenje na planinskih livadah.

VZGOJA PLANINSKE MLADINE

Tej generaciji se je zdelo nadvse pomembno, da potomce čim prej vključi v planinstvo in najboljši dokaz za to je bila starost, pri kateri so otroci osvojili simbol slovenstva. Niso bili redki primeri, da so bile del planinske opreme tudi plenice. Meni je bilo na srečo prizaneseno in sem v družbi očeta, planinskega vodnika, osvojil Triglav šele na pragu pubertete. Šlo je v enem dnevu, na poti pa mi je, na smrt utrujenemu, s tržaških (gojzerji, kupljeni na tržnici v Trbižu) odpadel podplat.

Drugič sem stal pri Aljaževem stolpu čez dve desetletji, ko smo s prijatelji postavljali temelje slovenskemu gorskemu teku z 11-urnim kolesarjenjem iz Ljubljane do Vrat, vzponom na vrh in s potjo nazaj. Petnajst let kasneje se je mojemu takrat skoraj polnoletnemu sinu zazdelo, da je tudi zanj napočil čas. Kot solidno izkušen planinec, sicer brez formalne planinske izobrazbe, sem mu želel pokazati najlepši vzpon preko Plemenic, ki pa je bil za mladeniča hud zalogaj in je, podobno kot njegov oče, izgubil še tisto malenkost veselja za hojo v hribe; kar je tako značilno za odrasčajočo mladino. Zanimivo, kako se zgodovina ponavlja. Mene so kasneje hribi ponovno posesali in mogoče pride na vrsto tudi on, kot tretja generacija danes 85-letnega Ludvika Šarfa. ◉

Znami na pot

V najzahodnejšem žepu naše države

Breginjski kot

✍ in 📍 Gorazd Gorišek

Breginj s Stolovim grebenom

Bilo je letošnja pomlad, ki se je s temperaturami in dolgim dnevom hitro bližala poletju, oddaljene razglede z gorskih grebenov pa je že rahlo zastiral čad. Zaželeli smo si prijetnega oddiha daleč od mestnega vrveža, a hkrati z vsem potrebnim, brez česar sodobni človek menda ne more (pre)živeti. Misliti je bilo treba tudi na Julijo, ki takrat še ni upihnila prve svečke. Med razmišljanjem (kam?) se je porodila ideja, da sva z Biserko v "dvojinskih" letih Breginjskemu kotu, ki mu skrajšano rečemo kar Kot, namenila zelo malo pozornosti. Zimsko-pomladni vzpon na Stol iz Breginja je bil pred mnogimi leti bolj ali manj edini čas, ki sva ga namenila temu območju, kasneje pa sva skozenj – po odpravi mejne kontrole – samo še hitela do (imenitnejših?) ciljev na zahodu.

Ne bi se mogla bolj motiti. Breginj z okolico je bogat! Prizadevni domači planinski delavci so v zadnjih letih uredili mnogo zanimivih poti. Eden med njimi je bil naš gostitelj. Boljše nastanitve si ne bi mogli zaželeli. Še zdaleč ne samo zaradi stanovanja samega, ki je bilo odlično, temveč tudi zaradi zanimivih zgodb o vasi, njenih prebivalcih in gorah v okolici. Veliko novega smo izvedeli, in to iz prve roke! Ni kaj, razlogov za obisk je zelo veliko.

KAM GREMO IN KAKO TJA PRIDEMO?

Breginjski kot je del kulturnega prostora Beneške Slovenije. Stisnjen je med Stolov greben na severu ter Matajur in sosednjo Mijo na jugu. Na zahodu ga od Italije loči Nadiža, onstran katere je Robidišče, najzahodnejša vas v Sloveniji. Na vzhodni strani se čez nizko razvodje, ki ga skoraj ne opazimo, zlije s Kobaridom in dolino Soče. Ob zaviti cesti, ki se kmalu za lipovim drevoredom pri Starem selu odcepi na desno proti Breginju, so vasice Kred, Borjana, Stanovišče, Homec

Napoleonov most z odsevom v Nadiži

in Sedlo. Kmalu za slednjim se pripeljemo v Breginj, največjo vas Kota, ki premore pošto, šolo, zdravstveni dom, trgovino, župnijsko cerkev sv. Nikolaja, apartma Pr' Nandu, muzej in še kaj. Vasica Logje se sonči na razglednem pomolu nad Nadižo nekaj kilometrov južno od Breginja; iz nje se lahko po ozki cesti spustimo do Nadiže, na nasprotnem bregu pa dosežemo Robidišče.

Do omenjene vasi se lahko pripeljemo tudi iz Borjane skozi Podbelo ter mimo kampa Nadiža in Napoleonovega mostu. Za Robidiščem, pa tudi za Breginjem sta bivša maloobmejna prehoda. Z odpravo mejne kontrole se lahko vsi, ne samo imetniki maloobmejnih prepustnic, iz obeh vasi zapeljemo na italijansko stran, kjer lahko nad Nadižo in Terom obiščemo še veliko zanimivih ciljev: razgledni Ivanac/M. Joanaz, Landarsko jamo in vrhove Stolovega grebena z izhodišči v Brezjah/Montemaggiore, Karnahiti/Cornappo in Viškorši/Monteaperta. Seveda naštetih predlogi še zdaleč niso vse, a cilj je toliko, da si Beneška Slovenija kdaj v prihodnje zagotovo zasluži celovito predstavitev v rubriki Z nami na pot.

NEKAJ ZGODOVINE

Breginjski kot je bil vedno na prepihu navzkrižij interesov velikih evropskih držav. Največja vas se omenja že leta 1084. Na začetku 16. stoletja je bil ta svet razpet med dva gospodarja: Robidišče, Logje in Breginj so spadali k beneški republiki, vzhodnjeje ležeča naselja pa so služila avstrijskemu gospodarju. Leta 1805 je ozemlje pripadlo Italiji, čez slabo desetletje spet Avstriji, ob koncu prve svetovne vojne se je vrnil italijanski gospodar, po drugi vojni je prišla Jugoslavija, danes pa Breginjski kot seveda pripada samostojni Sloveniji.

Prebivalstva je na tem področju vedno manj. V zadnjih stotih letih so demografski kazalci vseskozi obrnjeni navzdol. Leta 1910 je imel Breginj največ prebivalcev (758), kar je bilo samo dobrih sto manj od Kobarida. Danes v njem živi približno 250 ljudi, občinsko središče Kobarid pa ima – za primerjavo – dobrih 1200 duš. Ljudje so se zaradi različnih razlogov vseskozi izseljevali iz Kota. Težkim socialnim razmeram so se pridružile tudi naravne katastrofe. Garanje na strmih rebreh ni dajalo dovolj kruha za vse. Včasih so kosili do vrha Stolovega grebena! Danes obdelujejo zemljo samo še redki domačini, večino travnatih in pašnih površin pa zarašča gozd.

BREGINJ PRIZADENE POTRES

Bilo je leta 1976. Močno je treslo dvakrat, maja in septembra, vmes pa je prebivalce prestrašilo še obilo šibkejših sunkov. Rušilni potres

NADIŽA

Ena najčistejših in najtoplejših alpskih rek pri nas izvira pod Stolovim grebenom. V njej je obilo postrvi, lipanov in šarenk. Čeprav je njen tok na ozemlju Slovenije razmeroma kratek, jo je vsekakor vredno obiskati. Najlepši je verjetno del med Mostom na Nadiži in Napoleonovim lepotcem, kjer lahko občudujemo skrivnostne tolmune, korita in še kaj. Nadiža naj bi po ljudskem izročilu imela zdravilno moč in hitro celila rane. Lahko poskusimo, a eno je gotovo: v njenih tolmunih se bomo v poletni vročini zanesljivo prijetno osvežili.

Ob Nadiži je treba upoštevati parkirno ureditev, katere namen je, da se ohrani sožitje z naravo in številnimi poltnimi obiskovalci. Urejena parkirišča so Robič, Podbela in Logje. Junija, julija in avgusta je treba plačati parkirno. Ob reki so strogo prepovedani pranje avtomobilov, pomivanje posode, kurjenje odprtega ognja, postavljanje šotorov izven kampov, odlaganje odpadkov na neoznačenih mestih in še kaj.

NAPOLEONOV MOST

Kamnit stopničast most, pravcati *ponte romano*, nosi ime v spomin na Napoleonovo vojsko, ki naj bi ga prečkala, vendar je lepotec, ki se pne nad Nadižo, precej starejši in po nekaterih virih sega v antično obdobje. Njegova postavitve se ujema s starodavnimi rimskimi potmi iz Pradola, kjer naj bi imela Nadiža nekdanjo bližnjico proti morju, naprej proti soški dolini. Danes ne služi več svojemu namenu, temveč je le še kulturnozgodovinski spomenik, ki zaradi lahke dostopnosti tik ob cesti proti Robidišču privablja veliko obiskovalcev.

Vodne pregrade ('špere') na Beli

Stara vojaška cesta čez južna pobočja Stola

Dvojni slap v zatrepu Belega potoka

z epicentrom v sosednji Furlaniji je za vedno spremenil podobo Breginja. Stara vas je bila zelo zanimiva, zgrajena kot strnjeno naselje kamnitih poslopij, ki so jih gradili po požaru leta 1666, ko je pogorelo 24 domačij in cerkev. Hiše v polkrogu so povezovale sosede. Pred potresom je bil Breginj razglašen za kulturni spomenik prve kategorije, nekateri pomembnejši domačini pa so celo razmišljali, da bi zaradi arhitekturnih posebnosti predlagali umestitev vasi na Unescov seznam kulturne dediščine.

A starega Breginja po potresu skoraj ni več. Kar ni uspelo naravi, so po odločitvi strokovnjakov in kljub glasnemu nasprotovanju mnogih dokončali gradbeni stroji. Ostala sta samo Ščirnov ograd, manjše staro vaško jedro štirih hiš okoli elipsastega dvorišča, kjer je danes muzej, in obnovljena cerkev sv. Nikolaja. Na rodovitni zemlji je zrastle nove naselje montažnih hiš, ki jih večina domačinov ni sprejela za svoje. Zgradili so tudi skupni hlev, a žal ni nikoli v celoti zaživel, dandanes pa žalostno propada. Ljudje so bili pač navajeni svojih prejšnjih domovanj, starih hlevov in živine v njih.

STOLOV GREBEN

Med Kobaridom in Huminom/Gemona del Friuli se razteza več kot trideset kilometrov dolg greben, ki ga potok Ter/Torre deli na obsežnejši vzhodni in nekoliko manjši vzhodni del. Na vzhodu kraljujejo Stol, 1673 m, Breška gora/Punta di Montemaggiore, 1613 m, Lanževica/Punta Lauscioviza, 1620 m, in Brinica/Monte Briniza, 1636 m. Glavni vrhovi na zahodu so Postovčič/Postoucic, 1611 m, Lanež/Cuel di Lanis, 1629 m, in najvišji Veliki Karman/Chiampon, 1709 m. S prisojnih strmali zadnjega vrha se dviga še Mali Karman/Monte Quarman, 1372 m. Državna meja preseka Stolov greben zahodno od Velikega in Malega Muzca (domačini ju imenujejo Gabrovec in Musc), a v današnjih časih združene Evrope ni nikakršna ovira za grebensko prečenje. Teh dveh vrhov ne smemo zamenjati za precej bolj divjo verigo Muzcev, ki severno od "našega"

Stolov greben z Brinice

grebena tvori mogočno pregrado med Tersko dolino in Rezijo. O njej si lahko več preberete v letošnji januarski številki Planinskega vestnika. Za lažje pohajkovanje so pred leti med "našima" Muzcema postavili bivak, ki seveda ne reši logističnih težav z načrtovanjem izhodišča, a prepričan sem, da pravih gorskih potepuhov tudi to ne bo preveč oviralo.

Stol je zelo priljubljeno vzletišče jadralnih padalcev in zmajarjev, pa tudi kakšno jadralno letalo prileti čez greben. Kadar je termika ugodna, nad južnimi pobočji, čez katera nas vodi pot, zagotovo opazimo veliko ljubiteljev višav. Vsaj padalcev bo velikokrat precej več kot tistih, ki hodimo po tleh.

Z nekaj sreče bomo lahko v zraku občudovali tudi velike ptice, ki znajo zelo dobro izkoriščati termiko ob Stolovem grebenu – beloglave jastrebe. Letijo skoraj brez zamaha s perutmi. Z dolžino

Leta 2002 so s pomočjo Razvojnega društva Breginjski kot postavili Bivak pod Muzcem. FOTO: MIRAN HLADNIK

ROBIDIŠČE

Najzahodnejša vas v Sloveniji leži 650 metrov visoko na planoti z lepim pogledom na Stolov greben. Robidišče le stežka in trudoma obnavljajo. Leta 1910 je tu živelo več kot dvesto ljudi, na začetku tega tisočletja pa le še šest ostarelih duš. Robidišču v preteklosti ni bilo prizaneseno. Odmaknjenosti in z njo povezani revščini se je v sedemdesetih letih pridružil še potres, kasneje pa je bila vas za nekaj let odrezana od Kobarida (da ne napišem od sveta) zaradi podrtega mostu pri Podbeli. Dandanes je zgrajen sodoben most in tako je urejena prometna povezava, a zdi se, da je za Robidišče prepozno. V vasi si lahko ogledamo črno kuhinjo in nekaj hiš, kjer še lahko začutimo utrip starih beneških ognjišč. Morda se mladi ljudje vendarle vrnejo. In z njimi otroški smeh ...

Beloglavi jastreb

BREGINJSKI MUZEJ (ŠČIRNOV OGRAD)

Od starega Breginja je ostalo bore malo, pravzaprav le štiri obnovljene kamnite hiše, povezane z ganki, elipsasto dvorišče pred njimi in popravljena župnijska cerkev v neposredni bližini. Kako se je v vasi živelo pred uničujočim potresom, lahko vsaj približno začitimo ob ogledu muzeja. Prikazuje nam kulturo bivanja nekdanjih prebivalcev in številne predmete, ki so bili včasih nepogrešljiv del vsakdanjega življenja. V muzeju so predstavljena tudi umetniška dela našega velikega fotografskega mojstra Jake Čopa, ki je na začetku šestdesetih let dodobra poslikal Breginj. Ker stare vasi skoraj ni več, so te fotografije dragocen spomin na obdobje pred rušilnim potresom. Za ogled muzeja pokličite 040 327 440.

Ščirnov ograd, v katerem je muzej

dobrega metra in z razponom peruti, ki lahko doseže skoraj trikratnik omenjene merske enote, so eni izmed največjih prebivalcev našega gorskega sveta. V dopoldanskem času ponavadi jadrajo z zahoda proti Krnu, proti večeru pa nazaj do svojega doma v italijanskem delu Julijskih Predalp.

PLANINSKI ODSEK BREGINJ

Prizadevni domačini so se leta 1998 uradno organizirali kot Planinski odsek Breginj v okviru PD Kobarid, tudi pred tem pa so že mnogo postorili pri urejanju planinskih poti. Leta 1995 so uredili pot iz Breginja na Mali Muzec (Musc, 1618 m), nato so se lotili poti iz Plazi na Nizki vrh in do državne meje. Najprej so bila izvedena le najnujnejša dela, vse z namenom, da bi lahko organizirali pohod na Breško goro/Punta di Montemaggiore in srečanje s svojimi sosedi v Brezjah. Kasneje so naredili veliko poti v pogorju Stola.

Zelo zahtevni sta bili ureditev steze na Stol mimo sv. Marjete, kjer je bilo treba zgornjo polovico nadelati popolnoma na novo, in pot po grebenu od Stola do Muzca. Leta 2002 so s pomočjo Razvojnega društva Breginjski kot postavili Bivak pod Muzcem. Tudi sedaj breginjskim planincem dela ne zmanjka. Vzdrževanje poti, ki jih bom predstavil v opisih, zahteva veliko časa in truda.

Za konec. Ko smo se na večer vrnili v svojo "bazo" Pr' Nandu, je sledilo poročilo prijaznemu Srečku. Po nekaterih poteh namreč ne hodi veliko ljudi in dobro je bilo, da je njihov skrbnik izvedel, ali je na njih vse tako, kot mora biti. "Je trava že visoka? Bo treba pokositi?" je bilo eno od vprašanj. "Ne še, veje v gozdu pa smo kar med hojo odstranjevali s poti." Spomnimo se kdaj na prizadevne domačine, ki urejajo poti, in jim, če le imamo voljo (čas bomo zagotovo našli), priskočimo na pomoč. ◦

Informacije

Dostop: Do Breginjskega kota se iz osrednje Slovenije lahko pripeljemo po primorski avtocesti do Nove Gorice in ob Soči skozi Tolmin v Kobarid ter naprej proti Breginju (WGS84: 46,261893, 13,425845). Ker je ta smer, čeravno najhitrejša, tudi zelo dolga, imamo na voljo še nekaj drugih povezav: skozi Logatec, Idrijo in Most na Soči do Kobarida ter še dve počasnejši, a zanimivi smeri. Prva vodi skozi Škofjo Loko po Poljanski dolini, čez Kladje in skozi Cerkno, druga pa po Selški dolini čez Petrovo Brdo in skozi Baško grapo do Posočja.

Koče (nastanitev):

V Breginjskem kotu ni planinskih postojank. Na Stolovem grebenu sta bivak Hlek in Bivak pod Muzcem, ki zelo olajšata prečenje celotnega grebena. Nekdanje zavetišče na vrhu Stola je zaprto.

Če boste v Breginju ostali več dni, vam toplo priporočam prenočevanje v edinem apartmajskem stanovanju v vasi: Pr' Nandu, Breginj 45, telefon: 041 333 491, elektronski naslov: saso.rosic@gmail.com, spletna stran: <http://www.apartma-prnandu.net/>

V bližini je tudi priljubljeni kamp Nadiža v Podbeli: <http://www.kamp-nadiza.com/slo.html>

Literatura:

Tine Mihelič: Julijske Alpe. Ljubljana, PZS, 2009.

Andrej Stritar: Gore nad Sočo. Ljubljana, Sidarta, 2006.

Stanko Klinar: Sto slovenskih vrhov. Ljubljana, Prešernova družba, 1991.

Urška in Andrej Stritar: Z otroki v gore. Ljubljana, Sidarta, 1998.

Željko Kozinc: Lep dan kliče. Ljubljana, Modrijan, 1999.

Željko Kozinc: Lep dan kliče 3. Ljubljana, Modrijan, 2004.

Željko Kozinc: Lep dan kliče 4. Ljubljana, Modrijan, 2007.

Zemljevidi:

Julijske Alpe, zahodni del, PZS, 1 : 50.000.

Alpski svet – zahodni del, Kartografija, 1 : 75.000.

Valli del Natisone, Cividale del Friuli, Tabacco 41, 1 : 25.000.

Canin, Val Resia, Parco Naturale Prealpi Giulie, Tabacco 27, 1 : 25.000.

Prealpi Giulie, Valli del Torre, Tabacco 26, 1 : 25.000.

Stol je najvišji vrh več kot trideset kilometrov dolgega grebena. Da ga ne bi zamenjevali s prvakom Karavank, smo mu – z izjemo domačinov, ki mu rečejo preprosto "Stu" – prilepili besedo "Kobariški" oziroma "Breginjski". Ker v tej številki Planinskega vestnika vemo, o katerem območju teče beseda, se mi zdijo dodatki nepotrebni. Na Stol se bomo odpravili iz Breginja mimo cerkve sv. Marjete, manj podjetnim, ki jim

je tisočmeterski vzpon prenaporen, pa priporočam severni pristop, ki je precej krajši, saj se na planino Božica lahko pripeljemo. Na vrhu je nekdaj deloval televizijski oddajnik, dandanes pa žalostno propada. Novega so zgradili ob stari vojaški cesti, ki se na glavni greben vzpenja iz vasi Sedlo. Na vrhu je tudi zaklenjena hišica (včasih je bilo v njej zavetišče PD Kobarid), okoli katere so postavljene nove klopi.

Stolov greben s Kobilje glave, spredaj Mrzli vrh
FOTO: GORAZD GORIŠEK

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot. Pod grebenom je deloma izpostavljena, vendar dovolj široka. V mokrem nevarnost zdrsa.

Oprema: Običajna pohodniška oprema.

Nadmorska višina: 1673 m

Višina izhodišča: 560 m

Višinska razlika: 1113 m

Izhodišče: Breginj (WGS84: 46,261893, 13,425845)

Koče: Ob poti ni planinskih postojank.

Časi: Breginj–Stol 3.30 ure

Sestop 2.30 ure

Skupaj 6 ur

Sezona: Primerno v kopnih letnih časih. V snegu so odprta južna pobočja plazovita!

Vodniki: Tine Mihelič: Julijske Alpe, PZS, 2009.

Andrej Stritar: Gore nad Sočo, Sidarta, 2006.

Urška in Andrej Stritar: Z otroki v gore, Sidarta, 1998.

Željko Kozinc: Lep dan kliče 4, Modrijan, 2007.

Zemljevidi: Julijske Alpe, zahodni del, 1 : 50.000;

Alpski svet – zahodni del, 1 : 75.000;

Valli del Natisone, Cividale del Friuli, Tabacco 41, 1 : 25.000;

Canin, Val Resia, Parco Naturale Prealpi Giulie, Tabacco 27, 1 : 25.000 (delno).

Veliki, 1630 m, in Mali Muzec, 1612 m, iz Breginja

Veliki in Mali Muzec sta vrhova Stolovega grebena med državno mejo in najvišjim vrhom. Na sedlu med njima od leta 2002 stoji bivak. Domačini imenujejo Veliki Muzec Gabrovec, Malemu pa rečejo preprosto Musc. Ker sta na planinskih zemljevidih (slovenskih in italijanskih) samo imeni, ki sem ju napisal v naslovu,

ju bom uporabljal tudi v opisu – z upanjem, da mi domačini tega ne bodo preveč zamerili. Stezici na oba Muzca so seveda uredili člani Planinskega odseka Breginj. Na zemljevidih z malo starejšo letnico še niso vrisane markirane poti. Naša tura bo deloma krožna, saj imamo v spodnjem in zgornjem delu dve varianti.

Veliki Muzec (Gabrovec)
FOTO: GORAZD GORIŠEK

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot. Zahtevnejši je le del sestopa po krušljivem stranskem grebenu nad Prekopo, vendar je težavnih le nekaj metrov. Na strmih travah pod glavnim grebenom je v mokrem nevarnost zdrsa.

Oprema: Običajna pohodniška oprema.

Nadmorska višina: 1630 m

Višina izhodišča: 560 m

Višinska razlika: 1100 m (približen seštevek vseh vzponov)

Izhodišče: Breginj (WGS84: 46,261893, 13,425845)

Koče: Bivak pod Muzcem, 1950 m

Časi: Breginj–Mali Muzec 3 ure
Mali Muzec–Veliki Muzec 30 minut
Sestop 2.30 ure

Skupaj 6 ur

Sezona: Primerno v kopnih letnih časih. V snegu so pobočja plazovita!

Vodnik: Tine Mihelič, Julijske Alpe, PZS, 2009.

Zemljevidi: Julijske Alpe, zahodni del, 1 : 50.000;

Alpski svet – zahodni del, 1 : 75.000;

Valli del Natisone, Cividale del Friuli, Tabacco 41, 1 : 25.000 (delno);

Canin, Val Resia, Parco Naturale Prealpi Giulie, Tabacco 27, 1 : 25.000 (delno).

Opis: Turo začnemo v bližini cerkve sv. Nikolaja. Na križišču opazimo smerne table, ki nas vabijo na Stol, Muzec, k cerkvama Marije Snežne in sv. Marjete ter v Breginjski muzej. Po stranski cesti se mimo ohranjenega Ščirnovega ograda (muzej) sprehodimo skozi naselje, nato pa sledimo gozdi cesti do obnovljene Patrinove žage ob Beli. Odcep k Mariji Snežni in dva odcepa na Muzec pustimo v nemar. Višje, nad izvirov Bele, označena pot nekajkrat prečka gozdno cesto in nas vedno strmeje pripelje do cerkve sv. Marjete. Kmalu nad njo stopimo iz gozda. V vročih poletnih mesecih toplo priporočam zelo zgodnji začetek ture, sicer bo od tod naprej sonce neusmiljeno. Pot je speljana v številnih okljukih, ki lajšajo vzpon po zelo strmem travnatem pobočju. Spomladi je ob poti veliko gorskega cvetja. Ko dosežemo greben, se usmerimo desno (levo odcep na Veliki in Mali Muzec) in se ob vedno obsežnejših razgledih povzpnejo na vrh.

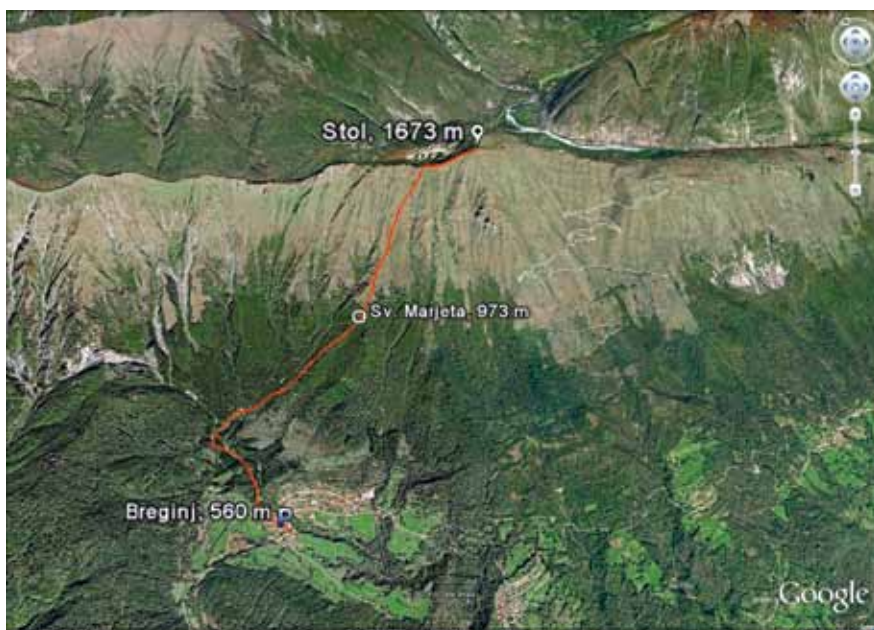
Sestop: Vrnemo se po isti poti. Če imamo voljo, čas in srečo z vremenom, lahko prečimo do Muzcev in z njihju sestopimo v Breginj. Tura je s tem ob-

čutno daljša. Nikakor pa ne priporočam sestopa po "markiranih" bližnjih stare vojaške ceste, ki so omenjene v vodniku Julijske Alpe in narisane na zemljevidih. V naravi jih ni več! V zgornjem delu se jim, če le nismo na

turi v času bujne rasti, še nekako lahko sledi, nižje pa je to praktično nemogoče. Seveda lahko vseskozi sestopamo po cesti, vendar to ni ravno vrhunec gorniškega udejstvovanja. Je pa cesta zelo primerna za turo z gorskimi kolesi.

Možna sta tudi prečenje po grebenu do bivaka Hlek in sestop po označeni poti v vas Potoki, a v tem primeru pridemo v dolino zelo daleč od izhodišča.

Gorazd Gorišek

planinskiVESTNIK · OKTOBER 2010

Veliki, 1630 m, in Mali Muzec, 1612 m, iz Breginja

Opis: Začnemo v Breginju na križišču pred cerkvijo (smerne table) in sledimo cesti skozi naselje do Patrinove žage. Mimo odcepa za Marijo Snežno smo kmalu pri manjši ribogojnici. Nad njo je prvi odcep na Muzca (po tej poti se bomo vrnili), mi pa se še nekaj časa vzpenjamo po cesti. Kmalu dosežemo naslednje razpotje. Smerne table nas povabijo levo na kolovoz, ki mu sledimo le kratek čas, nato pa zavijemo desno na stezico, ki nas skozi gozd pripelje do Klatnice – izvira pod previsno steno. Za njim se stezica izvije iz gozda. Sledimo prečnici v levo, kjer se priključimo drugi poti iz Breginja. Na razpotju krenemo desno navzgor in se zelo strmo vzpenjamo do razglednega pomola. Nadaljevanje je nekaj časa zložnejše, nato pa spet zagrizemo v strmino. Pot je dobro nadelana in speljana v okljukih. Pod vrhom Malega Muzca pridemo na razpotje. Po desni stezici se lahko povzpnejo naravnost na vrh, levo pa pridemo do Bivaka pod Muzcem. Svetujem, da se najprej po strmi poti povzpnejo na Mali Muzec, nato pa sledimo lahkemu grebenu do bivaka. Veliki Muzec je

od tod oddaljen le še petnajst minut vzpona po grebenu.

Sestop: Do bivaka sestopimo po isti poti, nato pa sledimo prečnici, ki nas mimo brezna pripelje do razpotja pod Malim Muzcem. S sestopom nadaljujemo po poti vzpona, le spodaj ne zavijemo levo proti Klatnici, temveč desno navzdol do izpostavljenega in krušljivega stranskega grebena, čez

katerega sta speljani dve poti. Prva (desna) vodi čisto po grebenu, druga (leva) pa preči tik pod njim. Priporočam prvo. Čeprav je bolj izpostavljena, je na njej korak trdnejši, saj levo pot pesek vedno znova zasipava. Nižje stopimo v gozd in dosežemo razpotje na sedlu Prekopa. Zavijemo levo navzdol. Mimo Čadonovega studenčka sestopimo na gozdno cesto, po kateri

se lahko vrnemo v Breginj. Imamo pa še eno možnost. Pred Patrinovo žago zavijemo po cesti proti bližnji cerkvi Marije Snežne, od koder je lep razgled na Stolov greben. S pokopališča pred cerkvijo sestopimo do vasi v jugovzhodni smeri po prijetnem travnatem kolovozu.

Gorazd Gorišek

Breški Jalovec, imenovan tudi Breška gora/Punta di Montemaggiore, in sosednja Lanževica/Punta Lauscioviza, 1615 m, sta najvišji vzpetini Stolovega grebena med sedlom Križ/Sella Križ, 1540 m, in državno mejo. Nanju vodijo številne poti. S severne strani se lahko povzpemo na vrhova od sedla Tam na Meji/Passo di Tanamea, južne poti pa se začinjajo v vaseh Viškorša/Monteaperta, Karnahtha/Cornappo in Brezje/Montemaggiore. Prva je zložna mulatjera, druga je – vsaj v zgornji polovici – zelo strma, tretja pa je še

najbolj podobna prijetni planinski stezi. Odkar so se breginjski planinci potrudili in markirali veliko poti, je možen tudi pristop iz Breginja. Pot je zelo dolga, a ker se bomo skoraj do glavnega grebena, na katerem bomo prečkali državno mejo, "pretihotapili" skozi prijetno senco gozdov, nam tudi v dolgem poletnem dnevu ne bo prevroče. Po sestopu v Brezje se bomo na slovensko stran vrnili skozi divji zatrep Belega potoka, nato pa sledili prečni poti nazaj v Breginj. Zanimiva tura v odmaknjem svetu!

Breški Jalovec
FOTO: GORAŽD GORIŠEK

Zahtevnost: Lahka označena pot. Na italijanski strani je del gozdne ceste in steze neoznačen.

Oprema: Običajna pohodniška oprema.

Nadmorska višina: 1613 m

Višina izhodišča: 560 m

Višinska razlika: 1300 m (približen seštevek vseh vzponov)

Izhodišče: Breginj (WGS84: 46,261893, 13,425845)

Koče: Ob poti ni planinskih postojank.

Časi: Breginj–Nizki vrh 3 ure
Nizki vrh–Breški Jalovec 2 uri
Breški Jalovec–Brezje 1.30 ure
Brezje–Breginj 2 uri
Skupaj 9 ur

Sezona: Primerno v kopnih letnih časih.

Vodnika:

Opomba: Opisane vzpona (še) ni v nobenem slovenskem vodniku.

Zemljevidi: Julijske Alpe, zahodni del, 1 : 50.000 (delno);
Alpski svet – zahodni del, Kartografija, 1 : 75.000 (delno);
Prealpi Giulie, Valli del Torre, Tabacco 26, 1 : 25.000;

Valli del Natisone, Cividale del Friuli, Tabacco 41, 1 : 25.000 (delno);
Canin, Val Resia, Parco Naturale Prealpi Giulie, Tabacco 27, 1 : 25.000 (delno).

Opis: Gozdni cesti sledimo mimo Patrinove žage do odcepa prve steze proti Muzcem. Po njej se vzpenjamo ob hudo urniku z značilnimi vodnimi pregradami ali "šperami" do Čadonovega studenčka. Nad njim postane gozdnato pobočje strmije. Pot nas pripelje na sedlo Prekopa. Na razpotju jo uberemo proti levi po slabši gozdni cesti/kolovožu. Kmalu pridemo do

ostrega levega ovinka, kjer cesto zapustimo in po markirani bližnjici sestopimo do spodnje gozdne ceste, ki semkaj pripelje iz Breginja. (To je druga možnost izhodišča, vendar je vožnja naokoli zelo dolga, makadamska cesta pa ne v najboljšem stanju, zato je bolje in verjetno tudi hitreje, pa še bolj ekološko povrh, da začnemo s turo kar v Breginju. Če se bo kdo

Prečenje vzhodnega dela Stolovega grebena

Podali se bomo na dvodnevno prečenje slovenskega dela Stolovega grebena. Poleg dolžine ture, ki jo olajšata bivaka ob poti, je verjetno največja ovira, ki pohodnike odvraca od dolgega, a veličastnega prečenja, logistika. Kdor bo rešil to novodobno težavo, bo na grebenu doživel mnogo lepega. Ker sem v tokratni rubriki Z nami na pot v ospredje postavil Breginjski kot, bom tudi tole turo zastavil

tako, da bomo pohodniški del končali v Breginju. Svetujem, da si prvi dan v vas pripeljemo kolo, se z avtomobilom vrnemo v Kobarid, prehodimo greben in se po poti z Nizkega vrha vrnemo v Breginj, od koder s kolesom po ovinkasti cesti (vseskozi v rahlem spustu) dosežemo Staro selo. Do Kobarida nas loči le še "ciljni iztek" skozi lipov drevored.

Stolov greben s pogačic polne Gnjilice
FOTO: GORAŽD GORIŠEK

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot. Nekateri deli na grebenu zahodno od Stola so izpostavljeni. V mokrem je na travah nevarnost zdrsa.

Oprema: Običajna pohodniška oprema.

Nadmorska višina: 1673 m (najvišji vrh ture)

Višina izhodišča: 230 m

Višinska razlika: 1800 m (približen seštevek vseh vzponov)

Izhodišče: Kobarid (WGS84: 46,247645, 13,579225)

Koči: Bivak Hlek pod Vršanjo glavo, 1225 m, in Bivak pod Muzcem, 1550 m.

Časi:

1. dan
Kobarid–Stol 4.30 ure
Stol–Bivak pod Muzcem 1.30 ure

2. dan

Bivak pod Muzcem–Gnjilica 2 uri
Gnjilica–Breginj 3 ure
Breginj–Kobarid (kolo) 1 ura
Skupaj (1. in 2. dan) 14 ur

Sezona: Primerno v kopnih letnih časih. Najlepše je v cvetoči pomladi ali barviti jeseni.

Vodnika: Tine Mihelič, Julijske Alpe, PZS, 2009.

Zemljevidi: Julijske Alpe, zahodni del, 1 : 50.000;
Alpski svet – zahodni del, 1 : 75.000;
Valli del Natisone, Cividale del Friuli, Tabacco 41, 1 : 25.000 (delno);
Canin, Val Resia, Parco Naturale Prealpi Giulie, Tabacco 27, 1 : 25.000 (delno);
Prealpi Giulie, Valli del Torre, Tabacco 26, 1 : 25.000 (delno).

Opis: S turo začnemo pri glavnem križišču v središču Kobarida. Smerna tabla nas povabi na ozko ulico, po kateri se mimo nekaj hiš povzpemo proti severu do steze, ki nas skozi gozd pripelje do razpotja. Desno se odcepi pot na Veliki Rob, mi pa nadaljujemo naravnost in se ob ruševinah povzpemo do kolovoza, kjer se obrnemo

levo. Kmalu smo zopet na stezi, ki ji sledimo do vznožja Huma, 1015 m. Razgledna točka je oddaljena le nekaj minut. Pot se v nadaljevanju še nekaj časa strmo vzpenja, nato pa se položi in nas ob vedno širših razgledih pripelje do gozdne ceste, po kateri mimo lovske kočice dosežemo bivak Hlek. Nadalje hodimo pod Vršanjo glavo,

vendarle odločil za drugo možnost, naj se iz Breginja pelje proti Mostu na Nadiži in zavije desno (smerokaz "izvir Nadiže"), še preden se začne glavna prometnica spuščati proti dolini.)

Po gozdni cesti prečkamo dva potoka. Na drugem zaslišimo šumenje lepega slapu. Do njegovega tolmana vodi s ceste desno navzgor uhojena stezica. Nadaljujemo po vedno slabši cesti, ki vijuga med številnimi divjimi grapami, ki se spuščajo s Stolovega grebena. Nad cesto opazimo spomenik padlim v drugi svetovni vojni. V bližini zapuščene obmejne stražarnice pridemo do razpotja. Levo navzdol se odcepi pot v Brezje (po njej se bomo vrnili), mi pa zavijemo desno in se vzpenjamo po prijetni poti skozi gozd do zapuščene planine Ohoje in naprej proti levi navzgor do glavnega grebena, ki ga dosežemo v bližini Nizkega vrha. Od tod prečimo proti zahodu po in ob grebenu na Gnjilico, za katero prečkamo državno mejo. Severno od tod je v strmi grapi najzahodnejša točka naše države. Kmalu dosežemo sedlo Vene na Kucje, 1490 m, od koder nas do vrha Breškega Jalovca loči le še kratek vzpon po razglednem grebenu.

Sestop: Do sedla se vrnemo po isti poti, z njega pa sestopimo proti vasi Brezje/

Montemaggiore. Prijetna pot, označena s številko 742, spretno vijuga po strmih travnate strmalih, nižje pa jih zamenjajo borovci. Čisto do Brezj, ki so oddaljene deset minut hoje, ni treba, saj že pred vasjo stopimo na gozdno cesto, kjer zavijemo ostro levo. Po njej prečimo do divjega zatrepja Belega potoka/Rio Bianco. Če zavijemo ob vodi navzgor, si v

soteski lahko ogledamo lep dvojni slap, ki je oddaljen le nekaj minut. Zapuščena cesta nas na nasprotni strani v rahlem vzponu pripelje do izravnave, kjer imamo dve možnosti. Levo navzgor zagledamo začetek neoznačene, a široke steze z lesenimi stopnicami, ki nas popelje preko Črnega potoka (državna meja) proti Plazem, kjer se kmalu pridružimo drugi poti. Ta nas z izravnave vodi po gozdni

cesti proti desni (južno), a se že kmalu usmerimo na stezo v levo (proti vzhodu) in po — od državne meje naprej — označeni poti dosežemo zapuščeno poslopje obmejne stražarnice, v bližini katere se združimo s potjo z Nizkega vrha, po kateri smo se povzpeli na greben. Do Breginja se vrnemo po isti poti.

Gorazd Gorišek

planinskiVESTNIK · OKTOBER 2010

Prečenje vzhodnega dela Stolovega grebena

SLO

1354 m, in Malim vrhom, 1405 m, nato pa dosežemo "glavno prometnico", ki iz doline Učje vodi v Breginjski kot. Do Stola je še ura vzpona po dobro uhojeni stezi čez široko travnato sleme.

Z najvišjega vrha naše ture prečenje dobi svoj pravi pomen. Stezica po grebenu je vseskozi označena, a na nekaterih mestih tudi izpostavljena, nikjer pa tako zelo, da bi izkušenim gornikom povzročala večje težave. Najprej se spustimo do sedla pod Njivico, 1602 m, kjer se v levo odcepi steza v Breginj. Če zaradi poslabšanja vremena ali kakršnega koli drugega razloga ture ne moremo nadaljevati, lahko sestopimo po tej poti, sicer pa nadaljujemo po grebenu čez Puntarčič, 1562 m, in Ribežne, 1518 m, na Mali Muzec (Musc), 1612 m. Prvi dan nas čaka samo še kratek sestop do Bivaka pod Muzcem.

Naslednje jutro se povzpemo na bližnji Veliki Muzec, 1630 m, ter nadaljujemo s prečenjem čez Kopo, 1559 m, in Nizki vrh, 1484 m. S slednjega se bomo vrnili v dolino, a če želimo grebenu slediti do konca slovenskega ozemlja, se moramo povzpeti še na Gnjilico in z nje sestopiti do roba nad Belim potokom, s katerega je močan mož pred leti za potrebe tele-

vizijskega dokumentarca prevrnili mejni kamen v globok prepad.

Sestop: Do razpotja pri Nizkem vrhu se vrnemo po isti poti, nato pa začnemo sestopati po travnatem pobočju, ki ga pot premaga v okljukih. Kmalu stopimo v gozd, skozi katerega se po prijetni poti spuščamo do zapuščene planine Ohoje, na katero spominja samo še krčevina sredi gozda. Smer sestopa je tudi pod planino enaka (jugovzhod). Ko se za

kratko osvobodimo drevs, nas do ceste, ki jo dosežemo v bližini zapuščene obmejne stražarnice, loči le še kratek sestop skozi gozd, kjer pot ni nadelana, zato moramo biti zelo pozorni na markacije. V nadaljevanju sledimo gozdni cesti preko številnih grap, ki se spuščajo s Stolovega grebena. Levo nad cesto opazimo spomenik padlim v drugi svetovni vojni. Ko prečkamo potoka, ki se pod cesto združita (na prvem je levo nad cesto lep slap),

moramo biti pozorni na odcep markirane poti, po kateri se povzpemo približno sto višinskih metrov ter tako "odrežemo" dolg ovinek gozdne ceste. Nato smo kmalu na sedlu Prekopa. Sledi še spust po stezi mimo Čadonovega studenčka do makadamske ceste, po kateri pridemo v Breginj. V Kobarid se odpeljemo s kolesom.

Gorazd Gorišek

Špik nad Policami oziroma Montaž je najmogočnejša gora celotnih Julijskih Alp, kakor ga je opisal Julius Kugy. V Zajzero in Dunjo prepada z divjimi stenami, samo na južni strani ležijo nekoliko položnejša pobočja in odkrivajo prijaznejšo podobo. Tukaj opisana pot je najbolj priljubljen in oblegan pristop, pa tudi najlažji in

tehnično najmanj zahteven. Prehode na vrh je leta 1881 odkril grof Giacomo di Brazzà, po katerem se imenuje koča na Pecolu. Tehnično najzahtevnejši del je 60-meterska Pipanova lestev (Scala Pipan), ki skrajša pristop na greben, vendar se ji lahko tudi izognemo po poti desno od nje.

Zahtevnost: Potrebna sta zanesljiv korak in popolna odsotnost strahu pred globokimi pogledi. Če se vzpenjamo po Pipanovi lestvi, je samovarovalni komplet nujen. Previdno v mokrem in bodimo pozorni na vreme, saj je vršni greben ozek in izpostavljen strelam.

Oprema: Običajna gorniška oprema, čelada in samovarovalni komplet.

Nadmorska višina: 2754 m

Višina izhodišča: 1502 m

Višinska razlika: 1250 m

Izhodišče: Planina Pecol, 1500 m.

Na izhodišče se pripeljemo z avtom iz Trbiža ali Bovca do Nevejskega prevala (Sella Nevea), od tam pa po strmi asfalti cesti do planine Pecol, kjer parkiramo na velikem parkirišču (WGS84: 46,409804, 13,438326).

Koča: Koča Giacomo di Brazzà, 1660 m, telefon 0043 250 42 90

Časi:

Planina Pecol–Škrbina vrh Strmali

1.30–2 uri

Škrbina vrh Strmali–Montaž

1.30–2 uri

Sestop 2.30 ure

Skupaj 6–6.30 ure

Sezona: Od junija do oktobra.

Vodnika:

Andrej Mašera: Zahodne Julijske Alpe, Sidarta, 1998.

Ingrid Pilz: Čudoviti svet Julijskih Alp, Mladinska knjiga, 1993.

Zemljevid:

Alpe Giulie Occidentali Tarvisiano, Tabacco 019, 1 : 25.000.

Montaž med vzponom na Špik Hude police
FOTO: BOR ŠUMRADA

Špik Hude police (Cima di Terrarossa), 2420 m, z juga

Če si hočemo privoščiti lagoden nedeljski izlet na enega najlažje dostopnih visokih razglednikov v Julijskih Alpah, je vzpon na Špik Hude police najboljša

izbira. Dostopen je v dobrih dveh urah s planine Pecol po stari, široki vojaški poti.

Zahtevnost: Nezahtevna pot, potrebna je le solidna kondicija. Previdno v mokrem in spolzkem.

Oprema: Osnovna gorniška oprema.

Nadmorska višina: 2420 m

Višina izhodišča: 1502 m

Višinska razlika: 920 m

Izhodišče: Planina Pecol, 1500 m.

Na izhodišče se pripeljemo z avtom iz Trbiža ali Bovca do Nevejskega prevala (Sella Nevea), od tam pa po strmi asfalti cesti do planine Pecol, kjer parkiramo na velikem parkirišču (WGS84: 46,409804, 13,438326).

Koča: Koča Giacomo di Brazzà, 1660 m, telefon 0043 250 42 90

Časi:

Planina Pecol–koča Brazzà 20 minut

Koča Brazzà–Špik Hude police

2–2.30 ure

Sestop 1.30 ure

Skupaj 4 ure

Sezona: Od junija do oktobra.

Vodnika:

Andrej Mašera: Zahodne Julijske Alpe, Sidarta, 1998.

Ingrid Pilz: Čudoviti svet Julijskih Alp, Mladinska knjiga, 1993.

Zemljevid:

Alpe Giulie Occidentali Tarvisiano, Tabacco 019, 1 : 25.000.

Na poti na Špik Hude police
FOTO: VLADIMIR HABJAN

Opis: Z velikega parkirišča na planini Pecol se napotimo za markacijami na Montaž. Po dobro uhojeni poti se vedno strmeje vzpenjamo po travnatih pobočjih, ki tik pod Škrbino vrh Strmali (Forca dei Disteis) postanejo bolj gručnata. Pod škrbino zavijemo desno in preko melišča dosežemo strmo razčlenjeno skalovje. Plezamo čez več lažjih skalnih stopenj in pragov, kar nam ne povzroča težav, čeprav prehodi niso povsod zavarovani. Z desne se nam priključi zavarovana plezalna pot Leva. Kmalu dosežemo trikotno melišče, od koder se nam ponujata dve možnosti. Desna, lažja varianta poteka preko zelo strmega travnatega pobočja do škrbine Forca Verde (2587m), od koder nadaljujemo po ozki, zelo izpostavljeni polici proti zahodu do stičišča z drugo varianto. Druga možnost je znamenita Pipanova lestev, visoka 60 metrov in nekoliko odmaknjena od stene, ponekod pa tudi popolnoma navpična. Od stičišča obeh poti se vzpenjamo po ozkem vzhodnem grebenu, ki pa nikjer

ni posebno zahteven, do razglednega vrha.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Bor Šumrada

planinskiVESTNIK · OKTOBER 2010

Špik Hude police (Cima di Terrarossa), 2420 m, z juga

Opis: Od parkirišča na planini Pecol se po udobni poti vzpnemo do kočice Brazzà, ki je ves čas dobro vidna na travnatem pobočju. Takoj za kočico je križišče: leva pot vodi na Montaž, mi pa jo uberemo po poti naravnost navzgor, sprva rahlo proti desni. Udobna mulatjera nas spretno vodi med skalnimi policami. Na višini približno 2200 m se proti desni odcepi pot proti Škrbini nad Tratico (Forca de lis Sieris); tukaj je tudi začetek zavarovane plezalne poti Ceria-Merlone. Nadaljujemo naprej v levo, kjer kmalu dosežemo novo razpočje. Na zahod se odcepi ferata Leva, ki pelje k Montažu. Nadaljujemo po mulatjeri in kmalu dosežemo grebensko škrbino, kjer zagledamo najvišji ozebnik Julijskih Alp, ozebnik Hude police. Od tod se po razbitem in skalnatem svetu povzpemo na vrh.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Bor Šumrada

Špik nad Nosom (Foronon del Buinz), 2531 m, in Špik nad Špranjo (Modeon del Buinz), 2554 m, po poti Ceria-Merlone

Skupina Montaža,
Zahodne Julijske Alpe

Špik nad Nosom in Špik nad Špranjo sta najvišja vrhova, ki ju v dolgem grebenskem prečenju doseže zavarovana plezalna pot Ceria-Merlone. Podrobno je opisan pristop nanju s Pecola, kar je dobra polovica celotne poti, ki se z vrha Špika nad Špranjo nadaljuje do Škrbine prednje Špranje (Forca Lavinal dell Orso). Pot vodi po starih italijanskih položajih iz prve svetovne vojne. Ves čas hodimo po čudovitem razglednem svetu, ponekod pa ob zanesljivih varovalih tudi lažje plezamo.

Zahtevnost: Dokaj zahtevna pot, ki zahteva dobro telesno pripravljenost in obvladanje lažjega plezanja. Potrebno je zanesljivo vreme.

Oprema: Običajna gorniška oprema, čelada in samovarovalni komplet.

Nadmorska višina: 2531 m in 2554 m

Višina izhodišča: 1502 m

Višinska razlika: 1100 m

Izhodišče: Planina Pecol, 1500 m. Na izhodišče se pripeljemo z avtom iz

Trbiža ali Bovca do Nevejskega prevala (Sella Nevea), od tam pa po strmi asfaltni cesti do planine Pecol, kjer parkiramo na velikem parkirišču (WGS84: 46,409804, 13,438326).

Koča: Koča Giacomo di Brazzà, 1660 m, telefon 0043 250 42 90

Časi: Planina Pecol–koča Brazzà 20 minut

Koča Brazzà–Škrbina nad Tratico

2–2.30 ure

Škrbina nad Tratico–Špik nad Nosom–

Špik nad Špranjo 1–1.30 ure

Sestop 3–3.30 ure

Skupaj 6–7 ur

Sezona: Od junija do oktobra.

Vodnika:

Andrej Mašera: Zahodne Julijske Alpe, Sidarta, 1998.

Ingrid Pilz: Čudoviti svet Julijskih Alp, Mladinska knjiga, 1993.

Zemljevid:

Alpe Giulie Occidentali Tarvisiano, Tabacco 019, 1 : 25.000.

Špik nad Nosom in Špik nad Špranjo

FOTO: BOR ŠUMRADA

Strma peč (Monte Cimone), 2379 m, z vzhoda

Skupina Montaža,
Zahodne Julijske Alpe

Strma peč je najvišji vrh v grebenu, ki se razteza zahodno od Montaža. Proti severu prepada z mogočno in prepadno steno, proti jugu pa se spušča s strmimi travnatimi stenami in pobočji. Opisani pristop poteka s planine Pecol prek divje škrbine Vandul in nato po vzhodnem grebenu in pobočjih do vrha.

Strma peč FOTO: VLADIMIR HABJAN

Zahtevnost: Zelo lepa, ne pretežka tura. Potrebna je pazljivost pri plezalnem delu takoj nad škrbino Vandul. V megli moramo biti posebej previdni pri iskanju markacij v zgornjem delu.

Oprema: Običajna gorniška oprema, čelada in samovarovalni komplet.

Nadmorska višina: 2379 m

Višina izhodišča: 1502 m

Višinska razlika: 900 m

Izhodišče: Planina Pecol, 1500 m.

Na izhodišče se pripeljemo z avtom iz Trbiža ali Bovca do Nevejskega prevala (Sella Nevea), od tam pa po strmi asfaltni cesti do planine Pecol, kjer parkiramo na velikem parkirišču (WGS84: 46,409804, 13,438326).

Koča in bivak: Koča Giacomo di

Brazzà, 1660 m, telefon 0043 250 42 90; bivak Sandro del Torso na sedlu Forca de la Vienne pod vršno glavo Strme peči.

Časi:

Planina Pecol–Forca di Vandul 2 uri

Forca di Vandul– Strma peč 1.30 ure

Sestop 2.30 ure

Skupaj 6 ur

Sezona: Od junija do oktobra.

Vodnika:

Andrej Mašera: Zahodne Julijske Alpe, Sidarta, 1998.

Ingrid Pilz: Čudoviti svet Julijskih Alp, Mladinska knjiga, 1993.

Zemljevid:

Alpe Giulie Occidentali Tarvisiano, Tabacco 019, 1 : 25.000.

Špik nad Nosom (Foronon del Buinz), 2531 m, in Špik nad Špranjo (Modeon del Buinz), 2554 m, po poti Ceria-Merlone

Opis: Od parkirišča na planini Pecol se po udobni vozni poti povzpemo do kočice Brazzà, ki je ves čas dobro vidna na travnatem pobočju. Takoj za kočjo je križišče: leva pot vodi na Montaž, mi pa gremo po poti naravnost navzgor, sprva rahlo proti desni. Udobna mulatjera nas spretno vodi med skalnimi policami. Na višini približno 2200 m na razcepu zavijemo desno proti Škrbini nad Tratico. Ob lepem razgledu na Pecol hodimo po široki travnati polici, ki se po dvajsetih minutah konča in po melišču dosežemo Škrbino nad Tratico. Od škrbine krenemo po gruščnati stezi do skalovja, kjer nas pričakajo prve jeklenice. Pot nas vodi preko poličaste stene iz težjega v lažji svet, ves čas ob pomoči zanesljivih varoval. Pozorni moramo biti na markacije. Kmalu se povzpemo na južno stran gore, od koder se čez pobočje vzpnemo do manjše škrbine s pogledom na sever. Tukaj imamo zopet opraviti z nekaj plezalnimi metri, ki jih premagamo s pomočjo jeklenice in klinov. Po zahodnem grebenu dosežemo Špik nad Nosom. Do Špika nad Špranjo nas čaka še prečenje dolgega sedla med obema

vrhoma, po policah ves čas po južni strani grebena. Pot se ne dotakne najvišje točke Špika nad Špranjo, tako da si na vrh prehod poiščemo sami.

Sestop: Sestopimo po smeri vzpona.

Bor Šumrada

planinskiVESTNIK · OKTOBER 2010

Strma peč (Monte Cimone), 2379 m, z vzhoda

Opis: S planine gremo proti zahodu po makadamski cesti do križišča, kjer kolovoz zavije proti jugu, mi pa nadaljujemo po poti 621. Tu je začetek Visoke poti (Via Alta). Po udobni, skorajda vodoravni poti hodimo eno uro po pobočjih pod vrhovoma Curtissons (2240 m) in Zabuš (2244 m). Kmalu pridemo do grape Livinal di Vandul, ki se spušča s škrbine Vandul. Od tod sledimo strmi poti 640, ki nas v številnih zavojih pripelje na škrbino. Nad njo nas čaka približno sto metrov visok plezalni del, odlično zavarovan z jeklenicami in klini. Dosežemo travnato vršno pobočje, v bližini je bivak Sandro del Torso. Tik preden pridemo do travnatega sedla Forca de la Vienne (2121 m), se nam s severne strani priključi plezalna pot Norina iz Dunje. Do prostornega vrha Strme peči premagamo še travnata pobočja, prekinjena s posameznimi skalnimi skoki.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Bor Šumrada

Znami na pot

Cvetlični in živalski raj pod skupino Špika nad Policami

Planina Pecol

✍ Bor Šumrada

Mogočna skupina Špika nad Policami na zahodu zaključuje Julijske Alpe. V grobem leži v smeri vzhod–zahod in obsega veliko dvatisočakov. Proti severu se ostri greben nešteti vrhov in stolpov strmo spušča preko prepadnih sten v globoki dolini Zajzero in Dunjo. Znameniti gornik in pisatelj Julius Kugy je zapisal, da je Montaž (2754 m) največja in najmogočnejša gora v Julijskih Alpah. V Zajzero pada s temačno severno steno, ki jo je že davnega leta 1902 kot prvi preplezal prav Kugy s svojimi vodniki. Zahodna stena Montaža je s 1700 metri najvišja v Julijskih Alpah. Pogled iz čudovite Dunje na ta ogromni masiv globokih grap, stebrov in polc je res veličasten.

Montaž FOTO: OTON NAGLOST

BOGAT RASTLINSKI IN ŽIVALSKI SVET

Planina Pecol je pravi cvetlični in živalski raj. Med pohajkovanjem ali poležavanjem po obsežnih gorskih travnikih nas bo ves čas spremljalo žvižganje svizcev, ki se tukaj ljudi skorajda ne bojijo več. Če se bomo povzpeli še malo višje, bomo lahko občudovali mogočne kozoroge in gamse. Prav gotovo pa nas bodo v kopnih letnih časih spremljali obsežni cvetlični vrtovi. Spomladi, ko se sneg še topi in se bomo vračali s smučarske ture, bomo opazili žafrane in zvončke, nekoliko kasneje v pozni pomladi še avriklje, divje nageljčke, materino dušico ...

Tu je domovanje kozorogov FOTO: BOR ŠUMRADA

Vendar Montaž ponuja tudi precej prijaznejšo podobo. Njegova južna pobočja in stene so visoki približno 600 metrov in padajo na prelepa travnata pobočja, ki se do gozdne meje blago spuščajo še kakih 600 višinskih metrov, od tam pa se prelomijo v strma pobočja 900 metrov nižje v dolino Reklanice (Val Raccolana). Ta pravljici, od sonca obsijani svet se imenuje Montaževa visoka planota (Altipiano del Montasio). Najbolj znana planina na njej je Pecol na približno 1500

metrih, njegovo ime pa se ponavadi uporablja kar za celotno planoto. Tukaj že od nekdaj pasejo goveda in ovce. Znano je, da so imeli planšarji probleme s pomanjkanjem vode in so v ta namen speljali vodo, ki so jo pridobivali s taljenjem snega, po lesenih žlebovih vse do napajalnih korit. Ena od škrbin še zmeraj nosi staro furlansko ime Forca de lis Sieris, kar pomeni Žlebna škrbina, oziroma uradno po slovensko Škrbina nad Tratico.

Plejada vrhov nad planino Pecol: Viš (v meglicah na desni), Špik nad Špranjo, Špik nad Nosom, Špik Hude police in Montaž (najvišji na levi) FOTO: OTON NAGLOST

Pipanova lestev FOTO: ISKRA JOVANOVIĆ

PREGLED OBMOČJA IN GLAVNI VRHOVI

Vsi vrhovi nad planino Pecol se razprostirajo v dolgem grebenu od Škrbine prednje Špranje (Forca Lavinal dell' Orso, 2138 m) na vzhodu do mogočne Strme peči (Monte Cimone, 2379 m) na zahodu. Nad Škrbino prednje Špranje se preko strme stene kmalu izoblikuje greben, ki prvo višjo in pomembnejšo točko doseže na Špiku nad Špranjo (Modeon del Buinz, 2554 m), od koder se zložno spusti v sedlo ter se ponovno vzpne na drugi

pomembni vrh Špik nad Nosom (Foronon del Buinz, 2531 m). Greben strmo prepada do naslednje škrbine, Škrbine nad Tratico (Forca de lis Sieris, 2274 m). Z nje se nadaljuje prek manjših vrhov vse do verjetno najbolj obleganega vrha nad Pecolom, Špika Hude police (Cima di Terrarossa, 2420 m). Ker je s Pecola lahko dostopen in je odličen razglednik, je priljubljen nedeljski cilj, čeprav se je do vrha treba potruditi in premagati skoraj tisoč metrov višinske razlike. Gora je znana predvsem po ozebniku

Huda polica (Canalone Huda Paliza), ki se zarezuje v njeno severno steno. Z višino skoraj 800 metrov je najdaljši ozebnik v celotnih Julijskih Alpah in predstavlja prvovrsten zimski vzpon.

Z vrha Špika Hude police se preko navpične stene proti zahodu spustimo na Škrbino nad Cijanerico (Forca del Palone, 2242 m). Od tod ogromni masiv Špika nad Policami preko Vrha Brd (Modeon del Montasio, 2606 m) doseže najvišjo točko, Montaž (Jof di Montasio, 2754 m). Z vrha Montaža pada na jug skoraj 600-meterska južna stena vse do sedla Škrbina vrh Strmali (Forca dei Disteis, 2201 m). Naprej se proti zahodu nadaljuje lep, a strm in prepaden travnat greben preko manjšega vrha Curtissons (2240 m), znanega predvsem po neverjetno ostrem severnem grebenu, ki se kot bridka rez dviguje nad dolino Dunje. Nato doseže še Zabuš (Monte Zabus, 2244 m) in se od tam spusti v divjo škrbino Forca di Vandul (1986 m). Znamenitega Hermana Findenegga je leta 1878 ob prvem pristopu na Strmo peč ta kraj tako prevzel, da je škrbino preimenoval kar v Peklenska vrata (*Höllentor*). Na jug se spuščajo strme trave, levo in desno v grebenu so popolnoma navpične stene, na sever pa prepada ozka grapa globoko proti soteski Rio Saline v Dunji. S škrbine se proti zahodu greben dvigne še na Strmo peč, kjer redki obiskovalci uživajo v samoti.

KAJ, KJE, KAKO

Obisk Pecola je za večino gornikov najaktualnejši od pozne pomladi do zgodnje jeseni. Takrat je planina pogosto obiskana, ob nedeljah lahko naštejemo več sto gornikov in sprehajalcev. Pozimi je ljudi manj, vendar so pobočja nad planino zaradi odprtega in ne prestrmega terena zelo priljubljena med turnimi smučarji. Pod Pecolom moramo med poznejšim vzponom paziti na sankaske navdušence, saj spust po strmi cesti nudi svojevrsten užitek. Med turnimi smučarji sta najpopularnejša vzpona na Škrbino vrh Strmali in Škrbino nad Cijanerico. Zahtevni alpinistični smuki so bili opravljeni že z večine najvišjih vrhov, med drugim tudi z Montaža.

Med najpopularnejšimi turami v kopni sezoni zagotovo vodita Montaž in lahko dostopni Špik Hude police. Za vzpon na Montaž se nam ponujata dve možnosti: prva preko atraktivne, 60 metrov visoke vrtoglave Pipanove lestve, druga, zahtevnejša pa od zahodne strani skozi Findeneggov ozebnik po smeri prvopristopnikov iz daljnega leta 1877. Ostali vrhovi, kot so Špik nad Nosom, Špik nad Špranjo in Strma peč, so manj obljudeni.

Veliko ljudi se odloča tudi za zavarovane plezalne poti oziroma ferate: s planine Pecol si lahko za cilj izberemo dve znani in privlačni. Prva je zahtevnejša pot Leva (Sentiero attrezzato

Pogled s planine Pecol na gore od Prestreljenika (levo) do Visokega Kanina in Vrha Krnice FOTO: SEBASTJAN REVEN

Planina Pecol in
Montaža v ozadju
FOTO: ANDREJ TROŠT

Augusto ed Elenita Leva) in poteka pod vzhodnim grebenom Montaža. Začne se na Škrbini nad Cijanerico, konča pa se v bližini Pipanove lestve. Druga znamenita ferata je pot Ceria-Merlone (Sentiero alpinistico Ceria-Merlone). Poteka vzdolž grebena Poliških špikov od Škrbine prednje Špranje do Škrbine nad Tratico po nekdanjih poteh in položajih iz prve svetovne vojne. Tehnično je lažja od poti Leva, vendar dosti daljša in razglednejša. Da pa se ob obisku Pecola ne bi preveč naprezali, se lahko tudi samo sprehajamo po poteh po planini ter uživamo v čudovitem razgledu na mogočne vrhove v okolici in proti jugu na severno stran Kaninske skupine. ◉

Informacije

Dostop: Dostop z avtom je mogoč iz Trbiža ali Bovca do Nevejska sedla (Sella Nevea), od tam pa po strmi asfaltni cesti vse do planine Pecol na višini približno 1500 metrov, kjer parkiramo na velikem parkirišču.

Planinske kočice in bivaki: Glavna postojanka je kočica Giacomo di Brazzà (1660 m) na širnih pašnikih nekako na sredini planine Pecol. Oskrbuje jo sekcija C.A.I. iz Vidma. Je povprečno opremljena z nekaj ležišč (24) in je zaradi kratkega dostopa (20 minut) s konca ceste na Pecol zelo obiskana. V bližnji okolici ni nobene druge oskrbovane planinske kočice. Omeniti velja še dva bivaka: bivak Adriano Suringar (2430 m) na izpostavljeni polici nad mogočno zahodno steno Montaža in bivak Sandro del Torso v bližini sedla Forca de la Vienne pod vršno glavo Strme peči.

Literatura:

Andrej Mašera: Zahodne Julijske Alpe. Ljubljana, Sidarta, 1998.

Andrej Mašera: 50 zavarovanih plezalnih poti. Ljubljana, Sidarta, 2000.

Ingrid Pilz: Čudoviti svet Julijskih Alp. Ljubljana, Mladinska knjiga, 1993.

Zemljevida:

Alpe Giulie Occidentali Tarvisiano. Tabacco 019, 1 : 25.000.

Julijske Alpe, zahodni del. PZS. 1 : 50.000

Na Bernino po Biancogratu

Prek enega najlepših alpskih grebenov

✍ in 📷 Andrej Gosar

Koča Tschierva in Piz Bernina

Severni greben Piz Bernine je med alpinisti pravi pojem veličastne alpske ture. Poznan je po italijansko-nemški skovanki Biancogrät, ki pomeni beli greben. Gre za zelo pravilen ledno-snežni greben, ki ima okoli 400 metrov višinske razlike in izjemno lego na vrhu strmih skalnih sten. Strmina grebena, za katerega pogosto uporabljajo izraz "nebeška lestvica", doseže do 45 stopinj. Najlepše je sicer viden s severno ležečega Piz Morteratscha (3751 m), vendar tudi od drugod kaže izjemno podobo kot markanten, z belo čipko obrobljen greben. Izteče se na Piz Bianco (3995 m), ki pa je pravzaprav le predvrh Piz Bernine (4048 m), s katero ga povezuje skalnat greben.

Piz Bernina je najvzhodnejši štiritisočak in tudi edini v vzhodnih Alpah. Nahaja se na švicarsko-italijanski meji in je najvišji vrh Retijskih Alp. Masiv Bernine je v smeri vzhod-zahod dolg okoli 20 kilometrov, v smeri sever-jug pa okoli 10 kilometrov. Na severozahodu ga omejuje dolina Inna s St. Moritzem, na severovzhodu dolina Bernina s Pontresino, na vzhodu dolina Poschiavo, na jugu pa Valtellina s Sondriom, ki leži le 300 metrov visoko, čeprav je od vrha Bernine oddaljen komaj 25 kilometrov. Čeprav najvišji vrh le malo presega 4000 m, celotni

cesta po njej vodi skoraj do Edola. Naprej preko prelaza Aprica v dolino Valtellina pa je zaradi ozkih cest treba nekaj več potrpežljivosti. V Tiranu sva zavila v švicarsko dolino Val di Poschiavo in prek prelaza Bernina dosegla Pontresino (1805 m). Malo pred njo se odpre veličasten pogled na severna ostenja Piz Palüja in Bernine. Parkiranje pri pedantnih Švicarjih ni tako preprosto, predvsem pa ne zastonj. Šele z nekaj iskanja sva našla parkirišče, namenjeno večdnevemu parkiranju, z avtomatom, ki pa nikakor ni hotel sprejeti najinih kovancev. Ker je bilo v nedeljo vse zaprto, sva šele na železniški postaji končno našla tudi planinsko karto.

Po dolini Val Roseg sva se skozi borov gozd podala proti jugu. Dolina je zaprta za promet, do šest kilometrov oddaljenega hotela pa vozijo kočije, ki jih je bilo na lepo nedeljsko popoldne res veliko. Tu se začne pot zložno vzpenjati proti stranski moreni ledenika Tschierva. Obenem se odpre pogled na pravilno piramido Piz Rosega (3937 m), ki s svojimi visečimi ledeniki krasiti tudi naslovnico mojega plezalnega vodnika. Kmalu se odpre pogled še na sosednji Piz Scerscen (3971 m) in Piz Bernino. Do kočje Tschierva (2583 m) je iz Pontresine približno 800 metrov oziroma dobre tri ure vzpona.

Arhitektura kočje je zanimiva, saj so mogočni stari kamniti stavbi dodali zelo moderen kockast objekt, prekrit z lesom. V kočjo, ki je bila kljub nedelji kar polna, sva prišla ravno ob pravem času za večerjo. Ko sva se prijavila, so vprašali za najin jutrišnji cilj in povedali, da je za Biancograt zajtrk ob 3:30. Zato sva se kmalu po večerji odpravila spat na skupna ležišča z velikim panoramskim oknom. Ker je bila skoraj polna luna, je bilo ob čudovitem pogledu na zaledenele vrhove kar težko zaspati.

Nočni vzpon po razbitem skalovju v začetnem delu lajšajo mačja očesa, zaradi lune pa je bilo tudi tako svetlo, da čelna svetilka skoraj ni bila potrebna. Na težjih mestih je nekaj verig, v zadnjem delu pa se markacije izgubijo in zašla sva nekoliko previsoko ter se morala vrniti. Kljub temu sva bila kmalu na ledeniku, kjer sva si nataknila dereze. Sledil je vzpon do strme stene. Še pred nekaj leti je bilo treba nadaljevati po strmlem ledu (50°, mestoma tudi več) na škrbino Fuorcla Prievlusa (3430 m), kar v prevodu pomeni nevarna škrbina. Zaradi padajočega kamenja in pogosto slabih lednih razmer je bil to dejansko najnevarnejši del vzpona. Sedaj, ko so po steni levo od ledenega pobočja nadelali zavarovano plezalno pot, je ta nevarnost odpravljena. To je bilo nujno tudi zaradi tega, ker je bilo ledu iz leta v leto manj. Zaradi požleda na skalah je plezanje zahtevalo nekaj previdnosti.

BELI GREBEN

Po treh urah vzpona sva se znašla na škrbini ravno v trenutku, ko je pričelo vzhajati sonce. Pogled proti mogočnim ledenikom pod Piz Palüjem in Bellavisto je bil prav čaroben. Tudi seraki v vzhodni steni Bernine so zažareli v rdeči svetlobi. Sledilo je nekaj raztežajev skalnega plezanja II.-III. stopnje, zato sva se navezala. Trdni granitni bloki so kljub precejšnji strmini omogočali dokaj lahko napredovanje. V apnencu, ki smo ga bolj vajeni, bi pri taki strmini naleteli na precej večje težave. Zaradi drugih navez sva se najprej bala zastojev, vendar smo se kmalu razvrstili po grebenu. Na vrhu skalnega dela so na noge zopet romale dereze, vendar ne za dolgo. Pred nama je bil še en skalni stolp, pod njim pa ledeno pobočje, ki ni bilo videti preveč strmo, zato sva bila prepričana,

masiv deluje zelo mogočno. V njem je cela zbirka vrhov, ki jim manjka le nekaj metrov do magične meje 4000 metrov.

KRATKA NOČ PRED VZPONOM

Kljub temu da je Bernina najvzhodnejši štiritisočak, je do njegovega vznožja okoli 600 kilometrov oziroma sedem ur vožnje. Avstrijska varianta prek Innsbrucka je sicer nekoliko krajša, vendar je manj avtocest. Raje sva izbrala dolgočasne, a hitre italijanske avtoceste, ki pripeljejo do Brescia, nato pa zavila na sever v dolino Val Camonica. Hitra

Piz Palü

da bova stolp brez težav obšla. Začudilo naju je edino, da je bila ena naveza že v skalah. Ko sva prišla bliže, sva videla, da je temen led grdo lomljiv in da niti dereze niti cepin ne prijemajo dobro. Zato sva tudi sama raje zavila na skalni greben, ki se je izkazal za precej lažjega.

Potem pa se je začelo najlepše, skoraj 400 višinskih metrov belega grebena, ki se vzpenja v temnomodro nebo. Greben je tudi popolna ločnica med osončeno vzhodno in senčno zahodno stranjo. Sneg oziroma led pa je bil precej trd, zato je bila potrebna previdnost. Poznalo se je, da je že začetek septembra in se poletje izteka. Zgodaj poleti, ko je na ledu več snega, je vzpon navadno lažji. Večinoma sva uporabljala kar okel cepina, saj se od ratišča zapiči v led le konica. Zato pa so dereze zelo dobro grabile. Strmina na srečo ne preseže 45 stopinj, čeprav je zaradi strmejših pobočij na obeh straneh videti hujša. Sledovi predhodnikov so večinoma vodili po sami grebenski rezi ali tik pod njo po nekoliko položnejši zahodni strani. V zgornjem delu pa sva ponekod plezala celo z eno nogo na vzhodni in drugo na zahodni strani. Tu so se razmere zaradi snega, ki je padel pred kratkim, celo izboljšale. Vmes sva se ustavljala za fotografiranje, saj so bili prizori enkratni. Druge naveze, ki so bile

daleč spredaj ali zadaj, so lepo kazale, kako razsežen je pravzaprav Biancograt. Kmalu sva se znašla na predvrhu Piz Bianco, kjer sva ujela navezo dveh Čehov. Malo smo poklepetali, potem pa sta naju spustila naprej.

Nadaljevanje v obliki vodoravnega skalnega grebena, ki je bil povrh še zasnežen, je bilo videti kar zahtevno. Tudi izpostavljenost je izredna, na obeh straneh so globoko spodaj vidni razbiti ledeniki. V resnici se je plezanje izkazalo za lažjega od pričakovanj in kar v derezah sva lepo napredovala k prvemu grebenskemu stolpu. Z njega sva se spustila po vrvi v škrbino in se vzpela na drugi stolp. Na srečo daleč pred nama ni bilo nikogar, saj v tem delu pogosto nastanejo zastoji. Ker se je mrzel veter krepil, bi bilo čakanje vsekakor neprijetno. Z drugega stolpa sva kar splezala, čeprav v vodniku omenjajo spust po vrvi. Zadnja dva raztežaja do vrha, ki sta se od daleč zdela zahtevna, sta se izkazala za prav lahka. Bloki granita vedno znova preseščajo z obilico oprijemov in stopov ter neverjetno stabilnostjo. Tudi vsi potrebni klini so že zabiti, vmes je priporočljivo zatakniti le še kakšnega metulja. Ker je bilo precej hladno, sva plezala kar v rokavicah. Po skupaj osmih urah vzpona od koč sva dosegla težko pričakovani vrh.

Nebo je bilo še vedno brez oblčka, zato je bil razgled veličasten. Na zahodu kraljujejo trije vrhovi Piz Palüja ter vrhovi nad Bellavisto, ki jim le po nekaj metrov manjka do 4000 metrov. To sta snežni piramidi Piz Zupò (3996 m) in Piz Argent (3945 m) ter drzna skalna ostrica Crast' Agüzza (3854 m). Na zahodu sta kot na dlani Piz Scerscen (3971 m) in Piz Roseg (3937 m), v daljavi pa vrhovom ni videti konca. Ker se je veter nekoliko umiril, sva si končno lahko privoščila daljši počitek.

SESTOP

Sestopila sva po smeri normalnega pristopa po grebenu Spalla. Po lažjem skalnem plezanju v derezah na začetku se je greben kmalu zožil. Tu sva naletela na sidrišče, ki omogoča spust po ledenem pobočju in prek okoli osem metrov visokega lednega odлома na položnejšo snežišče. Vendar je za to potrebna dvojna vrv, dolga vsaj 60 metrov. Zato sva nadaljevala kar po skalnem grebenu, ki je omogočal zanesljivo plezanje. Ko je postal prestrm, sva se enkrat spustila po vrvi, nato pa sva bila kmalu iz težjega sveta.

Kljub vsemu tudi normalni pristop na Bernino zahteva plezanje vsaj II. stopnje, navadno kar v derezah. Naju je čakal le še lagoden spust po snežišču do italijanske koč Marco e Rosa (3597 m). Po desetih urah na nogah se je popoldansko lenarjenje še kako prileglo. Še vse popoldne so prihajale naveze, ki so opravile enako prečenje kot midva. Na stenah koč sva si ogledovala zanimivo kombinacijo slik. Prevladujejo črno-beli ženski akti, posneti med plezanjem po balvanih, vmes pa je nekaj Marijinih slik in križev. Kljub temu da je polpenzion v koči kar za deset evrov dražji kot v pregovorno dragi Švici prejšnji dan (morda davek na 1000 metrov višjo lego), je bila večerja precejšnje razočaranje. Kot je v navadi, je v polpenzion všteti tudi liter čaja za v čutaro, ampak kaj, ko se jim ni zdelo vredno povedati, da ga lahko dobiš samo zvečer. Zjutraj nas je bilo tako v koči kar nekaj z dolgimi nosovi, saj smo morali kupiti drago vodo in za nameček še poslušati glasno oskrbnikovo nerganje. Vsekakor je njegova gostoljubnost pustila zelo slab vtis.

PREČENJE PIZ PALÜJA

Jutro je bilo vetrovno in mrzlo, zato sva navlekla nase vso razpoložljivo obleko. Pripravila sva ledeniško navezo in se podala na dolgo prečenje ledenikov Bellaviste. Vmes je bilo nekaj zanimivih prehodov

V skalnem delu nad škrbino Fuorcla Prievlusa

skozi pas serakov. Po uri in pol sva dosegla sedlo Bellavista (3693 m) med Piz Spinasom (3823 m) in Piz Zupòjem. Pospravila sva ledeniško opremo in se podala na prečenje iz granitnih blokov zgrajenega grebena Piz Spinasa. Zopet sva občudovala neverjetno stabilnost naloženih blokov, ki omogoča sproščeno plezanje. Položni greben se zlagoma dviguje in le tu in tam postreže s težavami II. stopnje. Še najtežji je sestop z zadnjega stolpa nazaj na sneg. Sledil je le še vzpon po snežišču in znašla sva se na zahodnem vrhu Piz Palüja (3901 m).

Veter se je umiril in postalo je prijetno toplo. Piz Palü je zaradi razmeroma enostavnega dostopa, ki ga precej skrajša žičnica Diavolezza, tudi med tednom zelo obiskan. Na vrhu nas je bilo sočasno vsaj petnajst. Prevladovale so vodniške naveze. Po fotografiranju in malici sva se podala na prečenje do vzhodnega vrha (3882 m) in naprej po ostrem grebenu, ki se kmalu prevesi v strmo vzhodno pobočje nad sedlom Pers Palü (3458 m). Ravno prav mehak sneg je omogočal udoben sestop. Med potjo sva videla, da so nekateri že na tej višini le stežka obdržali v sebi vsebino želodca. K temu nedvomno pripomore tudi prehiter dvig z žičnico na skoraj 3000 metrov.

Sledil je sestop po ledeniku Pers, ki ga na nekaj mestih prekinjajo spoštljivo široke razpoke, v spodnjem delu pa je treba prečkati pravi blodnjak serakov. Kmalu sva dosegla ledeniško uravnano, polno grušča, ki sva jo prečila do roba morene. Na zahodu so se odpirali vedno lepši pogledi na Piz Bernino in Biancograt. Po drobljivi moreni

Biancograt – "nebeška lestev"

sva se vzpela na sedlo, obšla skalni vrh in v pol ure dosegla zgornjo postajo gondolske žičnice Diavolezza (2973 m). Kakšnih sto metrov pred njo se je manšeta mojih 25 let starih plastičnih čevljev odločila, da se dokončno pretrga. Da se bo to zgodilo, me je po malem skrbelo že vso turo, saj je bila res že dotrajana. S pomožnimi vrvicami bi ji sicer še lahko nekako pomagal, vsekakor pa se njena odpoved ni mogla zgoditi ob primernejšem trenutku. Za celotno prečenje in sestop sva potrebovala dobrih pet ur. Za septembrski dan sredi tedna naju

je presenetilo veliko število obiskovalcev žičnice, ki so uživali v čudovitem razgledu.

Ko smo prispeli v dolino, se je izkazalo, da je do prvega vlaka v Pontresino, kjer sva imela avto, še več kot ena ura. Na srečo pa sta imela planinca, s katerima smo se srečevali na celotni turi in sta bila z nama tudi v gondoli, tu parkiran avto in sta Miho prijazno odpeljala po najinega. Presenetljivo naju za brisalci ni čakala niti globa za neplačano parkiranje. Čakala naju je le še dolga vožnja domov, ki pa je zaradi zadovoljstva nad odlično turo hitro minila. ◻

Piz Bernina (4049 m)

Izhodišče: Pontresina (1805 m), WGS84: 46,4945, 9,9010

Kako do tja: Prek Avstrije: Ljubljana–Lienz–Brixen–Brenner–Innsbruck–Landeck–St. Moritz–Pontresina (568 km); prek Italije: Ljubljana–Benetke–Brescia–Edolo–prelaz Aprica–Val di Poschiavo–Pontresina (585 km)

Koči: Tschervahütte (2583 m), Rifugio Marco e Rosa (3597 m)

Časi: Pontresina–Tschervahütte 3.30 ure, Tschervahütte–Fuorcla Prievlusa 2.30 ure, Fuorcla Prievlusa–Biancograt–Piz Bernina 5.30 ure, sestop po grebenu Spalla do Rifugio Marco e Rosa 1.30 ure, sestop do Bovalhütte (2495 m) 5 ur, Bovalhütte–Morteratsch (1896 m) 1.30 ure

Zahtevnost: AD, v skali III, sneg ali led do 45°.

Potrebna oprema: Popolna ledeniška oprema in osnovna oprema za plezanje v skali.

Literatura: E. Schmitt, W. Pusch: Hochtouren Ostalpen, Rother Bergverlag, 2004.

Zemljevidi: Landeskarte der Schweiz, 1 : 25.000, list 1277 Piz Bernina

Piz Palü (3901 m)

Izhodišče: spodnja postaja žičnice Diavolezza (2093 m) ali Morteratsch (1896 m)

Kako do tja: Enako kot pri Piz Bernini do Pontresine in naprej oz. pred njo 10–15 km proti jugovzhodu do obeh izhodišč v dolini Bernine z avtom ali retiško železnico (Rhätischen Bahn).

Koče: Bovalhütte (2495 m), Rifugio Marco e Rosa (3597 m), Berghaus Diavolezza (2973 m) ob zgornji postaji žičnice Diavolezza.

Časi prečenja od zahoda proti vzhodu: Morteratsch–Bovalhütte 2 uri, Bovalhütte–Rifugio Marco e Rosa 5.30 ure, Rifugio Marco e Rosa–zahodni vrh Piz Palüja 2.15 ure, zahodni vrh–glavni vrh–vzhodni vrh Piz Palüja 45 min, sestop do Berghaus Diavolezza 3 ure

Zahtevnost prečenja: PD+, sneg ali led do 35°, v skali II (Piz Spinasi).

Potrebna oprema: Popolna ledeniška oprema.

Literatura: E. Schmitt, W. Pusch: Hochtouren Ostalpen, Rother Bergverlag, 2004.

Zemljevidi: Landeskarte der Schweiz, 1 : 25.000, lista 1277 in 1278

Je najbolje, da sami izdelamo kuhalnik?

Vsi moji kuhalniki

✍ in 📷 Tomaž Petauer

Moj prvi spomin na planinski kuhalnik sega v leto 1968, ko ga je imel – bencinskega – s sabo moj sošolec, zdaj pomemben turnosmučarski in še kakšen guru, ki je med Ratitovcem in Soriško planino z njim skuhal konzervo golaža, ki sva ga potem pila (!) kar iz kozarčkov plastičnih čutar.

Poltretje leto pozneje sva šla na Grintovec in prespala v Cojzovi koči. Tokrat sem imel kuhalnik jaz, in sicer špiritnega. Tega smo med počitnicami jemali na morje, čeprav se ne spomnim, če smo ga sploh kdaj prižgali, saj smo imeli tam ta zaresnega, na plinsko bombo. A ni bil planinski, ampak plebejsko turistični: ta mizica je merila vsaj 25 cm v kvadrat in bila temu ustrezno težka. Ker sem bil takrat kar dobro navit, sem ga vlekel tja gor, čeprav mi je bilo takoj jasno, da to ni primerna stvar za take namene. V pogon sem ga pa le uspel spraviti. Tudi tega se ne spomnim, kdaj smo se ga znebili, če smo se ga sploh; morda je pa še vedno nekje. Čeprav ni bil za v hribe, pa bi še vedno lahko prišel prav v stanovanju ob električnem mrku ob odsotnosti plinskega, da ne omenjam bolj izrednih razmer.

BENCINAR?

Ni mi jasno, kako sem bil po tistem brez kuhalnika celih 13 let. Ja, kronisti imajo res težko delo, če pa ne zmorejo razvozlati niti nekdanjega lastnega ravnanja, kaj šele razmišljanja. Leta 1983 sem ga pa le kupil, in to bencinskega, ruskega "Primus turistični". Takrat so bili sicer že prestižnejši plinski, ampak bencin je le dostopnejši od plinskih kartuš in verjetno je na mojo odločitev vplival tudi spomin na tisto prvo izkušnjo s sošolčevim bencinarjem. Neki drugi planinski kolega, strokovnjak za plazove in utrjevanje brežin ob cestah (od nedavnega žal že pokojni) mi je prerokoval: S tem si boš hitro skuhal, ampak ti ga bo tudi razneslo. Ta "plaz" se pa le ni sprožil. Morda je na tega kolega napravila vtis negativna izkušnja Franceta Avčina z

znamenitim švicarskim bencinarjem "Borde", ki jo je opisal v knjigi *Kjer tišina šepeta*, katerega pa je Ante Mahkota v svoji knjigi *Sfinga* na vso moč hvalil (medtem ko si je Avčina privoščil še na nekem drugem mestu).

BENCINAR

S svojim primusom sem bil zelo zadovoljen, čeprav z njim ni šlo vedno gladko. Na primer, za Silvestrovo 1983 sem si na Stolu (kjer nisem prenočil, ampak sestopil, saj je bila kočica zaprta), skuhal fižolovo juho. Skoraj skuhal. Kajti naganjivi vetrič mi je kar naprej ugašal plamen in končno sem jo moral pojesti še nedokončano: še kar toplo, testenine sem pa moral dobro zgristi. Po tistem sem iz aluminijeve pločevine napravil notranji vetrobran. Nekaj let pozneje, na Kaninu je pa popolnoma odpovedal. Koča je bila zaprta in dostopno le preddverje, tam pa nekaj Čehov. In ta hudič se mi je moral tedaj zamašiti tako, da ga nisem in nisem uspel izčistiti s tisto notranjo iglo. Vode ni bilo, in ker je nisem mogel skuhati iz snega, sem moral turo skrajšati.

Bencinar

Mini na "suhi špirit"

M6 – zložen

M6 – odprt

In še en dogodek. Bilo je na beograjskem letališču, še v časih *naše skupne*, ko smo bili namenjeni na Kilimandžaro. Tam je viselo opozorilo, da se na letalo ne sme prinašati vnetljivih snovi, jaz pa s kuhalnikom s polnim rezervoarjem. Da ne bi zašel v težave, sem se zaupal miličniku, ki mi je svetoval, naj bencin izlijem v stranišče. Res ni bilo ekološko, ampak, kako je pa v takih primerih zdaj? Mi (in bralcem) lahko kdo to pove? Je pa imel ta kuhalnik le precej dela, saj mi je bil na zahtevnih turah v pomembno oporo, med drugim pa sem z njim kupal tudi bratu, ko sem ga vlekel na Triglav, in učencem, ki sem jih jemal v hribe, ko sem bil še učitelj. Končno mi ga je leta 2008 na boljšem sejmu (starin) kupil nek Nемеc.

PA NA SUHI ŠPIRIT

Vzporedno s tem, tu in tam celo z obema na isti turi, sem uporabljal tudi miniaturni kuhalnik na tablete suhega špirta. Da se razumemo: ta "suhi špirit" kemično ni alkohol, ampak metaldehid. Tudi v ta kuhalniček sem vložil vetrobran v obsegu dveh tretjin oboda, ki je poleg tega okrepil tudi tiste tri nerodne podstavke za posodo. Vanj sem kljub skromnim dimenzijam okroglega 9 x 5 cm (kapaciteta posode 2,5 dl, z 1 cm visokim pokrovom) lahko spravil kar soliden arzenal: dovolj goriva, dozo jušnega ali omačnega koncentrata, lekarniško stekleničko z okoli 18 ml oljčnega olja, dve čajni vrečki, zložljivo žlico, nekaj vžigalic in papirnat prtiček.

Torej sem si lahko s tistim pripravil omako, ji dodal olje in v to pomakal kruh, kar je bilo ob taki miniaturnosti kar izdatno. Seveda sem lahko v vrečko, staro (kajpada čisto) nogavico ali kam drugam v nahrbtnik vložil še precej več, kar velja

tudi za druge kuhalne komplete. Doslej še nisem uspel ugotoviti, ali se taki kuhalnički pri nas še dobijo. Povrhu sem ga še za lep čas založil in šele pred kratkim spet našel. Vsekakor sem ga obdržal (pod imenom "mini") in vetrobran predelal po vzgledu M6. Ko sem ga preizkusil s špiritnim gelom, ki ga uporabljam v M6, pa je deloval tako živahno, da bi se, če mi razum ne bi dopovedoval, da špiritni gel ne more eksplodirati, umaknil v zaklon.

MINI NA "SUHI ŠPIRIT"

Ta stvarca mi je prišla kar prav, le da je bila majhne kapacitete. Poleg tega sem razmišljal o uporabi naravnega kuriva, ki bi ga nabral kar spotoma, ki pa bi za kurjenje verjetno potrebovalo več prostora, kot ga je v tem kuhalničku. Da lahko tak kuhalnik izdelam iz konzerve, mi je bilo takoj jasno. In ko sem v trgovini "vse po 199" (predhodnici "vse po 99 centov") našel posodo (lonček in skledico) iz nerjavečega jekla, ki je bila ravno pravšnje velikosti, sem se lotil izdelave. Pri onem bencinarju je bil problem v tem, da je skupaj s posodo v nahrbtniku zavzel preveč prostora, posoda, v katero bi ga lahko vložil (kvadrat v krog) pa bi bila že prevelika.

Tako sem sredi leta 2005 izdelal M5. Pri zloženem sem v konzervo sem vtaknil lonček, z ročajem v izrez za vratca, nanjo pa zgoraj in spodaj skledico. Ta "vratca" sem zapiral in odpiral s primikanjem in odmikanjem ločenega zaslona, kar ni bila ravno posrečena rešitev. Tik pod vrhom in centimeter nad dnom kuhalnika sem izvrtal kolobar štirimilimetrskih luknjic. Pozneje sem ugotovil, da spodnja vrsta luknjic ne prispeva bistveno k dotoku zraka, zato sem jo opustil; zgornjo vrsto sem zamenjal z izrezi, ki so spominjali na trdnjavske strelne line; zaslon pa sem za-

menjal z vratci na tečaju – in tako je nastal M6. Zdaj zaradi ročaja lončka nisem več vtikal v kuhalnik, ampak obratno: konzervo v lonček. Po zaslugi vratc kuhalnik pričara nekaj domačnosti gašperčka ali kamina, ob katerem si lahko pogrejemo tudi noge. Tu sta le dva problemčka: ne spodobi se dajati nog na mizo in če za mizo sedijo še drugi, kdo bo pa to vohal?!

Takrat še nisem vedel, da je v TIMu (maj – junij 2006) podoben kuhalnik predstavil Igor Bahar. To me niti ni tako presenetilo, saj sva le dva iz množice – to pogruntavščino so morali uporabljati vsaj že med prvo svetovno vojno. In v čem se moj kuhalnik razlikuje od Baharjevega? Zanj uporabljam konzervo 7,5 x 11 cm, kakršne so verjetno najpogostejše (fižol, grah, šampinjoni itd.), ki ji skrajšam višino na 8,5 cm. Dimenzije konzerve namreč določa lonček. Ker pa obstajajo tudi za spoznanje ožji lončki in konzerve, ob nakupu lončka imejmo s sabo konzervo, da ugotovimo, ali paše v lonček brez odpora. Uporabo konzerve za posodo pa bi, razen v sili, odsvetoval.

Če se pri segrevanju notranja zaščitna prevleka prežge, to gotovo ni zdravo, brez te prevleke pa rjavi; jo je pa tudi težje dobro očistiti od namenske posode in za dober izkoristek naj ne bi bila višja kot je široka.. Za označevanje izreza ne potrebujemo lepilnega traku, saj zadošča vodoodporni ("permanent") flomaster. Namesto z olfa nožem lahko izrezujemo kar z navadnimi, koničastimi škarjami. Razlika je tudi v velikosti in razporeditvi odprtin. Morda bi bilo dobro tiste na privetrni opustiti ali vsaj zapreti. Pa še to: Bahar odsvetuje nabiranje vejic s tal, ker da so prevlažne. To ni nujno, kar lahko takoj ugotovimo. Jaz jih nabiram tudi na tleh, čeprav pogosteje uporabljam špiritni gel. Vse potrebno o

uporabi tega kuhalnega kompleta pa kar z listka, ki sem ga stiskal za primer, če bi kak izvod podaril ali prodal.

M6 - RAZLOŽEN

Ob tem, kako si trudim promovirati svoj kuhalnik, pa je paradoksalno to, da ne vem, koliko ga bom sploh sam uporabljal na terenu. Verjetno še največ eksperimentalno. Moje prehranjevalne navade namreč niso več take kot nekdaj, najbolj špartanske pa so prav v hribih, zaradi česar pa še nikoli nisem imel težav. Moj rekordni tovrstni post (2008) znaša okoli 46 ur, v tem času pa sem, z nekaj vmesnimi pivi in sladkanimi čaji, prekoračil Triglav in si šele ob Vodnikovih kočih privoščil nekaj grizljajev zemlje in sira, dve olivi in strok česna, naslednji dan v Vojah pa še konzervo fižola. En M6 sem podaril nečakinji za rojstni dan, tri prototipe (dva M5 in enega M6) pa vrgel stran. Ob vsej krami, ki jo imam v stanovanju in se je nisem sposoben znebiti, ob skladišču uporabnega materiala in delavnici, da o knjigah sploh ne govorim, si ne morem privoščiti še tehniškega muzeja.

Ob tem se odpre vprašanje, kateri je boljši. To je podobno vprašanju: kateri avto je boljši? Kakor za koga. Baharjev je preprostejši za izdelavo in skupaj z opremo bolj špartanski, kakor se za gozdovniške pripomočke tudi spodobi, moj pa bolj luksuzen. Treba je upoštevati tudi to, da različna kuriva potrebujejo za dober

izkoristek različna kurišča: suhljad vsekako precej več prostora in večji dotok zraka kot špiritni gel. Obema pa je poleg priročnosti skupno to, da je to idealen način za reciklažo konzerv, namesto da bi jih metali stran. Eksperimentirajte in ko boste z izdelkom tako zadovoljni, da se vam ne bo več ljubilo eksperimentirati – tisti bo za vas najboljši. Če pa bi radi še eksperimentirali, vam verjetno ne bo težko ugotoviti, ali je boljši najnovejši ali tisti prejšnji, ki ga boste seveda shranili kot računalniško backup datoteko. Nikar pa ga ne poskušajte patentirati! Poleg tega, da še zdaleč ne boste prvi, komu pa mislite, da boste lahko prodali patent, če pa si ga lahko vsakdo izdelal sam, ali mu ga izdelal drug, in to iz lahko dostopnih in cenenih ali celo brezplačnih materialov?

Tako imamo torej vsaj dva M6. Poleg pa še tri M6, ki niso kuhalniki ampak moji drugi izumčki ali izboljšave prejšnjih iz leta 2006 (kurvimeter, žepna avtomatska frača in prenosna jadrnica). Pa se znajdi. To morda nekoliko spominja na knjižno in filmsko uspešnico *Catch 22* (Kavelj 22). Omenjanje M6 pa lahko ima tudi nekoliko militarističen prizvok, če pomislimo na zloglasno ameriško avtomatsko puško M16 in puškomitraljez M60, Rambovo priljubljeno igračo. Če torej izdelamo kuhalnik iz večje konzerve, bo to "M6 magnum", in to lahko stopnjujemo vse do velikosti partizanskega kotla – za prenos katerega pa bi seveda potrebovali mulo. ◦

 Marmot
FOR LIFE

UltraLight

JAKNA NANO

Evolucija rešitve za dolge pohode in muhasto vreme v obliki jakne iz membrane GORE-TEX® Paclite®. Vsi šivi in vse zadrgje so vodoodporne, zato bo jakna Nano vedno poskrbela, da boste suhi, a ne obremenjeni z dodatno težo. Deli tkanine so lasersko perforirani za povečano zračnost.

Kolekcijo Marmot najdete v trgovinah:

ANNAPURNA way, Krakovski nasip 4, Ljubljana

Avantura šport, Gregorciceva cesta 19, Ilirska Bistrica

Avantura šport, Planet Tuš Koper, Koper

DropIN, Trubarjeva ulica 15, Ljubljana

Suvel šport Nova Gorica, Trg Edvarda Kardelja 5, Nova Gorica

TANDEM v Logatcu, Tržaška cesta 77, Logatec

www.annapurna.si

www.marmot.eu

M6 - razložen

Neznane stezice okoli Krofičke

✍ Manja Rajh

Krofička, najbližji dvatisočak, na katerega vodi označena pot iz Logarske doline, ne spada med gore, ki bi bila množično obiskana. Vendar je svet okrog nje vreden raziskovanj, saj skriva mnoge lepote, nedostopne in skrite večini planincem. Včasih nama s prijateljem uspe, da uskladiva najine želje z obveznostmi, in takrat vem, da se bom naužila lepot divjine in uživala vsak trenutek dneva.

Vremenska napoved je dobra, le za popoldan se je napovedovala kakšna ploha. Ah, to vreme. Za obhod Krofičke želiva imeti čim več časa, zato hitiva proti Koči na Klemenči jami. Odličen čaj z medom naju je osvežil pred nadaljevanjem poti proti Škarjam. Kakšne pol ure hoda od kočje skreneva levo v gozd, kamor vodi komaj opazna stezica, ki povezuje na severozahodnem delu Krofičke dve označeni poti. Obe imata izhodišče pri planinski postojanki na Klemenči jami. Ena vodi preko Puklavca na Krofičko, druga proti Škarjam. Nisem verjela svojim očem. Skoraj zaletela sem se v ogromen macesen, ki je že na pogled debelejši od onega, ki je znan kot najdebelejši in stoji nedaleč od tu ob označeni poti na Krofičko. Nikakor ne uspem narediti dobrega posnetka, s katerega bi bila vidna njegova veličina.

Korak mi kar naprej zastaja, saj se ne morem upreti debelim borovnicam in brusnicam. Ampak čez nekaj trenutkov sem res obstala z odprtimi usti na vzpetini, imenovani Mala jama. Ni je besede, s katero bi lahko opisala videno. Dovolj prostora za posedanje, poležavanje ... Dve debli sušič macesna služita za klop in enkratni razgled je vse naokoli. Sonce prijetno greje in čas je za prvo malico. Najrajši bi kar obsedela in sanjerala. Podatke o poti si zapisujem v glavi in najlepše predele ter ključna mesta fotografiram in tu in tam postavim možica. Bogve, ali ga bo lovski čuvaj kmalu podrl. A prijatelj mi je obljubljal, da presenečenj še ni konec.

Krofička FOTO: VLADIMIR HABJAN

Steza vodi pod Krofičko in oči brez večjih težav sledijo stezi proti vzhodu prav pod skale. Marsikje si je potrebno pomagati in se z roko oprijeti rušja ali manjših macesnov. Ob stezi sem opazim nekakšno lovsko past, le žica je še manjka. Kapitalen gams nama križa pot. Bo tudi on končal pod lovskimi streli kot pred leti gams Simon pri lovski koči na Zabrožnici? Smeli in drzni prehodi pod galerijo, a brez potrebe po varovanju in navezovanju naju vodijo proti vrhu Krofičke. Razgledi se odpirajo proti severni steni Ojstrice. Kako mogočna in blizu je. Tako rekoč na dosegu roke. Pogledujem v Logarsko dolino in proti Zabrožnici, Savinjeku, Koglu ... Ni je besede, s katero bi enoznačno lahko opisala čustva, ki me prevevajo.

Nato sledi presenečenje dneva: podzemna jama. In to le kakšnih sto metrov od označene poti na Krofičko, ne dosti manjša od Potočke zijalke. Stezica se priključi označeni poti na Krofičko pri grapi, ki jo je potrebno prečiti malo pred vrhom. Nato sestopiva proti Puklavcu. Spotoma si ogledujem stezo, ki vodi na Ute, in veselim se otvoritvenega dne, ko bo zaključena rekonstrukcija pastirskega stanu pod Utami.

Sredi razmišljanja me zmoti storž, ki je padel z drevesa, in pogledam navzgor. Veverica je urno poskakovala z drevesa na drevo. Najbrž sva jo zmotila pri iskanju hrane. Veliko neodkritih kotičkov je tod, eden od njih je samotni svet okrog Krofičke, poznan le redkim. Mednje sodim sedaj tudi jaz. ◉

Himalajske laži

Je alpinizem v Himalaji samo še ena velika medijska igra?

✍ Dejan Ogrinec

Zgodba o prvi ženski, ki bo osvojila vseh 14 najvišjih vrhov, je zadnja leta precej burila alpinistične medije, dokler se v začetku letošnjega maja ni uresničila precej odločna napoved Južnokorejke Oh Eun-Sun, ki je spomladi z osvojitvijo Anapurne dosegla svoj tako zaželeni cilj. Svet je obkrožila vest, da je ona zmagovalka te sicer relativno tihe tekme, a že isti dan so začele krožiti informacije, da eden od njenih vzponov (na Kangčendzengo) precej *smrdi*. Začelo se je kot opazka na spletnem forumu, končalo kot plaz po vseh medijih, ki spremljajo alpinizem.

Oh-Eun-Sun

Edurne Pasaban

Sredi avgusta so ti verbalni zapleti na forumih dobili še dodaten zalet, saj so na spletni strani Himalaya explorers, ki verodostojno in skrbno beleži vse, kar se dogaja alpinističnega v Himalaji, v kroniko zapisali ne ravno zaželeno opombo 'disputed' (sporen), ki se nanaša na Južnokorejkin vzpon na Kangčendzengo. Tudi znana himalajska kronistka Elizabeth Hawley je v svoji uradni knjigi nepalskih vzponov njen vzpon označila za sumljiv. To sicer ne pomeni, da vzpon ni bil opravljen ali da nekdo laže, ampak da je pač nepotrjen, kar se precej redno dogaja. Letošnje pomlad *v zraku visita* vzpona na vrh Anapurne, saj alpinista Juanito Oiarzabal in Carlos Pauner nista sama sestopila v dolino, ampak so ju zaradi možnosti resne poškodbe odpeljali s helikopterjem iz četrtega tabora na 6900 metrih. Zato so jima pozneje očitali, da naj vzpon ne bi veljal, čeprav so jima ga nato vseeno priznali. Ampak pojdemo po vrsti.

Še dobro leto dni nazaj je bila Španka Edurne Pasaban precej prepričana, da bo postala prva ženska, ki bo stala na vrhu vseh štirinajstih osemtisočakov. Tik za petami sta ji bili Avstrijka Gerlinde Kaltenbrunner in Italijanka Nives Meroi. Slednja sicer sploh ne cilja postati prva, ampak želi priti na vse najvišje vrhove po težjih plezalnih smereh ali v zimskem času v alpinističnem slogu, brez Šerp in dodatnega kisika (tega ne uporablja tudi Gerlinde Kaltenbrunner). Leta 2008 sta iz Azije na konkurenčno obzorje prišli Južnokorejki Oh Eun-Sun in Go Mi-Sun, ki sta precej hitro postali zbirateljci najvišjih vrhov. Go Mi-Sun je osvojila deset različnih glavnih vrhov v približno dveh letih, medtem ko je Oh Eun-Sun stala na enajstih v manj kakor treh letih. Oh Eun-Sun je 3. avgusta 2009 ob izenačenju števila vrhov silovito osvojila še Gašerbrum I, s čimer je prehitela Španko. Tudi Go Mi-Sun bi morda dosegla enako število vrhov, če se ne bi smrtno ponesrečila na Nanga Parbatu.

Tako je marca 2009 Oh Eun-Sun podala smelo izjavo za časopis Chosun: "Ker še ni ženske na svetu, ki bi preplezala vseh štirinajst vrhov, upam, da bom prva." Leto pozneje so njene besede postale resničnost. Ko je 27. aprila 2010 stala na vrhu Anapurne, je dogodek neposredno prenašala celo TV KBS (Korejska nacionalna televizija), kar je bilo obenem tudi prvo televizijsko oddajanje z vrha enega najbolj nevarnih

Gerlinde
Kaltenbrunner
na Lhotseju

osemtisočakov. To je bil zlati trenutek za neverjetno žensko, ki je obenem postavila še druge rekorde: je prva ženska, ki je stala na štirih različnih vrhovih v enem koledarskem letu (2008), ter prvi človek, ki je osvojil vse tri najvišje vrhove (Everest, K2 in Kangčendzengo) in pet preostalih najvišjih v samo dveh zaporednih letih. Senco na dosežek je metal edino podatek, da je na Everestu in K2 uporabljala dodatni kisik – je pa obljubila, da bo oba vzpona ponovila še brez uporabe le-tega.

A medtem ko so v Koreji proslavljali, so v Španiji na stvari gledali drugače. Vrhunski alpinist Ferran Latorre je na svojem blogu objavil nekatere pomisleke glede vzpona Oh Eun-Sun na Kangčendzengo. Glavni argumenti so bili:

- da fotografija z vrha kaže Južnokorejko, kako sedi na goli skali, medtem ko so druge fotografije, posnete v isti sezoni, kazale plezalce na vrhu, polnem snega;
- izjava enega od spremljevalnih Šerp, ki je v baznem taboru pod Anapurno Edurne Pasaban povedal, da Južnokorejka ni stopila na vrh, ampak je odnehala pod njim;
- da nekateri plezalci trdijo, da je nemogoče, da bi plezalka osvojila okoli 8400 metrov visok vrh v samo treh urah in 40 minutah iz zadnjega tabora; ta čas se tudi ne ujema s časom, ki so ga zabeležili opazovalci iz baze, ki so vzpon spremljali z daljnogledi.

Kar se je začelo kot preprost komentar na osebni spletni strani, je kmalu postalo cunami katastrofalnih razsežnosti. Sledile so obtožbe, da južnokorejska odprava za seboj ni pospravila vrvi z Anapurne. Potem je ugledna revija *Montagnes Magazine* objavila dvome tudi glede vzponov Oh Eun-Sun na Everest (2004), Čo Oju (2007), Lotse (2008) in Broad Peak (2008). Edurne Pasaban je javno izjavila, da so "Šerpe gospe Oh prepričani, da gospa ni dosegla najvišje točke Kangčendzenge". Kdo naj bi ji to povedal, pa ni izdala. Napadom je sledil še intervju v reviji *Desnivel* z Juanitom Oiarzabalom: "Prepričan sem, da gospa Oh ni stala na vrhu." Za revijo *Spiegel* je legendarni himalajec Hans Kammerlander povedal: "Tale Oh Eun-Sun je samo en velik *pain in the ass*¹, saj jo je na večino vrhov zvlekel njen dobro plačani tim Šerp." Juanito Oiarzabal je celo izjavil, da je Oh Eun-Sun nečloveška. Med tragedijo na Anapurni (smrt alpinista Tola

Calafata) so ji zamerili, ker ni poslala na pomoč svojih Šerp. Pozneje je Oh Eun-Sun dokazala, da so bili Šerpe preveč utrujeni in bi bilo lahko to zanje usodno. Oiarzabal se je naknadno javno opravičil, a vse to je bilo seveda dovolj, da se prah okoli Oh Eun-Sun ni več polegel.

Oh Eun-Sun se je seveda pred obtožbami branila. Na televizijski konferenci v Seulu, ki naj bi obranila njen sporni vzpon, pa so šle na žalost izjave njenih stalnih Šerp v sam vrhunec (tragi)komedije. Glede pristopa na Kangčendzengo Šerpi Dawa Wangchuk (ki je že četrtilič stal na tem vrhu) in Pema Tshering potrjujeta njeno različico zgodbe, medtem ko je Nurbu Sherpa povedal zgodbo z drugačnega zornega kota. Četrtega Šerpe še niso uradno zaslišali. Po izjavi Nurbu Sherpe naj bi se obrnili 150 višinskih metrov (približno eno uro) pod vrhom.

Do zdaj je veljalo prepričanje, da bi lahko bile ženske plezalka za svet dober primer *fair play*². Vendar se je vse obrnilo povsem drugače. Namigovali so, da gre za maščevanje Edurne Pasaban. Nekateri trdijo, da je Oh Eun-Sun že pogosto goljufala in da je veliko njenih vzponov nepojasnjenih. Oh Eun-Sun je imela z zahodnimi mediji ves čas težave zaradi svoje spletne strani v korejščini, nikdar pa ni podala nobene razlage ali izjave v angleščini. Konec koncev sploh ni važno, na kateri strani stojimo. Ta tekma se bo očitno končala za alpinizem negativno. Uradno se bo spor sicer še nadaljeval, saj je treba določiti zmagovalca, in Edurne Pasaban se nima namena umakniti ali odstopiti od obtožb v medijih.

Po drugi strani je v vsej zgodovini alpinizma veljalo, da kot potrditev vzpona na vrh ni nujna fotografija, dovolj je že beseda soplezalcev. In kdo ve, če ni Edurne Pasaban ob vseh finančnih sredstvih, ki jih je imela na voljo s strani države (tudi ona, ne samo Južnokorejka), kaj pripomogla k tisti nasprotni izjavi tretjega Šerpe. Tudi za njo stoji Španija in ogromno denarja, vrsta najboljših španskih alpinistov je plezala z njo kot opora in pomoč. Če smo iskreni, so obema osvajalkama moški večinoma utirali gaz in vprašanje je, do kakšne mere so jima pomagali tudi še drugače (z nošnjo, vlečenjem itd.). Zdaj se recimo tudi javno ve, da so pokojni Wandi Rutkiewicz izdatno pomagali nosači – prijeli so jo za noge in roke in jo dobesedno prinesli

¹ Težava.

² Poštena igra.

Nives Meroi

ŽENSKES ZBIRATELJICE HIMALAJSKIH VRHOV, KI SO OSVOJILE VSAJ EN VRH SPOMLADI 2010:

14 vrhov: Oh Eun-Sun (Južna Koreja), Edurne Pasaban (Španija),

13 vrhov: Gerlinde Kaltenbrunner (Avstrija),

7 vrhov: Kinga Baranowska (Poljska),

5 vrhov: Eva Zarzuelo (Španija),

4 vrhovi: Sandrine De Choudens (Francija);

Nives Meroi (Italija) ni navedena; ima sicer osvojenih 11 vrhov, a se je javno odmaknila iz zbirateljske skupine z izjavo: "Ne zbiram vrhov, ampak nanje samo plezam!"

na vrh. Obljubljena nagrada je bila namreč previsoka, da bi jo kar tako zamudili. Edurne Pasaban si je namesto s Šerpami pomagala raje z boljšimi španskimi alpinisti.

Zadevo je zaenkrat morda končala športna federacija Koreje, ki je javno označila vzpon svoje državljanke za neizpolnjen in od nje zahtevajo ponovni vzpon na vrh Kanča, Oh Eun-Sun se pripravlja na novo tiskovno konferenco, kjer naj bi z novimi dejstvi ubranila svoj dosežek.

Pri vsej zgodbi je morda bolj pomembno nekaj drugega. Glavni nauk je, da se lahko nekdo z neomejenimi finančnimi sredstvi in brez skrbi glede sloga plezanja v zelo kratkem času povzpne na vseh štirinajst osemtisočakov. Go Mi-Sun je svoj prvi osemtisočak osvojila oktobra 2006 in bi lahko to tekmo končala že aprila 2010, v manj kakor štirih letih od začetka, kar je enkrat hitreje od rekorda alpinistične legende Jerzyja Kukućzke (sedem let in enajst mesecev). Isto velja za Oh Eun-Sun. Tudi ona je skoraj diskreditirala himalajizem: enajst vrhov v približno štirih letih. Padlo je tudi veliko izjav, da če bi normalni Himalajci, kakršni so Denis Urubko, Anatolij Bukrejev ali Carlos Carsolio, razpolagali z neomejenimi sredstvi, bi bilo take tekme konec v letu ali dveh. A to so samo špekulacije. Moške jasno boli, da so ženske lahko uspešne(jše), saj sta Južnokorejki dokazali, da je tudi nemogoče lahko mogoče.

Zato že obstaja nekakšen tihi sklep v alpinističnih krogih, da bo treba osvajačce vrhov razdeliti v dve skupini. Prva sku-

pina bo sestavljena iz tistih, ki jih zanima samo projekt 14 najvišjih vrhov, pri čemer ni pomembno, na kakšen način se nanje vzpenjo. Taki se bodo po normalnih smereh vzpenjali z dodatnim kisikom, močno finančno podporo in pomočniki, kakršni so profesionalni vodniki, Šerpe ali kolegi alpinisti. Drugi, na primer Gerlinde Kaltenbrunner, Nives Meroi, Denis Urubko ..., pa jemljejo alpinizem kot športni izziv in poskušajo preseči meje. Njih označuje širok spekter razlik: hitrost, iskanje prvenstvenih možnosti, težavnost, zimski vzponi, brez dodatnega kisika itd.

Še preden se je dobro polegel prah okoli Oh Eun-Sun, alpinistične medije že pretresa nova zgodba. Avstrijec Christian Stangl, ki spada med t. i. *sky runnerje*, ljudi, ki tudi na najvišje vrhove sveta skoraj dobesedno tečejo, je poskrbel za novo afero. Komaj je dobro objavil vest, da je na K2 prilezel v 70 urah in na poti navzdol bivakiral za neko skalo, so se že pojavile fotografije in drugi dokazi, ki demantirajo njegovo izjavo. Gorski tekač naj bi ležal nekje za skalo in bral knjigo ... Nosači so slikali njegove ostanke za tisto skalo, med katerimi je bila tudi 370 strani debela knjiga. Očitno ga kilogram knjige ni motil, medtem ko sta bila walkie-talkie ali GPS pretežka. Da je bil sum res utemeljen, je potrdil kar Stangl sam in za televizijo ORF odkrito povedal, da je lagal, saj naj bi se "zbal samega sebe, da ne bo prenesel poraza". Do sedaj je namreč (dokazano) izvršil celo vrsto neverjetnih športnih hitrostnih dosežkov v gorah. ●

Jure Rztresen svetovni prvak!

Svetovno mladinsko prvenstvo v Edinburgu

✍ in 📷 Martina Čufar

Letošnje mladinsko svetovno prvenstvo so gostili Škoti. Njihov plezalni center na obrobju Edinburga (<http://www.eica-ratho.com/>) ni prav nič škotsko skopušen – zagotovo spada med najboljše in največje plezalne centre na svetu. Zgrajen je v zapuščenem kamnolomu, smeri pa segajo do 35 metrov visoko in imaš občutek, da si v pravem plezališču. Svetovna mladinska prvenstva postajajo iz leta v leto večji dogodki. V Baslu leta 1992 je vsega skupaj nastopilo 130 tekmovalcev, letos pa jih je bilo na prvenstvu 365 v težavnosti in 200 v hitrosti.

Slovensko zastopstvo je štel 13 tekmovalcev in je bilo ekipno gotovo najmočnejše doslej. Dobra napoved pred najpomembnejšo tekmo sezone

je bila zadnja tekma evropskega mladinskega pokala na Dunaju, od koder so se naši tekmovalci vrnili s kar petimi medaljami – dvema srebrnima (Izidor

Zupan, Jure Rztresen) ter tremi bronastimi (Jera Lenardič, Urban Primožič in Gašper Pintar). Samozavest je bila tako na vrhuncu, pričakovanja pa tudi. Vse to je bilo plod treningov po klubih in skupnih reprezentančnih priprav, ki jih je bilo letos veliko: 10-dnevno prvomajsko in julijsko plezanje v Franciji, priprave na umetnih stenah v Innsbrucku in Imstu ter 20 treningov na umetnih stenah v Sloveniji. Zadnje priprave so v Šmarnem izvedli skupaj z močno nemško reprezentanco. Vse to je pripomoglo ne samo k dobri fizični pripravi slovenskih plezalnih upov,

Jure Rztresen v kvalifikacijski smeri FOTO: SIMON MARGON

JURE RAZTRESEN – TEKMOVALEC:

Si v Edinburg odpotoval s ciljem osvojiti kolajno?

Vedel sem, da sem dobro treniral in da sem pripravljen. Za začetek je bil moj cilj uvrstiti se v finale, saj mi v zadnjih treh letih to ni uspelo. V finale sem prišel z najboljšim rezultatom, saj sem edini preplezal vse tri smeri. Zato so moje želje narasle in zastavil sem si cilj osvojiti stopničke. A na zmago nisem upal pomisliti.

Po ogledu finalne smeri si se bal, da ne bo zate, ker je preveč platasta. Kako si se počutil, ko si vstopil v smer, in kaj se je dogajalo v tvoji glavi med smerjo? Si vedel, da tisti rumeni oprimek že pomeni zmago?

Po ogledu smeri sem bil razočaran, saj mi manj previsne in bolj tehnične smeri ne ugajajo najbolj. Pred začetkom sem poskušal pozabiti na svojo izdelano mnenje o smeri in poskusil plezati čim bolj sproščeno. Spodbujanje publike je bilo glasno, in ko sem prijel rumeni oprimek, se mi je zdelo, da sem že visoko, a na zmago nisem pomislil. Ko sem zaključil nastop in sem gledal navdušene Slovence, sem

sklepal, da je rezultat zelo dober. V naslednjih sekundah sem izvedel, da sem zmagal. Težko sem verjel, da sem najboljši!

SIMON MARGON – POSTAVLJAVEC SMERI IN SELEKTOR ČLANSKE REPREZENTANCE:

Z Aljošo sta morala skomponirati kar 20 smeri. Koliko časa sta imela na razpolago?

Z Aljošo sva postavljala smeri pet dni pred tekmo in nekaj malega še v času tekme.

Vse smeri so vama super uspele, le nad finalno za starejše fante se je pritoževalo precej trenerjev in tekmovalcev. Kaj bi rekel o tej smeri?

Po najinem mnenju so nama vse smeri zelo dobro uspele, zavedava pa se, da smeri niso bile vseč vsem in vedno je tako. Finalna smer starejših fantov je bila sicer za odtenek pretežka, vendar je bilo zaradi tega opazovanje plezalcev v smeri še nekoliko bolj napeto, saj je bil vsak gib zelo težek, smer pa ni dopuščala napak. Plezanje v precej navpični steni (nekje celo položni) je iz tira spravilo veliko tekmovalcev,

ki so sicer odlično fizično pripravljene, vendar niso vajeni plezanja v smereh z majhnimi nakloni. Posledično so se zaradi istega razloga pritoževali tudi nekateri trenerji.

Glede na to, da si smeri poznal do potankosti, kako bi na splošno ocenil nastope naših?

Kljub precej dobrim rezultatom mladincev menim, da imajo še precej rezerve. Menim, da so večkrat padli zaradi tehničnih napak kakor pa zaradi slabe pripravljenosti. Med počitnicami so izpeljali veliko dobrih treningov in napredek vseh v ekipi je očiten.

Borut Kavzar

BORUT KAVZAR – SELEKTOR MLADINSKE REPREZENTANCE:

Ob ponovni izvolitvi za selektorja mladinske reprezentance je celotna ekipa, s katero sodelujem zadnja štiri leta, z velikim zagonom začela izvajati program, ki smo ga zastavili na začetku leta. Pozitivna energija mladih plezalcev in njihovih trenerjev je bila vodilo do izjemnih rezultatov. Na tekmovalnih opazam, da nam vse reprezentance izkazujejo spoštovanje do izjemne povezanosti ekipe, čeprav je plezanje precej individualna športna panoga. Predanost plezanju mladih plezalcev je glavni razlog za izjemne uspehe v zadnjih letih. V kolikor bodo pristop do tekmovalnega plezanja ohranjali tudi v naprej, se bo naša plezalna pravljica nadaljevala še kar nekaj let. Ob tej priložnosti bi se seveda zahvalil celotni ekipi, ki to zgodbo vodi (Roman Krajnik, Blaž Rant, David Stepanjan, Urh Čehovin, Gorazd Hren, Anže Štremfelj, Martina Čufar).

Jure na zmagovalni stopnički FOTO: SIMON MARGON

temveč tudi k samozavesti in izjemno močnemu skupinskemu duhu. Brez dvoma je slovenska reprezentanca po pozitivnem vzdušju v ekipi svetovna prvakinja! A na žalost za to ne podeljujejo kolajn, temveč se je treba dokazati 'tu in zdaj', torej v pravih tekmovalnih okoliščinah.

NAPETOST NARAŠČA

Prvenstvo se je začelo z dvema kvalifikacijskima smerema na *fleš*, kar pomeni, da se tekmovalci med seboj lahko gledajo. Našim je šlo zelo dobro, saj se jih je kar 12 uvrstilo v polfinale. Sobota je bila dolga in napeta dan. Nekateri so ga večji del preživeli v izolacijski coni. Od 12 polfinalistov se jih je 6 uvrstilo v večerni finale: Jera Lenardič, Tina Šušteršič, Domen Škofic, Sergej Epih, Urban Primožič in Jure Raztresen. Le še Avstrijci so imeli tako številčno zastopstvo! Fantje so z oglada prišli precej zaskrbljeni, saj je bila smer postavljena v *platastem* delu stene in je bila videti zelo tehnična. Še najbolj je bil slabe volje Jure Raztresen, a smo ga opogumili, češ da so imeli na zadnjih treningih v Šmarnem zelo *zaguljene plate* in so se dobro pripravili.

Smer se je res izkazala za trd oreh, vsi plezalci so padali precej nizko, prav vsi gibi pa so bili *na meji*, tako da sta odločali predvsem sproščenost in samozavest. Upi za kolajne so začeli kopneti, saj so tudi naši fantje padali precej nizko.

Slovenci v akciji na angleškem podeželju

REZULTATI

Skupina 14–15 let

Deklice	Dečki
1. Ievgeniia Kazbekova (UKR)	1. Sebastian Halenke (GER)
2. Anak Verhoeven (BEL)	2. Loïc Timmermans (BEL)
3. Andrea Pavlincova (CZE)	3. David Firnenburg (GER)
4. Jera Lenardič (SLO)	12. Gregor Vezonik (SLO)
13. Živa Ledinek (SLO)	17. Martin Bregant (SLO)
15. Katja Kadič (SLO)	51. Milan Preskar (SLO)
Skupno 62 uvrščenih	Skupno 69 uvrščenih

Skupina 16–17 let

Deklice	Dečki
1. Helene Janicot (FRA)	1. Jure Raztresen (SLO)
2. Katharina Posch (AUT)	2. Alexander Megos (GER)
3. Magdalene Röck (AUT)	3. Stefano Ghisolfi (ITA)
7. Tina Šušteršič (SLO)	5. Domen Škofic (SLO)
	8. Sergej Epih (SLO)
	10. Gašper Pintar (SLO)
Skupno 57 uvrščenih	Skupno 75 uvrščenih

Skupina 18–19 let

Deklice	Dečki
1. Alexandra Ladurner (ITA)	1. Thomas Tauporn (GER)
2. Manuela Sigrist (SUI)	2. Mario Lechner (AUT)
3. Dinara Fakhritdinova (RUS)	3. Anton Mardashov (RUS)
	5. Urban Primožič (SLO)
	23. Izidor Zupan (SLO)
Skupno 37 uvrščenih	Skupno 65 uvrščenih

Borut Kavzar in Roman Krajnik sta že malo nezadovoljno pogledovala proti postavljavcema smeri, ki sta bila Simon Margon in Aljoša Grom. A potem je kot

zadnji prišel na vrsto Jure Raztresen in pokazal, da smer le ni toliko pretežka. Ko je prišel čez mesto, kjer so popadali tekmovalci pred njim, smo vsi zavriskali od veselja, Roman je skočil skoraj pod strop dvorane, Borutu se je pa tudi odvalil kamen od srca, saj je ta zlata kolajna potrdilo tudi za njegovo odlično delo v vlogi selektorja.

Medtem je na desni, previsni steni potekal finale deklet. Jera Lenardič si je z odličnim, dinamičnim in sproščenim plezanjem priplezala odlično četrto mesto, Tina Šušteršič pa se je malo zmotila pri *branju* smeri in končala na sedmem.

Po zelo veselem proslavljanju smo se v nedeljo po levi strani ceste odpeljali še v Northumberland, idilično angleško podeželje z dvorci, zelenjem in ovcami. A mi smo seveda iskali skale. In jih našli. Super balvane iz peščenjaka. Čeprav so bili za mladinci štirje dnevi tekmovalja in malo ponočevanja, so preplezali nekaj težkih balvanskih problemov (do 7c+). Res so norci, ti ta mladi! ○

Rock Master Arco 2010

Utrinki s prireditve

✍ in 📷 Urban Golob

Sonce nad Padsko nižino je svetilo naravnost v oči, ko sem končno zavil na sever proti Gardskemu jezeru. Bila je že skoraj tema, ko sem se pripeljal v Arco, in večerna vročina, ki je udarila vame, je obetala nekaj neznosnih dni. Dopoldne naslednjega dne smo se pred palačo mestne igralnice začeli zbirati člani žirije, ki je na tekmovanju podelila nagrade športnim plezalcem za dosežke v prejšnji sezoni. Organizator Nicholas Hobley s spletnega portala Planetmountain se je ukvarjal še z zadnjimi podrobnostmi, ko smo ob desetih že čisto premočeni od vročine pritavali v veliko stavbo. V mednarodni družini z vsega sveta se je trenutnemu vremenu še najbolj čudil Tony iz Južnoafriške republike, ki je dan pred tem prišel iz Capetowna. "Ko sem odšel od tam doli, je bilo -5 stopinj, tole tukaj pa je bolj podobno poletnemu Pakistanu," je rekel. Še sreča, da je klimatska naprava v sejni dvorani delovala.

Klemen Bečan samo še korak do vrha

Mednarodna žirija je izbirala med petimi nominiranci za nagrado Salewa award, ki je namenjena za dosežke v športnem plezanju v skali v pretekli sezoni, med tremi nominiranci pa smo izbirali dobitnika La Sportiva award, torej nagrade za dosežke v tekmovalnem plezanju v minuli sezoni. Razglasitev Arco Rock Legends, kakor so organizatorji imenovali ti dve nagradi, je bila seveda del tradicionalnega Rock Masterja, ki so ga letos predstavili s septembra na sredino julija. Bilo nas je 23 članov žirije in rezultati glasovanja so bili precej tesni. Pri obeh nagradah je bil namreč potreben drugi krog glasovanja. Pri Salewini nagradi je na koncu zmagal Adam Ondra za serijo izrednih vzponov v skali, pri Sportivnem priznanju za tekmovalce pa Japonka Akiyo Noguchi.

Prireditelji so tik pred zdajci uvedli še eno nagrado, ki nosi ime po znamki Sector, italijanskemu proizvajalcu športnih ur. Ta nagrada naj bi bila namenjena pravim legendam športnega plezanja, torej plezalcem za 'življenjsko delo', podelili pa so jo organizatorji – združenje Rock Master iz Arca po posvetovanju z mednarodno žirijo. Odločitev, da se za prvo legendo športnega plezanja razglasi Maurizia Zanollo Manola, ni presenetila prav nikogar. Kaj drugega kot *legenda* pa bi lahko rekli človeku, ki je z drznimi vzponi ne samo v plezališčih, ampak tudi v stenah Dolomitov opozoril nase konec sedemdesetih let, potem pa bil protagonist številnih športnoplezalnih podvigov ne samo v Italiji, ampak po vsej Evropi.

Med drugim tudi v Istri, kjer je na začetku osemdesetih v steni nad Dvigradom preplezal legendarno Malvazijo (8b+), ki kljub nekaj resnim poskusom še ni dočkala ponovitve.

Manolo tudi danes ne počiva. 52-letni gorski vodnik, ki živi v bližini skupine Pale di San Martino, še danes pleza na osupljivo visoki ravni. Pred slabim letom je tako spet opravil prvi vzpon v navpični plošči (9a). Pravi *platenmajster* je lani na Kalymnosu na pogled uspel v podobno tehnično zahtevni smeri, ki nosi oceno 8b+. Ni slabo za možakarja, ki je Abrahama srečal pred dvema letoma. Takšen je bil tudi njegov komentar tega vzpona na grškem otoku: "Bilo je vroče in pri drugem svedrovcu sem se začel spraševati, kaj mi je pri teh letih tega treba. Odločil sem se, da grem do naslednjega svedrovca, tam pa, da podaljšam še do naslednjega. Ko jih ni bilo več prav veliko, mi ni preostalo drugega, kakor da se borim do verige."

Naj ob naštetih nagradah pojasnim, da nagrajenci niso dobili nobenega denarja ali sponzorstva, temveč samo pokal. Žirija je delovala brez pritiska s strani podjetij, po katerih se nagrade imenujejo.

Ko smo žiranti okoli dveh popoldne končali svoje delo in odšli na kosilo, so po televiziji pokazali termometer nekje v bližnji Verone. Debelo smo pogle-

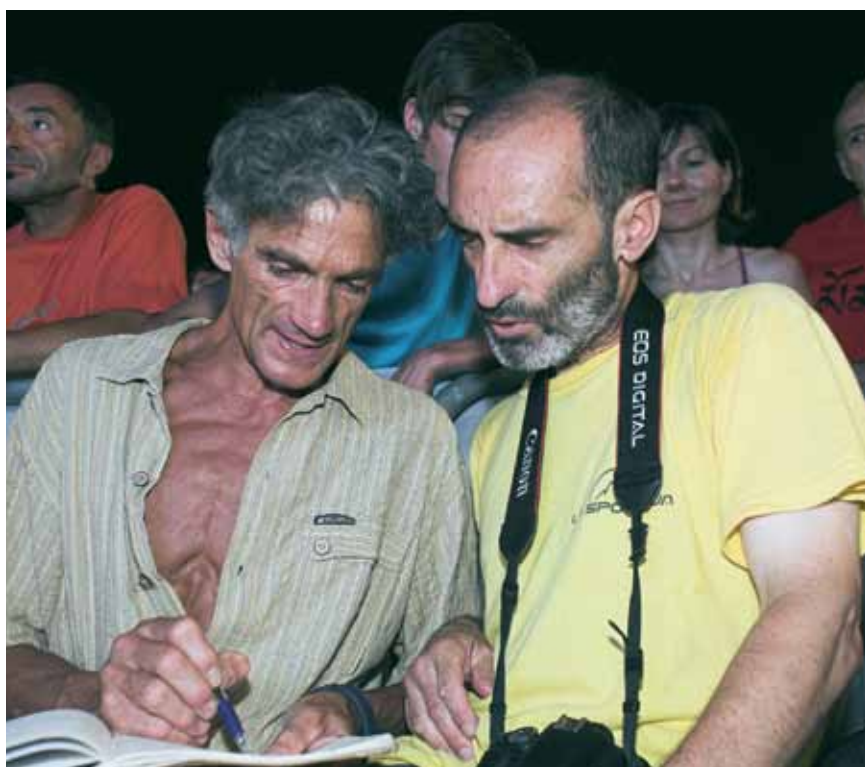
Mina Markovič med plezanjem v finalni smeri

dali – kazal je namreč 42 stopinj! In v takem, morda dve ali tri stopinje manj vročem popoldnevu in večeru so morali tekmovalci plezati na stenah plezalnega štadiona pod Colodrijem. Naslednji dan je bilo menda še kakšno stopinjo bolj vroče in čeprav so najboljši tekmovalci profesionalci, smo bolj težko razumeli, kako lahko plezajo v takšnih temperaturah. "Ah, v steni vsaj pozabim, kako

obupno vroče je," je na moje vprašanje odgovorila Maja Vidmar, ki letos v Arcu ni imela posebnih sreče.

Verjetno so prav tako težko prenašali vročino tudi plezalci na balvanih. Samo tekmovalcev v hitrostnem plezanju vročina ni preveč motila. Vsaj videti je bilo tako. Če ne drugega, so tam oprimki nekoliko večji pa tudi neverjetno hitro priplezajo do vrha smeri. Za 15-metrsko smer, ki je menda ocenjena okoli sedme stopnje (6b), najhitrejši plezalci potrebujejo le okoli 6 sekund, dekleta pa kakšno sekundo ali dve več.

Tudi letos je bilo tekmovanje zelo dobro obiskano. Organizatorji so letošnjo prireditev vzeli kot generalko pred svetovnim prvenstvom, ki ga bodo v Arcu priredili naslednje leto. Ker so preverjali, v kako kratkem času lahko izpeljejo vsa tekmovanja, je bil program zelo natrpan. Še posebej je bil naporen za tekmovalce, vsaj za tiste, ki so tekmovali tako v težavnostnem kakor v balvanskem plezanju. Primerilo se je tudi, da so imeli posamezniki v enem dnevu kar tri nastope. Toda če bo ves Arco tako dihal s svetovnim prvenstvom, kakor je do sedaj z Rock Masterjem, se obeta še ena lepa prireditev, kjer se poleg velikega števila gledalcev zbere tudi nekaj legendarnih plezalcev (letos so bili tam Chris Sharma, Adam Ondra, Manolo in še nekaj drugih), ki so krojili – in še krojijo – zgodovino plezanja v skali in na tekmovanjih ne le v Arcu, ampak tudi na svetu. ◉

Plezalni legendi Manolo in Igor Koller med pogovorom

Minulega poletja planinca vremenska tožba

Vreme in razmere v gorah v meteorološkem poletju 2010

✍ Miha Pavšek¹ in Gregor Vertačnik²

Meteorološko poletje, kaj in kdaj je to, smo ga letos sploh imeli? Vprašanja, ki si jih na začetku letošnje mokre oziroma poplavne jeseni v pričakovanju babjega poletja postavlja marsikateri ljubitelj gora. V splošnem lahko le povzamemo, da je bilo letošnjega gorniškega poletja konec že precej pred koncem avgusta, ko se zaključijo poletno meteorološko trimesečje. Še najbolje so jo odnesli tisti, ki so jo mahnili kam višje sredi julija, osrednjega poletnega meseca, ko je bil nad nami daljši vročinski val. Na začetku in koncu pa nič od vremena, še več, prav na zaključku poletja so ponekod celo padli avgustovski rekordi najvišjih dnevni temperatur, ki so bili tako nizki kot še nikoli, odkar beležimo vremenske podatke. Če nas ne ogreje vreme, si moramo pač pomagati z drugimi sredstvi – in kaj je lepšega za Slovence kot vzpon na katero od okoliških vzpetin. Konec septembra smo še vedno čakali na zlato jesen, a smo jo dočakali višje zgoraj le v barvi listja, ne pa tudi tiste vremenske jeseni, ki smo je vajeni. Upajmo, da nismo padli tudi v vremensko recesijo, in se pustimo tudi to pot, kakor vedno, presenetiti materi Naravi.

Zdaj pa si oglejmo, kako nam je narava ukrojila letošnje poletno vreme. Majski hlad (pomnimo – enajst dni s snegom na Kredarici!) in mokrotno vreme sta se obdržala vse do prvih junijskih dni, nato pa je vzelo sonce stvari v svoje roke. Do sredine meseca se je močno ogrelo, tudi v alpskih dolinah ob popoldnevih kar blizu 30 °C. Sledila je postopna ohladitev z obilico oblakov in padavin; okoli 21. v mesecu je

V letošnjem poletju je bilo malokrat tako – pogled s Kokske Kočne proti sosedu Grintovcu. FOTO: MIHA PAVSEK

v visokogorju zmrzovalo. Trend se je nato obrnil in že prvi dnevi astronomskega poletja so bili prav zares "poletni".

Nato je do zadnje julijske deкаде prevladovalo sončno in nenavadno toplo vreme, le okoli 7. in 18. v mesecu je bilo nekaj hladnejših dni. Ponekod je postalo precej sušno, saj so bile zadnje obilne padavine sredi junija. Konec meseca je prinesel občutno osvežitev in nekaj več dežja, v gorah tudi snega, s čimer smo večinoma vsaj

navidezno oziroma statistično ušli suši, dejansko pa seveda marsikje ne. Zadnji poletni mesec je bil bolj muhast, obdobja lepega vremena so ravno ob vikendih – kot za stavo – prekinjala padavinska obdobja, temperature pa so večkrat zanihale navzgor in navzdol. V visokogorju je bilo najtopleje tik pred hladnim udarom, natančneje 26,8. Na Kredarici je bilo ta dan s povprečno dnevno temperaturo 13 °C kar za kakih 8 °C pretoplo.

¹ Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU.

² Urad za meteorologijo, Agencija RS za okolje.

Preglednica 1. Povprečna temperatura (°C) in količina padavin (mm) v meteorološkem poletju 2010 ter primerjava s povprečjem obdobja 1971–2000.

Postaja (nadmorska višina)	Povprečna T	Odklon T	Padavine	Indeks padavin glede na povprečje 1971–2000
Rateče (864 m)	17,0	1,8	401	92
Planina pod Golico (970 m)	16,2	1,5	608	126
Vojsko (1067 m)	16,1	1,7	554	107
Vogel (1535 m)	13,1	1,1	595	90
Krvavec (1740 m)	12,0	1,5	460	102
Kredarica (2514 m)	6,6	1,3	689	110

Vir: Arhiv Urada za meteorologijo Agencije RS za okolje.

Slika 1: Trend povprečne poletne temperature zraka na Kredarici v obdobju 1955–2010 (rdeča črta) in povprečje 1961–1990 (črna črta). (Vir: ARSO)

Minulo poletje je nadaljevalo tradicijo zadnjih let (slika 1), ki odsevajo postopno ogrevanje in smo mu priča v zadnjih desetletjih. Junij in julij sta bila precej pretopla, okoli 2 °C nad povprečjem obdobja 1971–2000. Avgust je ostal v mejah "normale", s čimer je poskrbel, da tudi poletje kot celota ni bilo izjemno pretoplo. Kot smo poleti že vajeni, so bile padavine prostorsko precej neenakomerno porazdeljene. Poletne plohe in nevihte so prinesle ponekod več, drugod pa manj dežja. V splošnem je bil junij nekoliko presuh, prav tako večji del julija. Avgusta je krepko namakalo Alpe, le na širšem območju Snežnika je dežja primanjkovalo. Ko potegnemo črto čez vseh 92 dni, posebno izrazitih odklonov ni opaziti. Kar zadeva snežno odejo, je bil potek talilne sezone v visokogorju pričakovan, deloma tudi zaradi nadpovprečno snežne zime. Zadnji dan, ko so jo na Kredarici uradno še zabeležili, je bil 1. julij, kar je

malo dlje kot ponavadi. Največ do sedaj, kar 25 dni, pa je ležala snežna odeja davnega julija 1978. Večinoma je bilo malenkost več sončnega vremena, za kar sta bila "zaslužna" predvsem junij in julij.

Kot vedno zaključujemo vremenski opis poletja z izrednimi dogodki. Tokrat lahko omenimo dve nagli ohladitvi, ki sta v visokogorju na mah prekopili letni čas iz poletja na zimo. Prvič se je to zgodilo s 23. na 24. julij, ko se je dnevna temperatura spustila za 6 do 10 °C. Še bolj temperaturno dinamičen je bil zaključek poletja. 26. avgusta je bilo še lepo toplo, čez štiri dni pa je povprečna dnevna temperatura v goratem svetu padla pod 7 °C. Na Kredarici je znašal padec kar 16 °C in poletje so tam zaključili kar s celodnevno zmrzaljo! Sicer je Kredarico kar nekajkrat pobelil sneg: 3., 20. in 21. junija ter 30. julija, ko so namerili 10 ali 15 centimetrov sveže beline. Nasprotno so v juliju tudi v alpskih dolinah,

na primer v Ratečah, kot za šalo seštevali vroče dneve (tiste, ko najvišja dnevna temperatura zraka preseže 30 °C). Njihovo štetje se je zaustavilo šele pri številki deset.

Tako smo torej dali v kraj letošnje meteorološko poletje, ki bi ga lahko na kratko še najbolje označili s prirejenim naslovom – letošnjega poletja planinca vremenska tožba. In ko smo že mislili, da slabše, kot je bilo, ne more biti, je prišel "povodni" september. Videti je, da bo treba razpisati za lepše vreme v gorah vsaj poizvedovalni referendum ali pa izvesti krajevne vremenske volitve. Na slednjih bomo zmagovalci vsi tisti, ki bomo tudi v prihodnje osvojili kakšno od brežin, vzpetin ali gora, namesto da v dolini razmišljamo o tem, ali lahko sedimo z eno ritjo na dveh stoli hkrati ali ne. Sicer pa konec dober, vse dobro – zdaj pa hitro pripravite nahrbtnike, preden nam gore spet pobeli. ◉

Rumenenje smrek v visokogorju

SLEČEVA RJA

Na zgornji gozdni meji v Julijskih Alpah, Kamniško-Savinjskih Alpah ter v Karavankah zaskrbljenost planincev povzroča porumenelost smrekovih iglic, ki so rumene zaradi glivične bolezni, imenovane slečeva rja. Slečeva rja je stalno prisotna v gorskih območjih, kjer skupaj raste smreka in sleč. Bolezen pospešujejo vlažne lege in deževna poletja. Snežna odeja, ki se je v gorovju zadržala dolgo v pomlad, in deževno poletje sta najverjetneje vzrok za obsežno in močno okužbo iglic v letošnjem letu. Bolezen povzroča najprej porumenitev, nato prezgodnje odpadanje smrekovih iglic, pri zelo močnih okužbah tudi zmanjšan prirastek lesa, ne povzroča pa odmiranja dreves. Slečevo rjo bi lahko preprečili z uničevanjem dlakavega sleča, vendar je ta zaščiten pa tudi glede na majhno škodo, ki jo povzroča bolezen, je ta ukrep ekonomsko in ekološko neustrezen.

Slečevo rjo povzroča gliva *Chrysomyxa rhododendri*, ki je dvodomna in za svoj razvoj potrebuje dva gostitelja: smreko in sleč. Pozimi in spomladi povzroča pege na listih dlakavega sleča (*Rhododendron hirsutum*), kjer oblikuje trose in ti okužijo samo mlade, letošnje smrekove iglice ob brstivti. Poleti okužene smrekove iglice porumenijo, na njih gliva oblikuje trosišča in trosi jeseni spet okužijo liste sleča. Rastišča smreke s slečem v podrasti se razprostirajo predvsem od 1000

Okužene iglice s trosišči (eciji) FOTO: MIHA ZABRET

metrov nadmorske višine in vse do zgornje gozdne meje v Alpah in Karavankah. Gliva povzroča prezgodnje odpadanje enoletnih iglic smrek in rahle poškodbe na listih sleča. Poleti in jeseni lahko na iglicah s slečevo rjo okuženih smrek že s prostim očesom opazimo več milimetrov dolge bele izrastke – trosišča glive povzročiteljice bolezni.

Povečan obseg poškodb smrek v goratem svetu delavci Zavoda za gozdove Slovenije in Oddelka za varstvo gozdov na Gozdarskem inštitutu Slovenije spremljamo od leta 2008 naprej. V letu 2008 smo zabeležili močno rumenenje mladih smrek na severnem pobočju Kriške gore v Kamniško-Savinjskih Alpah. Tudi v Julijskih Alpah so bili v zadnjih dveh letih zabeleženi posamezni predeli s povečanim obsegom poškodb, zlasti na osojnih legah, na dnu vrtač in na drugih območjih z več vlage.

Poškodbe v preteklih letih so bile omejene na mlade smreke in na smreke na vlažnih rastiščih, v letu 2010 pa so poškodbe prisotne na izjemno obsežnem območju. Ponekod so okužene cele krošnje smrek in vse letošnje iglice. V septembru so okužene iglice začele rjaveti in odpadati. Do zime bodo letošnje okužene iglice odpadle. Če so bile okužene vse letošnje iglice, bo na smrekovi vejici v naslednjih letih opazen prazen presledek med letniki zelenih iglic.

Marija Kolšek, Zavod za varstvo gozdov

S slečevo rjo prizadet gozd FOTO: MIHA ZABRET

Leteča zajčja noga

Belka

✍ Dušan Klenovšek 📍 Dragana Stanojević

Čas množičnega obiskovanja visokogorja je za nami, saj je število obiskovalcev v jesensko-zimskem obdobju precej bolj odvisno od trenutnih vremenskih razmer. Tudi med visokogorskimi živalmi se mnoge pred težjimi zimskimi razmerami umaknejo nižje ali pa skušajo zimo "prespati". Le redke ostanejo aktivne skozi vse leto – med njimi je tudi ena izmed štirih pri nas živečih predstavnic koconogih kur, belka. Nekateri ji pravijo snežna jerebica, za poznavalce pa je *Lagopus mutus*, kar bi dobesedno prevedli kot "nema zajčja noga", (grško *lagos* zajec, *pous* noga). Zaradi popolne operjenosti njena noga namreč spominja na zajčjo tačko. Belka niti ni nema, saj se oglašča ob rasti (svatovanju) ali ob spremembi vremena. Živi v arktičnih in subarktičnih predelih severne poloble, torej od severa Rusije preko severne Skandinavije in Islandije vse do severne Kanade in Aljaske. V Evropi poleg severa nasekuje še Škotsko višavje, Alpe in Pireneje.

Največ možnosti za opazovanje belke imamo v visokogorju nad gozdno mejo (na višini okrog 2000 metrov). Na življenje brez kritja visokih steblik, grmovja ali dreves je izvrstno prilagojena. V času brez snega jo varuje grahasto sivo-rjavo perje, ki ji daje odlič-

no maskirno "obleko" tako na skalovju kot na travščih. Preden snežna belina prekrije visokogorje, postane po tretji, jesenski golitvi snežno bela. Maskirna barva perja nam mnogokrat prepreči, da bi jo videli, ptici pa omogoči varovanje z energijo, ki jo porabi za beg. Šele ko spozna, da je bila odkrita (včasih smo že čisto blizu nje), se skuša neopaženo umakniti ali pa zadnji hip odleti. Pozimi se ji ne spremeni le barva, z močnejšim perjem na nogah se poveča tudi površina stopal in ji pomaga, da se ji pri hoji v mehkem snegu ne vdira. Težave za belko nastopijo, če zima zamuja ali pa traja predolgo v pomlad. Je zelo hitra in odlična letalka, saj brez težav preleti tudi alpske doline. Belka in druge koconoge kure večji del leta preživijo zgolj z objedanjem listov, iglic in popkov. Energetsko siromašna prehrana je zadostna zaradi dobro razvitih prebavil.

Belke pri nas niso praktično nikoli lovili, tudi takrat ne, ko je imela lovno dobo (1. november– 31. december). Danes je ne varuje le domača zakonodaja, po kateri spada med

zavarovane vrste, temveč tudi evropska. Je ena od vrst, za katero smo bili obvezani določiti območja Nature 2000, na katerih moramo ohranjati ugodno stanje njenega življenjskega okolja.

In kaj lahko za belko naredi "običajen" planinec? V poletnem času se izogibajmo brezpotij, saj s tem lahko nehote zmotimo samico na gnezdu oziroma keščke (puhaste mladiče) med hranjenjem. Pozimi lahko še večjo škodo naredimo z vse popularnejšim smučanjem izven urejenih smučišč. Vsaka motnja je moteča zaradi porabe energije, ki jo ptica porabi za beg, ter prekinjenega iskanja hrane. Poleg tega se pri tem dodatno izpostavi morebitnim plenilcem. Zato naj bodo naša srečanja za belko (in druge živali) čim manj moteča. Pri fotografiranju uporabljajmo največjo povečavo, ki jo ima tako rekoč že vsak digitalni fotoaparati. Posnetki gnezda ali mladičev pa so tako ali tako v nasprotju z etičnim kodeksom tako ljubiteljskih kot profesionalnih fotografov. ◻

Viri

Uredba o zavarovanih prostoživečih živalskih vrstah. Ur. list RS 46/04.
T. Mihelič: Koconoge kure. Svet ptic. DOPPS. 3/2007.

Belka z operjenimi nogami

NOVICE IZ VERTIKALE

Primorske stene

Stranski učinki strani www.primorskkestene.com so očitno tudi nove smeri, ki nastajajo na sončni strani Julijcev. V sredo, 22. 9., sta Andrej Likar in Radovan Lapanja (AO Cerčno) v južni steni Batognice preplezala novo smer in jo poimenovala **Južni raz** (IV-/II-III, 350 m, 3 h). Poteka desno od Osrednje grape po izrazitem razu, ki je sestavljen iz posameznih stolpičev, z zanimivimi detaili in vmesnimi lažjimi prehodi. Na začetku raza je smer precej travnata, višje je skala dobra, vmes pa je tudi kakšen krušljiv prehod. V soboto, 11. 9., pa sta Boris Sedej in hčerka Saro (AO Ildrija) preplezala novo smer v Malem Grintovcu. Skala je močno razčlenjena, precej podobna tisti v Paklenici, stena pa dokaj položna. Verjetno je to ena najkompaktnjših lahkih smeri pri nas. Predlagata ime **Smer dveh jurčkov** (III, 300 m). V smeri je veliko možnosti za uporabo metuljev. Sama sta zabila le dva klina na varovališču, enega pa sta pustila v smeri.

Debela peč

Člani AO Radovljica so eni najboljših poznavalcev sten Debele peči. V nedeljo, 12. 9., sta Jurij Hladnik in Nejc Marčič preplezala novo smer v delu gore, imenovanem Trapez, ki poteka po kaminih in fantastičnih zajedah. Skala je nadpovprečno dobra. Varovala sta večinoma z metulji in zatiči. Težave so enakomerno razporejene preko vse stene – med V in VI+. Smer je dobila po zabavi noč pred vzponom – **Summerbrejk** (VI+/V+, 300 m, 4 h). Po mnenju avtorjev je smer "vredna greha" in kot kaže, tudi v mokroti ostaja suha. 23. 9. sta jo kot prva ponovila Jure Mihelčič in Urška Petrič (oba AO Radovljica) in poudarila, da je zares lepa, z dobro skalno in vredna ponovitve.

Nova smer v Rušici

Jurij Hladnik, Nejc Marčič in Jure Mihelčič (AO Radovljica) so preplezali novo smer v južni steni Rušice. Smer **Mihelčič-Marčič-Hladnik** oz. krajše **Mi-MaHla** (VIII-/VI+, 200 m) je čisto v levem delu stene, tik ob Grapi med Rušico in Frdamanimi policami. Smer sledi precej očitni razčlembi. Po težavah izstopa prvi raztežaj (VIII-), kjer so fantje pustili dva klina. Na ključnem mestu je varovanje možno ure-

diti z metuljem št. 2. Smer nato teče proti levi tik nad grapo. Po dveh raztežajih zavije desno in po dveh raztežajih pripelje na vrh izrazite glave. Očitno levi del Rušice še vedno ponuja povsem spodobne linije za nove vzpone brez vrtnja svetrovcev. Čeprav smer daje vtis krušljive in ne preveč dobre skale, poteka po zelo kompaktnih in razčlenjenih ploščah.

Zanimive ponovitve

V soboto, 11. 9., sta Miha Zupan in Maja Duh (AO Tržič) kljub obilnejšim padavinam preplezala slavno **Cozzolinovo zajedo** (VI/V, A0, 800 m) v Malem Koritniškem Mangartu. Že v sušnih poletjih je znana kot vlažna, po jesenskih padavinah pa se je v njej našlo še kakšno vlažno mesto več kot sicer. Isti dan sta Nejc Marčič in Jure Mihelčič (AO Radovljica) opravila prvo ponovitev smeri **Sonce v očeh** (VII-/VI, A2-A3, 350 m; 500 m) v Debeli peči. Smer sta leta 1999 preplezala Urban Ažman in Alenka Jerala. Plezanje se začne po Jesih-Potočnik, nato pa poteka levo od nje. Nad udobno polico z macenom se začne najtežji del. Najprej je lep prost raztežaj (VII-) z dobro razčlenjeno in kompaktno skalno, sledi nekaj napete tehnike po slabo zabutih klinih in nazadnje zanimiv raztežaj z nihajno prečko ter monolitnimi ploščami. Skala je odlična. Varovanje se da dobro urediti razen v tehničnem raztežaju, kjer so vsi klini zabiti samo do polovice. Janez Miklavčič (PK Škofja Loka) in Jure Mihelčič (AO Radovljica) sta v Koglu preplezala smer **Amonit** (VIII-/VII+, 250 m). Janez je vso smer, razen četrtega raztežaja (VI), plezal kot prvi in na pogled. Miha Zupan in Maja Duh sta ponovila **Levi raz** (VI/IV-V, 400 m) v Velikem Draškem vrhu. Ker skice nista našla, sta verjetno plezala tudi malo po svoje. Pri tem sta preplezala bolj logični in **Direktni vstop**. Miha Zupan (AO Tržič) in Jure Mihelčič (AO Radovljica) sta v sredo, 22. 9., v Veliki Mojstrovki ponovila smer **Kukis** (VI+/VI, IV-V, 500 m). Sprva sta sicer želela preplezati Strah pred letenjem, a sta kmalu ugotovila, da sta v drugi smeri in brez skice. Zato sta na dveh mestih plezala malo po svoje. V smeri sta našla deset klinov.

Solo vzponi

Zadnja leta se redko pojavljajo samohodci, ki bi opravljali težje vzpone. Konec septembra je

nase resno opozoril Rok Godec, ki je za začetek preplezal **Direktno zajedo** (VI-, 300 m) v Turški gori. V sredo, 22. 9., je začel precej dolgo serijo solo vzponov. Najprej je zaplezal v **Desno smer** (V+, 500 m) v Ojstrici in nato sestopil po **Ogrin-Omersi** (V-/III-IV, 450 m), dan pa zaključil po **Herletovi smeri** (VI+/IV, 500 m). V četrtek, 23. 9., je nadaljeval nad Okrešljem. Začel je po **Direktni smeri** (VI/IV, 600 m) v Štajerski Rinki in sestopil po **Steburu Štajerske Rinke** (IV+, 600 m). V Mali Rinki je preplezal **Nos** (VII/V+, 350 m) in sestopil po **Debeljakovi varianti Igličeve smeri** (V-/IV, 350 m). Za konec je dodal še **Igličevo smer** (V+/IV, 350 m) in sestopil po **Vzhodni smeri** (IV/III, 350 m). Za vse skupaj je porabil komaj nekaj več kot šest ur. Kot sam pravi, od smeri izstopa predvsem Nos, ki je bolj redko plezan in na nekaj mestih bolj krušljiv, a vseeno vreden obiska, saj postreže z lepim raztežajem plezanja po počni in zajedi.

Severna obzorja

Iz kanadske divjine sta se vrnila zakonca Grmovšek. V Cirque of the Unclimbables sta preplezala pet smeri na pet vrhov! Spike je ser impresiven. Najprej sta 3. avgusta v legendarnem Lotus Flower Towerju preplezala **SE face** (V, 5.11-, 750 m, oba NP) in 5. 8. **The White Tower** (III, 5.11, 250 m, oba NP) v Terrace Towerje. Potem pa je vrag odnesel šalo in 8. 8. je sledila **Power of Silence** (V, 5.12c (13a), 400 m) v Middle Huey Spire, ki jo je Andrej zmogel v celoti prosto, Tanja pa prosto do težav 5.10c. Pet dni kasneje se je zgodba nadaljevala z uspešnim vzponom preko **Riders on the Storm** (V, 5.12d, 400 m) v East Huey Spire, kjer je Andreju uspelo smer preplezati na pogled, Tanji pa prosto do 5.11a. 15. 8. je sledil že nekoliko lagodnejši zaključek po smeri **Club International** (V, 5.11b, 600 m) v Bustle Towerju, Andrej ponovno na pogled, Tanja pa prosto do 5.11a. Kasneje sta še veliko plezala, kolesarila in uživala v divjini Kanade (baje sta velikokrat s strahom gledala okrog baze in iskala sledi grizljev). Za nameček sta bila v divjini brez telefona.

Spet odličen vzpon v Dolomitih

Luka Krajnc (CityWall, Iglu, AO Celje-Matica) in Nastja Davidova (AO Ljubljana-Matica) sta v Dolomitih napletla lep parček vzponov. Zaradi precej hladnega vremena sta se odločila za

jugozahodno steno Meisules de la Biesces v bližini skupine Sella in smer **Vint ani Do** (IX+/X-, 350 m). Smer ponuja zelo raznoliko plezanje, sive plošče v spodnjem delu, vmes in na vrhu pa počni, kjer je varovanje v celoti urejeno z metulji in zatiči. Glede tega močno izstopa osmi raztežaj, tri-desetmeterska poč, v kateri razen na začetku, kjer tiči en klin, v celoti varuješ s sodobnimi varovali. Najtežji je deveti raztežaj, ki poteka preko štirimeterske strehe brez izrazite razčlembi. Trije svetrodrci v strehi naredijo plezanje sprejemljivejše. V tretjem raztežaju gre za popolnoma drugačen tip plezanja v strmi plošči z zelo majhnimi luknjicami. Razen najtežjih dveh raztežajev, kjer je varovanje skoraj v celoti urejeno s klini in kakšnim svetrodrom, je potrebno precej znanja nameščanja premičnega varovanja. Na dan vzpona so bile temperature blizu ledišča, zato ju je v prvi polovici zeblo in noge kot sredi zime, po prihodu sonca pa se je stvar vsaj malo izboljšala. Najtežji raztežaj je Luka zmogel v drugem poizkusu, a je pred časom že obiskal smer in naštudiral najtežje raztežaje. Pravi, da si zasluži oceno IX+/X- oz. 8a. Vse ostale raztežaje je preplezal v prvem poskusu in v vodstvu. Naporno vlačenje opreme sta si nekoliko olajšala, ker sta se zvečer spustila nazaj preko stene. Naslednjega dne je na vrsto prišla Nastja. Očitno preveč ogreta od prejšnjega dne se je odločila za severno steno in smer **Geo** (VII, 200 m). Vse raztežaje je preplezala v vodstvu, prosto in na pogled. Ker tudi v tej smeri, razen na varovališčih, le tu in tam tiči kakšen klin, je bila *trad* izkušnja popolna.

Novice je pripravil Peter Mežnar.

Castor in Pollux

Alpinistični odsek Planinskega društva Krka Novo mesto je letos organiziral alpinistični tabor v Peninskih Alpah, na katerem naj bi se pripravniki in tečajniki naučili pravilno hoditi po ledenikih, spoznali, kakšne nevarnosti se tam skrivajo, kako se jim izogniti, in seveda osvojili oba vrhova. 3. avgusta nas je devet prispelo v dolino Aoste, v kraj Saint Jacques. Po slabi uri hoje smo prišli do koč Frachey (2066 m) s čudovitim razgledom v dolino in na okoliške vrhove. Naslednji dan smo po 1400 metrih vzpona prispeli do koč Rif. O. Mezzalama (3036 m), nato pa v par urah še do druge – Rifugio delle Guide

Plošča v Polluxu

Valle d'Ayas (3420 m). Naslednje jutro je bilo slabo vreme. Šele po kosilu smo se odpravili proti sedlu med Castorjem in Polluxom (3800 m), a smo se zaradi ponovnega sneženja na višini 3700 metrov obrnili in se vrnili v kočo. Tretje jutro je bilo spet jasno. Naš prvi cilj je bil Castor (4228 m). Nanj smo se vzpeli po pobočju z naklonino od 45 do 50 stopinj. Sestopili smo nazaj na sedlo, od tam pa začeli vzpon na Pollux (4094 m). Srečni in polni novih vtisov smo se zadovoljni vrnili v kočo in dolino.

Jože Hartman

NOVICE IZ TUJINE

Grenlandija

Tokrat poročamo le o eni mednarodni novici, ki pa je toliko bolj zanimiva – ne samo s plezalskega, temveč tudi s pustolovskega vidika.

Belgijski plezalci Sean Villanueva, brata Nicholas in Olivier Favresse ter ameriški fotograf in plezalec Ben Ditto so letošnje poletje preživeli na zahodni obali Grenlandije in tam preplezali kopico novih smeri. Toda belgijsko-ameriška odprava ni imela klasičnega baznega tabora. Do Grenlandije so se pripeljali z jadrnico, ki jo je krmaril angleški kapitan Bob Shepton. Ta jadrnica je bila njihova premočna baza, s katere so začeli tako rekoč vsak svoj vzpon.

Že pred samim začetkom plezanja je bilo pestro, saj se je jadrnici pokvaril motor in zadnjih 300 milj jadrnanja je kapitan Shepton mimo plavajočih ledenih gora vijugal le z jadrni. Medtem ko se je jadrnica umaknila na popravilo motorja, so plezalci splezali prve smeri. V Rdeči steni nad

fjordom Sortehul fjordin so v 20 urah vzporedno preplezali dve 400-metrski novi smeri. V bližnji Rjavi steni so v naslednjih dneh dodali še dve smeri po napornih počeh in zajedah, ki jim je blizu vrha sledilo še nekaj dinamičnih gibov po zoprnih travah.

Med 12. in 20. julijem so fantje preplezali svojo najbolj pustolovsko smer letošnjega poletja. V Seagull Wall (Galebova stena) so opravili 850-metrski vzpon po počeh, zapolnjenih z blatom in travami, po ploščah, poraščeni s lišaji, in po seriji dolgih *off-widthov*. V popolnoma navpični steni so opremili tri tabore z visecimi posteljami in celo smer preplezali prosto, ne da bi za seboj pustili en sam klin ali kakršnokoli drugo sled.

Na začetku avgusta so z jadrnico odpluli 900 milj proti jugu do fjordov v bližini Cape Farewella, kjer jih je čakalo slabo vreme in precej razburkano morje. 27. avgusta so opazili zanimivo goro, jo v 36-urnem zamahu s mrzlim bivakom na vrhu preplezali in jo, ker še ni bila osvojena, poimenovali Mount Shepton, torej po svojem kapitanu.

Sledil je vzpon po 500-metrskih navpičnih počeh na otoku Quvernit. Tam so se štirje plezalci še enkrat razdelili v dve navezi in preplezali dve smeri, ki sta najprej obljubljali tanke počki, potem pa se je vse skupaj sprevrglo v *basanje* po *off-widthih*. Še posebej zanimivo je bilo zato, ker s seboj niso vzeli velikih metuljev in je bilo pomanjkanje varovanja očitno ter skrb vzbujajoče. Ko so dosegli vrh stene, so prečili še na glavni vrh, tam prezebli noč in nato sestopili do morja, kjer jih je že čakala jadrnica. Eno izmed teh dveh smeri so imenovali Chloe in jo posvetili rojakinji Chloe Graftiaux, odlični vsestranski plezalki, ki se je letos smrtno ponesrečila nad Courmayerjem.

Po tej smeri so se odločili, da je plezanja za letošnje poletje do-

volj, in odjadrli so proti Evropi. Pa tudi tukaj ni šlo preprosto. Osem dni po odhodu so se napovedovali hurikani in zato so morali zaviti precej bolj proti jugu, da bi dosegli zmernejše vetrove, ki so jih nato ponesli proti domu.

Novice je pripravil Urban Golob.

PISMA BRALCEV

Psinski vrh

Odmev na reportažo o gorah nad Rožem v julijski številki

Nad Bistrico v Rožu je zaselek Sinje (ponemčeno Sinach). Spodaj v ravnini so nastale Podsinsje. Rožani jih po svoje izgovarjajo P'sinsje. Ko so prišli v naše kraje Nemci in so imeli težave z našo *špraho*, so pomislili najprej na štirinožno pasjo vrsto. Tako je dobila vas uradno ime Hundsdorf (Pasja vas). Čisto po nepotrebnem to napako utrjujejo slovenski kartografi, ki tudi vrh nad tem delom pokrajine, nemški Sinachgupf, krstijo s ponesrečenim "pasjim" imenom: Psinski vrh. Podobno napako delajo naši kartografi tudi, ko slovenijo nemške Sau Alpe. Ne moremo zelo zameriti Nemcem, ko niso ločili slovenskega svinca od svine in smo namesto Blei Alpe dobili Sau Alpe ...

V sestavku o Psinskem vrhu opazim tudi nenatančno razlikovanje imen Bleiberg in Bleiburg. Gre sicer za zamenjavo ene same črke, a vendar je razlika med pojmom Berg in Burg. Kdor ne zna nemško, naj pogleda v slovar! V članku je omenjen Slovenji Bleiberg (Windisch Bleiberg), ne podjunski Bleiburg. Na strani 33 omenjenega Planinskega vestnika pa beremo: "[...] izhodišča pa so v Pliberškem grabnu/Bleiburger Graben." (odebelil S. L.)

Ena izmed največjih zmešnjav s poimenovanjem na našem ozemlju je prav gotovo primer gore Peč tam, kjer se staknejo Avstrija, Italija in Slovenija. Slovincem je jasno, da gre za izraz s pomenom kamen, v stilu pečevje ali, če hočete, Peca ... Nemci so v slovarju odčitali Ofen in so imeli v mislih kurilno napravo, peč. In ko so po prvi svetovni vojni postavili tukaj svoj mejni kamen tudi Italijani, je dobila nemška napaka Ofen laško ime Monte Forno, kar je pač italijansko poimenovanje kurilne naprave, ne pa kamna.

Pa niso delali podobnih grehov le nekdanj, tudi danes se godi po-

dobno. Ko sem hodil s svojimi vnuki po Podjuni skozi Gonovsto. Osem dni po odhodu so se napovedovali hurikani in zato so morali zaviti precej bolj proti jugu, da bi dosegli zmernejše vetrove, ki so jih nato ponesli proti domu.

Red v kartografiji si bomo morali Slovenci narediti sami. Nemci in Italijani, ki silijo na naše ozemlje, nam ga ne bodo! Slovenske planince hočem vzpodbuditi k nekim drugim naporom, ne samo telesnim, ki jih opravijo noge. Pokrivajmo našo deželo v vseh dimenzijah! Uporablajmo tudi možgane in ponos!

Stanko Lodrant

Planine – disciplina in "Vražje Prlečke"

Nisem vedela, da potrebuješ vojaško vzgojo in disciplino, da lahko vstopiš v kočo pri Triglavskih jezerih in prenočiš v njej.

Glede na to, da sem 35 let planinska vodnica v letnih in zimskih razmerah, sem letos že enainštiridesetič popeljala skupino na naš Triglav. Največkrat sem pomagala voditi po planinah mladino, saj sem bila 24 let tudi med organizatorji planinskih mladinskih taborov. Malo je planinskih dolin, v katerih nismo bivali, prepevali in vzgajali mladih v ljubezni do planin. Včasih nas je bilo tudi po osemdeset pod šotori. Prav tako je malo koč, v katerih nisem prespala in iz njih odnesla svojih vtisov.

Letos sem organizirala 25. tridnevni pohod "vražjih Prlečk" iz Ormoža po slovenskih planinah. Izbrale smo si pot iz Stare Fužine čez Uskovnico na Vodnikov dom, nadaljevale do Triglavskega doma na Kredarici, se povzpele na vrh Triglava ter sestopile na Dolič in v Dolino Triglavskih jezer do Koče pri Triglavskih jezerih. Mimo Črnega jezera smo šle čez planino Viševnik na Pršivec in na Vogar, pohod pa zaključile ob Bohinjskem jezeru. Bilo nas je enajst babnic, ki smo zaljubljene v planine, prečudovito naravo, rožice in planinske očake.

Drugi večer smo pet minut pred dvajseto utrujene od poti, vendar polne notranjega zadovoljstva in prečudovitih vtisov, saj smo osvojile Triglav, vstopile v kočo pri Triglavskih jezerih. Brez pozdrava in dobrodošlice nas je strogo nagovoril od nas precej mlajši gostinski delavec kočice in zahteval, da se moramo takoj sezuti, nataktni copate, obesiti

palice v kot, odnesti nahrbtnike v sobo in v desetih minutah biti nazaj, drugače ne dobimo nobene hrane, češ da ne strežejo več. Presenečene smo ga uspele ubogati in celo dobile smo hrano. V kratkem času je bil neprijetni sprejem pozabljen in spet smo prešerno klepetale, jedle in se smejale. Ker je pri sosednji mizi začela igrati kitara in so fantje zapeli nam tako priljubljene planinske pesmi, me pa rade pojemo, smo z veseljem prisledle. Prejšnji večer smo prepevale na Triglavskem domu na Kredarici in upravnica se nam je zjutraj zahvalila za užitke ob lepih pesmih.

Toda vojaški režim v koči pri Triglavskih jezernih se je nadaljeval. Nam že znani gostinski delavec je prišel k mizi in z rezkim glasom ukazal, da moramo prenehati peti, izprazniti sobo in se spraviti spat, ker je ura 22., sicer bo poklical upravnika. Malo pred tem kupljeni liter vina v ročki pa še ni bil niti načet. Pojasnila sem mu, da še nismo zapane, da bomo pele nežno in čim bolj tiho, da ne bomo motile drugih, da bi rade popile svoje vino, če so nam ga že tik pred policijsko uro zelo drago prodali, in se potem spravile spat. Vidno jezno je prišla k mizi tudi mlajša gostinska delavka in pojasnila, da je tu pač takšen režim in da jih naše želje prav nič ne zanimajo. Gostinski delavec je eni od Prlekinj zabrusil, da je pijana in naj se spravi spat. Ker se štirje od gostov še vedno nismo ustrašili, je prišel "hudi" upravnik. Da ne opisujem njegovega povzdignjenega glasu in potem tudi naših ... Na žalost nas je poslušala cela koča.

Dvajset minut čez 22. uro so kolegice prišle po nas "ta pogumne" in smo odšle v spalnico. Mislila sem, da se nam bo kdo opravičil, saj je kolegica, ki so jo žalili s pijanko, zagrozila, da jih bo tožila. Zapravile smo tudi kar precej denarja v njihovi koči, a od tega ni bilo nič. Ko sem se zjutraj hotela prijazno posloviti vsaj od upravnice in ji svetovati lepši odnos od gostov, sem dobila pod nos, da smo si slab odnos zaslužile, upravnik pa nas je za slovo pred kočo še ozmerjal s primitivkami.

Nikoli ne bom razumela, zakaj gredo v planinsko kočo delat ljudje, ki niso s srcem planinci, ki niso veseli, družabni, ki nimajo radi ljudi, saj gremo v planine vsi predvsem zato, da se sprostim, uživamo v lepotah, pozabimo na vsakdanje skrbi in ne

nazadnje tudi zvečer ob kakšni kupici zapojemo. Ali je kdo te ljudi obsodil na to delo? Kolikor vem, so drugi gostinci po hribih in dolinah veseli, če imajo veliko obiska, da lahko preživijo, in veseli so domačih slovenskih pesmi (Le pojdemo v gore, Bom šel na planino, Rastejo v temni gori, Slovenija, Oj Triglav ...). Naš namen nikoli ni bil napiti se in razgrajati, le zaključiti dan z lepo slovensko pesmijo. V nobeni planinski koči nas še niso nagajali spat.

Sama imam izkušnje iz iste koče, ko je zanjo skrbela še stara upravnica, ki nas je počastila s svežimi krofi, ker smo poskrbele za družabnost.

V koči na Kokrskem sedlu je upravnica sedla med nas na mizo in zaigrala na harmoniko. V Zavetišču pod Špičko sta dve starejši upravnici izjavili, da že deset let nista imeli v koči tako lepega večera in da smo vedno dobrodošle. Na Korošici je upravnik tudi plesal z nami ... Fantje, ki so odslužili vojaščino in so navajeni discipline, bi v tej koči lažje preživeli. "Vražje Prlečke" pa se je bomo izogibale in rajši spale na planini Viševnik, kjer sta nam še isti dan upravnik in upravnica povedala, da sta skupino, ki jima je tako lepo zapela prejšnji večer, počastila z litrom borovničevca in se nato z njo zabavala do treh zjutraj.

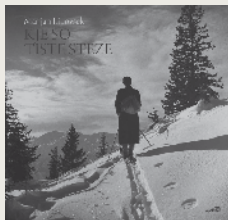
Pa lep planinski pozdrav!

Planinska vodnica Štefka Borak

LITERATURA

Odmev časov, ki jih znova potrebujemo

Marijan Lipovšek: Kje so tiste steze. Ljubljana, Modrijan, 2010. 391 str.

Črno-bela naslovnica s samotnim smučarjem in skrivnostnim nebom. Pot, ki vodi – sebi naproti! Kaj drugega je mogoče reči o izjemnem delu Marijana Lipovška, velikega glasbenika, pisca, prevajalca, urednika – in enega od velikih poetov naših gor. Ob stoletnici rojstva je letos, po skoraj pol stoletja, tretjič izšlo njegovo delo Steze, smučič

šč in skale, tokrat z naslovom Kje so tiste steze. Da, kje so, kam so izginile? Že ob prvi izdaji je avtor rekel, da je njegovo pisanje namenjeno mladim ljudem. Prepričan sem, da bi tudi današnja generacija, če bi le imela voljo in zmožnost ostati pri skoraj štiristo straneh knjige daljši čas, začutila tisto, kar edinole omogoča trdnost, kar človeka rešuje pred zmedo doline. Ko Lipovšek piše o novih generacijah, ki hodijo hitreje, višje, ki plezajo nepreplezljivo, ki presegajo doseženo, se sprašuje: "Toda ali smo tudi bolj sposobni sprejemati vase pravo bit gora?" In vedno znova so mu gore, tudi nižji holmi in celo ravninska polja rešitelji življenja. So tam, da jih obišče, da v njih najde uteho, mir in moč. Sam je šel v gore, vedno znova – ker je vedel: "Vedel pa sem, da je življenje samo preveč vredno in dragoceno, da bi ga smel zapraviti zaradi doživetij v dolini." Ko je s hčerko Barbko (umrla je žal mnogo let pred očetom) stal vrh Triglavske stene, je zapisal: "Veliko je trpljenja in pehanja v življenju, veliko tavanja, veliko težkega prizadevanja. Taki trenutki pa, kot smo jih tu doživeli, so svetli mejniki, ure nekega srečnega očiščenja."

Knjiga je razdeljena v tri večja poglavja – v prvem Lipovšek piše o stezah, o pohodih, o svojem običajnem planinskem udejstvovanju. Najbolj občuten je osrednji del, kjer z avtorjem podoživljamo samotne zimske mesece, počasi drsimo s smučmi skozi pokrajino in imamo dovolj časa za premišljevanje. Smučanje mu je najbolj pri srcu, tam se v počasnem pomikanju čez zasnežene poljane lahko najbolj preda mislim, pa tudi v kočah ob ognju se lahko dolgo zadrži v svojih svetovih. Nikjer drugje v knjigi ne pride tako do izraza njegovo vpletanje misli o življenju, o razmerjih v družbi, o absolutnem izginevanju (in zaničevanju) vsega starega (k sreči se napovedi o triglavskih žičnicah in letališču na Pokljuki niso uresničile), o sodobni in ljudski pesmi, o pesmi zvonov ... Kot glasbenik je gore doživljal tudi skozi akorde, občutljivo in s smislom za najfinije odenke, ki so zlasti v zimski tišini zveneli še toliko bolj pretanjeno. Tako so tudi opisi v tem del najbolj osebni, najbolj intimni in najbliže tistemu, kar danes v brezupni znova iščemo. Samoten zimski večer pod Voglom vsakomur, ki le malo čuti z gorami, približa takole: "V koči pa smo imeli toplo in

suho, drv dovolj, a zunaj je snežilo – kako snežilo! Doživljali smo tisti lepi čas, ko se megle uležejo prav nizko na pobočja; komajda vidiš nekaj zasneženih, samotnih macesnov, ki drhte v vetru, iz megle pa se usipajo tihe in nemirne zvezdice kakor brez konca. Večidel smo preležali v koči. Od časa do časa je pokljal ogenj. Le malo smo govorili, vsak je mislil svoje misli, zaverovan v svoje življenje, v svoja vprašanja." Govori o tem, kako so občasno zapeli kakšno ljudsko pesem, potem pa znova umolknili. Nobenega hrupa, pijančevanja, ponočevanja, zoper katere se v knjigi vedno odločno opredeli. Pa vendar Lipovšek še zdaleč ni videti kot človek, ki ga je povozil čas. Razume, da stvari gredo naprej, posebej v tretjem poglavju o stenah se zelo spoštljivo izraža o novodobnih alpinistih, ki pogumno zmorejo najbolj strme stene. Njegovi opisi sten so drugačni, kajti ko je tam, ni časa za drugo kot za izjemno pozornost. Ta, alpinistični del, bi po slogu lahko bil skoraj samostojna knjiga. A tudi v njem ne more iz svoje kože. Brž, ko pripleza na travno rušo kakega stebra ali na ravno polico, je spet stari, v gore zaljubljeni Lipovšek. Poet, romantik, idealist – čudovito zlit z naravo.

V knjigi so objavljene tudi imenične črno-bele fotografije, ki jih je avtor nabiral v kamrico spomina že od mladih nog. O fotografski dejavnosti avtorja na koncu knjige nekaj več zapiše France Stele. Opozorimo le na napačen podpis k sliki na strani 42 – na posnetku je Tošč iznad Sela (in ne Pasja ravan).

Tudi obsežna spremna beseda Vladimirja Habjana ne more mimo široke palete dejavnosti, ki so zaznamovale Marijana Lipovška. Velik del Lipovškovega pisateljskega in prevajalskega ustvarjanja pa nam spremna beseda predstavi skozi navedke – tako iz knjige same kot iz vsega, kar so o Lipovšku napisali drugi. Največ o knjigi pa strnjeno pove naslednji stavek: "Današnji čas nenehna hitenja in površnosti, spremenjenih vrednot in ciljev, iskanja pravega smisla in početja je tisti, ki nas vabi, da v roko spet vzamemo knjigo, kot je tale pred vami."

Bilo je v gimnazijskih letih, brž ko so leta 1978 (v spremni besedi je dvakrat napačno zapisano 1987) drugič izšle Lipovškove Steze, smučišča in skale. Bil sem mlad in prav mladini je bila po avtorjevih besedah namenjena knjiga. Dobesedno gotal sem

jo. In danes sem jo znova prebral z enako ljubeznijo, le da zdaj vse, kar je v njej opisano, poznam. Ko bi le tudi tokratna izdaja našla veliko takih mladih, ki iščejo nekaj lepega, prijemljivega, nekaj, kar jim v razrahljanem svetu znova vrača trdnost. "Govorim za tiste, ki ljubijo gore ..." je zapisal Marjan Bradeško. In govori tako pretanjeno, tako predano, da mirno lahko rečemo, da je v vsakem obdobju zgodovine le nekaj redkih duš s pisateljskim talentom, ki tako goreče zrejo v gore in jih tako živo predstavijo bralcu.

Marjan Bradeško

Alpe in regionalno-razvojna vprašanja

Nika Razpotnik, Mimi Urbanc, Janez Nared: Prostorska in razvojna vprašanja Alp. Georitem 12. Ljubljana, Založba ZRC, 2009. 94 str.

Knjiga Prostorska in razvojna vprašanja Alp je izšla kot dvanajsta monografija v knjižni zbirki Georitem (ISSN 1855-1963), katere izdajatelj je Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU. V knjigi so predstavljeni rezultati projekta DIAMONT (Data Infrastructure of the Alps – Mountain Orientated Network Technology), sofinanciranega s sredstvi Evropskega regionalno-razvojnega sklada znotraj programske pobude INTERREG III B "Alpski prostor", v okviru katerega so se ukvarjali z razvojnimi izzivi v Alpah.

David Bole (Geografski vestnik 81-2, str. 112–113) je ob oceni knjige zapisal: "Alpe podobno kot druga gorovja izkazujejo izrazito razvojno dvojnost. Na eni strani nekatera dobro povezana in dostopna dolinska območja doživljajo blaginjo, ki je pogosto povezana s suburbanizacijo predalpskih metropolitanskih območij, na drugi strani pa obstajajo območja, ki za ljudi in kapital niso več zanimiva in so zato podvržena depopulaciji. Urbanizacija Alp se spremi-

nja zlasti zaradi vpliva struktur- nje sprememb v gospodarstvu. Globalizacija in temeljni kulturni premiki v družbi vodijo k bolj izraziti internacionalizaciji tudi bolj odročnih alpskih pokrajin. Za alpski prostor se navaja zlasti rast in širitev rekreacijskih funkcij iz večjih mest proti podeželju, ki zato počasi pridobiva urbane funkcije in vse bolj urbano podobo. Na drugi strani starejša mestna središča z bogatimi zgodovinskimi in kulturnimi zmožnostmi pogosto stagnirajo, če se nahajajo zunaj razvojnega kroga, ki se običajno izoblikuje okoli večjih metropolitanskih območij. S temi in drugimi vprašanji se ukvarja knjiga Prostorska in razvojna vprašanja Alp."

V knjigi so najprej predstavljene kulturne razlike v Alpah in njihov vpliv na trajnostni regionalni razvoj. Sledi analiza stanj in teženj na območju Alp, pri čemer ne gre zgolj za klasično kvantitativno analizo na podlagi podatkovnih baz, temveč za širšo mnenjsko analizo strokovnjakov, na podlagi katere so avtorji lahko izluščili razvojne smernice v Alpah. Izoblikovale so se najpomembnejše grožnje razvoja Alp tako v sedanjosti kot v prihodnosti, med njimi pa najbolj izstopa proces marginalizacije alpskega podeželja, zlasti tistega, ki sloni na kmetijstvu in gozdarstvu ter je podvržen izseljevanju in staranju prebivalstva. Poudarjeni so tudi problemi zaraščanja kulturne pokrajine, širjenje urbanizacije na podeželska območja, gospodarska stagnacija zaposlitvenih središč, slaba opremljenost središčnih naselij z raznimi funkcijami ipd. Nadalje je predstavljena bolj klasična razvojna tipizacija, ki kaže, da so južni obronki Alp, med katere spadajo tudi slovenske Alpe, razvojno najbolj ogroženi. Na koncu avtorji predstavijo še slovenski pogled na predhodno obravnavane teme. Ugotavljajo, da kulturni dejavniki, kot so jezik, prisotnost manjšin in kulturna prvobitnost, v Sloveniji predstavljajo pomembnejše dejavnike regionalnega razvoja Alp kot v ostalih državah. Manj pa se od njih razlikujejo slovenske Alpe po glavnih razvojnih problemih, ki tarejo preostala alpska območja: marginalizacija odročnejših območij, zaraščanje, podnebne spremembe, negativen vpliv na zimski turizem ipd.

Knjiga nikakor ne postreže z

lahkotnim planinskim branjem, pač pa je namenjena predvsem strokovni javnosti in organom odločanja, ki se soočajo z regionalno-razvojnimi vprašanji. Zanje pa je knjiga pomembna, ker analizira celotne Alpe z različnih vidikov regionalnega razvoja, npr. kulturnega, gospodarskega, prostorskega. Za celotne Alpe so namreč "značilni primerljivi problemi in izzivi, ki jih lahko posamezna območja lažje obvladujejo z usklajenimi akcijami, medsebojnim sodelovanjem in prenosom dobrih praks." (Prostorska in razvojna vprašanja Alp, str. 86). Poleg tega ima knjiga tudi aplikativno vrednost, saj ni zgolj študija razvojnih problemov v Alpah, ampak nakazuje možne pristope reševanja in pospeševanja razvoja.

Matija Zorn

Še enkrat soška fronta

Soška fronta 1915–1917. Kultura spominjanja. Ur. Vincenc Rajšp. Dunaj, Slovenski znanstveni inštitut, Ljubljana, Založba ZRC SAZU, 2010. 191 str.

Dogajanje soške fronte v prvi svetovni vojni je vezano na gore nad Trento in na dolino reke Soče, zato je zanimivo tudi za planinsko zgodovino, spomini nanj pa še niso zbledeli. V zadnjih dvajsetih letih je bilo narejenih veliko študij in izdanih več knjig, ki opisujejo tisti čas. Natisnjenih je bilo več najdenih dnevnikov, ki so jih pisali vojaki med boji ali med prekinitvami vojskovanja. Taka dela navadno niso literarna vrednota niti celota, zapisano pa je vredno obelodaniti za spomin in v opomin mlajšim generacijam. Številne knjige so nastale na osnovi dokumentarnih materialov in fotografij iz tistega časa.

Novo delo Soška fronta – Kultura spominjanja je zbornik zapisov, ki so jih prispevali sami znani in priznani znanstveniki – zgodovinarji in slovenisti z Dunaja, iz Celovca, Nove Gorice in Ljubljane.

Besedila je zbral in uredil doc. dr. Vincenc Rajšp, ki je od leta 2000 direktor Slovenskega znanstvenega inštituta na Dunaju, predgovor pa je prispeval Feliks J. Bister. Igor Grdina in Oto Luthar skušata z mislijo "Naj se konča" predstaviti dokončno spoznanje, da vojskovanje ni imelo nič skupnega s predvojnimi navdušenjem ter da je bilo predstavljanje posameznih epizod med leti 1914 in 1918 zelo neuravnoteženo.

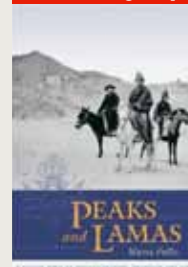
Gustavo Corni s pomočjo spominske literature opisuje resnične položaje na italijansko-avstrijski fronti. Marija Wakounig piše o položaju žensk v prvi svetovni vojni. Manfred Rauchensteiner govori o spominih na preteklost, ki se vedno znova spreminjajo. Rok Stergar opisuje, kako slovenska publicistika in politika obravnava pojme vojne in miru. Marta Verginella osvetljuje velika nasprotja med spominom in pozabo. Petra Svoltšak ponuja nadroben vpogled v manj poznano tematiko in težko usodo civilnega prebivalstva z območja bojev: "Ljudje ob Soči so vojno od 23. maja 1915 dalje doživljali na lastnem dvorišču.

Izkušnjam mobilizacije v vsakdanjem življenju je sledila izkušnja izгона in brezdomstva." Irena Novak-Popov izčrpno predstavlja slovenske dnevnike iz prve svetovne vojne kot dragocen zgodovinski, kulturni in literarni vir. Vincenc Rajšp spominja na

Mladinska knjiga Trgovina

Slovenska 29, Ljubljana
T: 01 2410 656,
E: konzorcij@mk-trgovina.si

Pestra izbira knjig s področja gorništv, alpinizma, fotomonografij in potopisov

Marco Pallis:

Peaks and Lamas: A Classic Book on Mountaineering, Buddhism and Tibet

Counterpoint LLC; januar 2005
(mehka vezava; 448 strani; cena 16,63 eur)

KNJIGARNA KONZORCIJ

nesoglasja med državo in takratno duhovščino, ki se je v veliki meri zavzemala za odepitev slovanskih dežel od Avstro-Ogrske in za združitev z južnimi Slovani. Vasja Klavara, ki je sicer že napisal nekaj knjig iz časa prve svetovne vojne (Plavi križ, Koraki skozi meglo), piše o uporabi bojnih plinov na soškem bojišču. Štefan Pinter primerja učne načrte in učbenike, ki različno posredujejo vojne dogodke ob Soči. Ob koncu knjige je objavljenih še 83 dokumentarnih avstrijskih, italijanskih in slovenskih vojnih razglednic, ki jih je iz svoje zbirke prispeval Walter Lukan.

Ciril Velkovrh

Tudi gobe so zanimive

Branko Vrhovec: Zdravilne gobe Slovenije in 100 okusnih gob. Kranj, Narava, 2010. 152 str.

V naši reviji poleg planinskih knjig (tudi o cvetju) drugih knjig o naravi po navadi ne predstavljamo. Tokrat pa smo izjemoma izbrali eno takih – knjigo o gobah. Razloga sta dva. Najprej ta, da so gobe nepogrešljivi del narave in jih na planinskih pohodih pogosto vidimo, če ne celo nabiramo, posebej jesenski čas pa je z gobami zelo bogat. Drugič pa je precejšnja redkost, da imamo priložnost brati knjigo o naravi, ki ni prevod tujega dela. Tokratna knjiga pa je skupaj s fotografijami v celoti delo slovenskega avtorja – velikega strokovnjaka za gobe Branka Vrhovca. Zanimiva je tudi kombinacija – prvi del knjige namreč govori o zdravilnih učinkih nekaterih gob, kar je svojevrstna novost. Le redko namreč govorimo o zdravilnosti v povezavi z gobami, večinoma nas zanima le njihova užitenost.

Osrednji del knjige pa je predstavitev stotih okusnih gob po izboru avtorja. Vse gobe so najprej podrobno strokovno opisane, tako, kot jih opisujejo določevalci gob. Sledi informacija o najpogostejšem nahajališču,

zatem pa nam avtor pove, kako lahko gobe pripravimo – od prženja do vlaganja, z najrazličnejšimi kombinacijami, s sušenjem, sem in tja so nekatere uporabne celo surove. Avtor ne pozabi opozoriti tudi na morebitne zamenjave z drugimi podobnimi gobami, tudi s strupenimi, na koncu pa doda še kakšno izkušnjo, nasvet, opažanje ali opozorilo.

Knjiga je gotovo namenjena najprej navdušenim gobarjem, ki bodo s podrobnimi opisi še boljje prepoznavali gobe, je pa zanimiva seveda za vsakogar, ki se v gozdu vsaj ustavi ob gobi in si jo ogleda. Fotografije so zelo nazorne in kakovostne, žal pa zaradi nenavadnega oblikovalskega pristopa niso tako velike, kot bi lahko bile. Namreč – podatek o času pojavljanja vsake gobe je prikazan grafično, s štirimi simboli letnih časov in pasom za mesece – vse skupaj je preveliko, črke za mesece pa premajhne in težko berljive. Tudi grafična ponazoritev mer posamezne gobe, čeprav nazorna, je nepotrebna, saj podvaja podatke iz opisa. In prav ta pas obeh (sicer idejno dobrih) simbolov "požre" kar nekaj prostora v lični in priročni knjigi.

Vsi opisi in ostali simboli pa so lepo pregledni. Predvsem opis je tisti, ki nas ob določanju in prepoznavanju gobe najbolj zanima. In Branko Vrhovec je tu nedvomno opravil odlično delo, ki bo v pomoč tudi planincu na poti iz doline skozi gozd in preko planinskih travnikov proti vrhovom. Gobe rastejo skozi vse leto, nekatere tudi pozimi – zimska panjevka npr. vsebuje naravni antifriz, ki jo varuje pred mrazom. Kadarkoli se bomo torej ozirali za gobami, morda opazovali le suhe na deblih dreves, nam bo knjiga o zdravilnih in okusnih gobah prišla prav in širila naše znanje o naravi.

Marjan Bradeško

IZ DEJAVNOSTI PZS

Planinska zveza Slovenije je objavila razpis Mednarodnega olimpijskega komiteja za leto 2010 s poudarkom na športu, ki daje navdih mladini, in razpis za Bloudkovo priznanje, ki ga lahko prejmejo zaslužni za delo in dosežke na področju športa. Na to, da je plezanje lahko nevarno tudi drugače, je opozorila objava, ki jo je priobčila Zdravniška komisija UIAA (Mednarodna zveza planinskih organizacij). V

teoriji bi bil namreč možen prenos okužbe med plezalci, če pride do poškodb prstov, na oprimkih pa ostanejo kapljice krvi, kar je dokaj pogosto.

Zanimivo povabilo pa je pripravilo novo vodstvo PZS, ki je reagiralo na želje planinskih društev po spremembah, izraženih na letošnji spomladanski skupščini. Vodstvo pospešeno pripravila nov statut in želi čim več predlogov, ki jih bodo lahko na posvetu posredovali vsi funkcionarji planinskih društev, ne samo predsedniki. Vabljeni!

Dušan Škodič

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Koščeva pot v Jovse

Komisija za pota pri PZS zastopa stališče, naj se nove planinske poti ne odpirajo več. Številne, ki so registrirane in jih upravljajo planinska društva, naj se skrbno vzdržujejo in ohranjajo. Tega stališča pa ne upoštevajo planinska društva, združena v PZS, kaj šele druga društva in organizacije, saj se po vsej Sloveniji nenehno pojavljajo nove, zanimive poti. Tako je tudi s Koščevo potjo na področju Jovsov. Dejstvo je, da v PD z dolgoletnim obstojem in delovanjem na področju izletništva in pohodništva vodnikom PZS nemalokrat zmanjka idej za vsakoletne programe akcij, še zlasti, če so bile prehojene vse (ne)registrirane planinske, kulturne in razne turistične poti. Za varuhe narave in člane odsekov za varstvo gorske narave pri PD ter člane PD – ljubitelje naravnih znamenitosti – niso zanimive le gorske in druge planinske poti, kjer je najti endemite in razne naravne znamenitosti. Zatekajo se k uresničnim projektom turističnih društev po raznih krajih, v katerih delujejo naravovarstveniki, izvirni, modri prostovoljci, polni ponosa na preteklost in okolje, v katerem živijo ter uresničujejo cilje Natura 2000. Izjemno zanimiv projekt Turi-

stičnega društva Kapela, vasi na slemenu Kapelskih gor, na višini 225 metrov, je nedvomno Koščeva pot, urejena za ogled in spoznavanje Jovsov, ki poteka po severnem obrobju brežiške ravnine ob reki Sotli v Spodnjem Posavju. Tu je že nekaj let urejeno eno od pomembnejših slovenskih mokrišč in hkrati eno lepše ohranjenih kulturnih krajin močvirnih in vlažnih travnikov z bogato strukturo živih mej in posameznih dreves ter grmišč. Prostrana, 4,6 kvadratnih km velika poplavna ravnica se razteza ob spodnjem toku reke Sotle v vazonju Kapelskih gor. Pot je opremljena z informacijskimi točkami, pojasnjevalnimi tablami, ki opisujejo značilnosti gozda in dreves ob poti, grmišča in žive meje, značilni rastlinski svet Jovsov, živali v jovsovskih grapah in mlakah, različne vrste ptic in še marsikaj drugega. Izjemna ptica je seveda kosec, značilna ptica vlažnih travnikov, ki sodi med ogrožene vrste in je neločljivo povezana z ohranjanjem ekstenzivnih travnikov in s pozno košnjo. Naravovarstveno najpomembnejši so močvirni in poplavni travniki v osrednjem in predvsem zahodnem delu z združbami trsja, stožke in pahovke. V Jovsih je bilo evidentiranih 18 travniških združb in kar 132 rastlinskih vrst, med njimi nekatere redke.

Floristično, ornitološko in krajinsko zavarovani naravni spomenik Jovse, ki je uvrščen med ornitološko pomembna območja v Sloveniji, sem po Koščevi poti prehodila v časovno sicer neprimernem terminu, v mesecu juliju, in sicer s skupino članov odsekov za varstvo narave pri MDO Ljubljana in v organizaciji odseka za varstvo gorske narave PD Pošte in Telekomu Ljubljana. Prehodili in delno prevozili smo jo z vodjo projekta "Varujmo in ohranimo naravni spomenik Jovsi", izjemno turistično delavko in vodičko, domačinko iz Kapele, Mileno Vranetič. Samo tisti, ki ustvarja ali soustvarja projekt, kakršen so Jovsi, lahko zainteresirani.

Planinsko društvo Domžale

objavlja javni razpis

za oddajo v najem Domžalskega doma na Mali planini

z zbiranjem pisnih ponudb.

Popolno pisno ponudbo pošljite na naslov: Planinsko društvo Domžale, p. p. 66, SI-1230 Domžale s pripisom "NAJEM DOMA" ali po e-pošti na naslov info@pdd.si, najkasneje do 30. oktobra 2010.

Več na http://www.pdd.si/domzalski_dom

siranim najbolj izvirno in kvaliteto predstavi vse, kar je možno videti, slišati in občudovati in se seveda učiti. Čeprav imam dolgoletni planinski staž in se tudi sicer rada potikam po gozdovih, prek katerih potekajo naše planinske poti, sem šele tu videla popolnoma preluknjano deblo, ki je življenjski prostor detla in njegovih mladičev, ugotovila sem, da obstajajo tudi modre žabe v času parjenja, razne izjemne gnezdičke, celo črne štorčke in številne druge izjemnosti. Svetujem vodnikom PZS, da se odločijo izvesti vodeni ogled opisanega bisera narave Posavja. Člani jim bodo hvaležni za vse, kar bodo doživeli v naravnem spomeniku Jovsi.

Markacija te poti je na beli podlagi in v zelenem krogu upodobljen ptič kosce, ki se iz prezimovališča v Afriki k nam vrne konec aprila. Tedaj (in morda le še maja) je najprimernejši čas za obisk navedene naravne vrednote, ko je narava odeta tudi v cvetoče perunike in drugo travniško cvetje. Ponoči kosci z glasnim petjem že nekaj dni po prihodu poskušajo privabiti samice s prepoznavnim oglašanjem, ki spominja na brušenje kose, kar nas opominja, da se je treba pripraviti na košnjo. Izlet je seveda primeren tudi za tiste, ki izvajajo izlete ob polni luni, saj bodo ti zanesljivo slišali zapeljivo koščevo petje, za kar smo bili mi, razumljivo, prikrajšani.

Ruža Tekavec

Na Gosposkični obnovljena skupna ležišča

Na štirinajsti spominski pohod na Gorjance, ki je posvečen vsem umrlim planincem in alpinistom iz MDO Dolenjske in Bele krajine, se je po obnovljeni mar-

kirani poti iz Otočca do Gosposkične podalo 38 planincev. Tako po začetku jih je krepko *namočila* jutranja nevihta, ki pa jim ni prišla do živega, saj so na cilj prišli dobre volje. Ta nevihta pa je poskrbela za okrnjen obisk. Ob 11. uri je bila krajša slovesnost. Marija Jerele je zapela planinsko himno Oj Triglav moj dom in še dve narodni pesmi. Pesem o Gorjancih, ki jo je Gorjancem posvetil Novomeščan Ogrič, je recitala Mija Klančar, v nagovoru sta navzoče pozdravila župan Alojzij Muhič in podpredsednik PZS Tone Tomše. Predsednik PD Krka Tone Progar je po pozdravu gostom in planincem izrekel iskreno zahvalo vsem donatorjem, brez katerih ne bi mogli predati namenu prenovljenih skupnih ležišč, na katere smo lahko izredno ponosni. Po slovesnosti so bili gostje in planinci povabljeni na ogled prenovljenih sob, člani alpinističnega odseka pa so pri odcepu za Trdinov vrh demonstrirali reševanje s spustom po vrvi. Zato vas od danes naprej na Gorjance ne bomo samo na sprehod do studenčka in k Blažu na dobro malico, tam se lahko zadržite pozno v noč in tudi prespite.

Fanika Vovk

Usposabljanje vodnikov turnega kolesarstva

Kandidati za vodnike turnega kolesarstva (zbralo se nas je 19) smo se v začetku julija udeležili štiridnevnega usposabljanja v Valvasorjevem domu pod Stolom. Pred usposabljanjem je Komisija za turno kolesarstvo organizirala preizkusno turo za kandidate. Po turi smo imeli na PZS predavanje o opremi turnega kolesarja, o čemer nas je poučil Jaka Rovnan, ki je teore-

tični sprejemni izpit iz izbranih poglavij Planinske šole. Tema o tehnikah vožnje je bila zelo zanimiva, Luka Gratej pa jo je popestril tudi s prikazi na kolesu v predavalnici.

Še isti dan je sledil praktični prikaz povedanega na poligonu pred kočo. Sledilo je predavanje o vzdrževanju kolesa doma in popravilu na terenu. Aldo Zubin nas je tako teoretično kot praktično seznanil z vodenjem in varnostjo kolesarske skupine, Jože Rovnan pa je predaval o orientaciji in načrtovanju ter analizi ture v GIS (geografskem informacijskem sistemu). Zanimiva tema za bodoče vodnike je bila tudi psihologija vodenja Tanje Kajtnje, ki je k sodelovanju privabila tudi nas. Predvsem je bila zanimiva razprava o tem, kdaj uporabiti avtokratični in kdaj demokratski način vodenja. Nika Račinovič je predavala o gibljivosti in modelih raztezanja. Zelo pomembna vsebina je bila prva pomoč, katere znanje smo si osvežili s pomočjo Vesne Homar. Igor Rozman nas je seznanil z ohranjanjem in varstvom narave. Naslednja tema se je nanašala na planinske in kolesarske poti. Tema, ki je povzročila precej razpravljanja, je bila zakonske osnove, in sicer moralna in pravna odgovornost. O tem je govoril Blaž Kovač. Matjaž Šerkezi je predaval o prehrani kolesarjev. Zadnje predavanje o organiziranosti turnih kolesarjev in informacijskih virih je imel Peter Šilak. Izpitno turo smo izvedli tako, da smo na osnovi podanih podatkov o dolžini ture, višinskih metrih ter cilju sami izbrali pot. Pripravili smo turo po naučenih postopkih in jo nato vodili po odsekih, ki smo jih določili vnaprej. Cilj vseh skupin je bil na planini Stamare, kjer smo

opravili tudi nalogo iz orientacije, nato pa se vrnili nazaj k domu zopet izmenjujoči se kot vodniki. Po povratku sta sledila analiza ture in teoretični izpit, ki smo ga vsi uspešno opravili.

Mojca Starič

Kako so družine osvajale Triglav

Nevsakdanji prizor: legenda slovenskega alpinizma in himalajec Viki Grošelj v roki nosi otroški roza nahrbtnik, za njim pa se vzpenja mala svetlolasa deklica Zala. Za Zalo je po sedmih mesecih priprav napočil trenutek, da se povzpne na Triglav, Viki pa je v vlogi spremljevalca družin, ki so se od letošnjega februarja naprej pripravljale na avgustovski vzpon na Triglav. Več kot pol leta se je deset družin v akciji "Z družinami osvojimo Triglav 2010" pripravljalo na osvojitve skupnega cilja. Odrasli so poslušali strokovna predavanja o planinski opremi, orientaciji v gorah, prehrani, vremenskih pojavih, vlogi staršev kot spremljevalcev otrok na izletih, prvi pomoči ... Otroci so medtem sodelovali na kreativnih delavnicah, skupaj s starši pa so se udeleževali mesečnih pohodov v gore, ki so se stopnjevali po težavnosti. Na njih so odkrivali skrivnostni svet narave, spoznavali gorske cvetlice, se spoprijemali s prvimi jeklenicami in osvajali vrhove. Gorskega sveta pa družine niso spoznavale samo preko teoretičnih predavanj in praktičnih izletov; v ta svet so jih popeljali tudi Viki Grošelj (strokovni mentor v akciji), predavatelj in vodnik Bine Mlač, Urban Golob, ki je pripravil delavnico gorske fotografije, in vodnik Franc Intihar, gorski reševalec in alpinist, ki že vsa leta, od leta 2004, vodi celotno akcijo.

Obnovljena skupna ležišča na Gosposkični

Utrinek z izobraževanja vodnikov turnega kolesarstva

Udeleženci akcije "Z družinami osvojimo Triglav 2010"

Skupaj s soprogo, pedagoginjo Milko, sta nenadomestljiv par. Tridesetčlanska odprava sedmih družin je od 27. do 29. avgusta dosegla cilj, ki si ga je zastavila ob začetku programa februarja letos. A za razliko od po imenu podobnih akcij (100 žensk na Triglav, Slovenski obrtniki na Triglav ...) naš cilj ni bil samo priti na vrh najvišje slovenske gore. Želeli smo, da se družine izobrazijo za varno hojo po gorah, preživljajo svoj prosti čas v naravi, prevzamejo zdrave življenjske navade ter razvijejo občutek solidarnosti, tovarištva in povezanosti med seboj ...

Osvojitev Triglava je bila zaključek akcije "Z družinami osvojimo Triglav 2010", ni pa bila zaključek našega druženja in doseganja prej omenjenih ciljev, saj so vse naše dejavnosti postale stalnica v našem življenju in ne le enkratni dosežki.

Anton Lamovšek

Pobratenje tržaških in ljubljanskih planincev

Rahle padavine na Planini pri Jezeru v nedeljo 18. julija 2010 niso zmotile proslave 30-letnice pobratnja med planinci Slovenskega planinskega društva iz Trsta in Planinskega društva Integral iz Ljubljane. V iskrenem prijateljskem vzdušju so se zbrali planinci iz domovine in zamejstva, da potrdijo in okrepijo medsebojno bratsko navezanost in sodelovanje. Zavedajoč se pomembnosti proslave so prisotni planinci v svoji sredi navdušeno pozdravili ministra za Slovence po svetu in zamejstvu Boštjana Žekša. S pozdravnim nagovorom je minister ovrednotil pomen in dal še večji poudarek izrazito vseslovenskemu planinskemu druženju obeh pobratjenih društev, ki z gledno medsebojno sodelovanje v vztrajnim upoštevanjem planinskih vrednot in zaščite neokr-

Nova generacija vodnikov PZS kategorije A

njene gorske narave usmerjata v bogatitev duhovnosti človeka planinca. Tržaški planinci so svojim ljubljanskim prijateljem pripravili presenečenje. Na Planini pri Jezeru so povabili tržaško folklorno skupino *Stu ledi*. Plesni nastop je bil prikaz bogate tržaške slovenske kulturne dediščine in poklon navdušenim planincem gostiteljem. V uradnih pozdravih predsednice SPD Trst Marinke Pertot, pooblaščenega predstavnika PD Integral Toma Rusimoviča, podpredsednika PZS in drugih planinskih predstavnikov ter gostov je bil velik poudarek na potrditvi pobratnja, ki je bila prvotna zamisel tedanjega predsednika društva Viator, potem Integral, Zvoneta Kosmača in tajnika SPDT Ervina Gombača. Sprejeta odločitev o pobratnju je padla na rodovitna tla, se krepila in se v več desetletnih plodnih stikih med obema društvoma iz dveh držav, a iz istega skupnega, slovenskega kulturnega prostora, poglobljala, bogatila in postala zakoreninjena tradicija. Na nedeljski svečanosti na Planini pri Jezeru sta jo ponovno zapečatila podpisa Marinke Pertot in Toma Rusimoviča na izmenjanih listinah. Praznovanje se je nadaljevalo v pristrčnem in veselem razpoloženju še v poznih popoldanskih urah, ko so se tržaški planinci z vsemi dobrimi željami po čim prejšnjih ponovnih snidenjih začeli poslavljati. V dežju so sestopili do Planine Blato in se z najlepšimi vtisi in neizbrisnimi spomini na komaj minulo proslavo in prijateljsko srečanje vrnili v Trst.

Še ena generacija vodnikov PZS kategorije A

Planinsko učno središče v Bavšici je od 26. junija do 7. julija 2010 nudilo zavetje 26 tečajnikom, ki smo že maja uspešno opravili sprejemni izpit in preizkusno turo za prvo letošnjo izmeno strnjenege tečaja. K odličnemu dvanajstdnevemu počutju so največ pripomogli vodja tečaja Janko Mihev in predavatelj Darja Jenko, Katja Kadiš, Jože Kamenšek, Aleksander Kelnerič, Adolf Kirbiš, Ivan Šturm, kuharica Betka in maskota središča gospodar Jelko. S strokovno pomočjo predavateljev smo se zavzeto lotili izobraževalnega programa, ki obsega vsebine po predmetniku in učnem načrtu za vodnike PZS kategorije A. Izvedli smo predpisane gorske ture, izdelali seminarsko nalogo kot pripravo za izpitno turo, ki predstavlja praktični del izpita, ter izpolnjevali teste, ki so sledili posameznim predavanjem. Pomemben del tečaja je bil poudarek na družabnosti oziroma utrjevanju vezi med tečajniki in vodstvom tečaja. Delovali smo kot dobra naveza, ki smo jo potrdili s praznovanjem rojstnega dne udeležence tečaja, s skupnim raftingom na Soči ter zaključnim večerom ob tabornem ognju. Med tečajem so nas obiskali predsednik Planinske zveze Slovenije Bojan Rotovnik in predstavnik Fakultete za šport Stojan Burnik in Blaž Jereb, ki so si ogledali učno središče in bližnje plezališče. Preživeto obdobje na tečaju nam je dalo polno novih planinskih izkušenj, znanj in novih prijateljev. Tečaj smo vsi uspešno opravili in pos-

Lojze Abram

Listine o pobratnju tržaških in ljubljanskih planincev

tali pripravniki za planinskega vodnika kategorije A. Zdaj nabiramo prve od petih različnih lahkih kopnih tur v želji, da bi si čim prej pridobili registracijo kategorije A ali nadaljevali z usposabljanjem za vodnika B kategorije PZS za zahtevne kopne ture.

Milan Jerman

Koper – Oživila ulica 2010

Obalno planinsko društvo Koper (OPD Koper) se je z veseljem odzvalo vabilu na 11. prireditve Kluba študentov občine Koper, ki želi ponovno oživeti nekdanj najboljši živahno Kidričevo ulico v mestu. Predstavile so se različne organizacije, društva, podjetja ... Letos je bilo celotno dogajanje zbrano pod sloganom "Poleti z nami", rdeča nit pa je bila močna vpetost v istrsko-obalno okolje. Prisotnost OPD Koper ne preseneča, saj je že 61 let močno povezano z istrskim prebivalstvom, izpolnjevanjem njegovih potreb po zdravem življenju v naravi in skrbjo za poti in Tumorovo kočo na Slavniku. Ob njihovi lično opremljeni stojnici je bilo živahno. Mimoidoči so segali po hladnem planinskem čaju, predstavniki društva so z veseljem posredovali strokovne nasvete o gorniškem življenju, varni hoji, kolesarjenju ter vse informacije o raznolikem delovanju društva, ki so si ga lahko ogledali tudi na platnu pred stojnico.

Maruška Lenarčič

Vrh na vrhu 2010

Tradicionalno srečanje poslovnih partnerjev in prijateljev Zavarovalnice Triglav, d. d. je potekalo 4. septembra 2010 pri najvišji slovenski postojanki – Domu na Kredarici, ki ji je organizator ob tem dogodku podaril reanimacijsko napravo (defibrilator).

Matjaž Rakovec, predsednik uprave Zavarovalnice Triglav, in Tomaž Willenpart, predsednik PD Ljubljana Matica, sta ob predaji defibrilatorja izrazila željo, da bo planinski vsakdan na Kredarici odslej varnejši. Matjaž Rakovec je poudaril, da je družbena odgovornost ena izmed temeljnih vrednot Zavarovalnice Triglav ter izrazil upanje, da bo reanimacijski aparat čim redkeje uporabljen. V planinski postojanki na Kredarici se vsako leto ustavi okoli 40 tisoč planincev, četrtina jih tudi prenoči. Postojanka je letos vključena tudi v akcijo Očistimo slovenske gore. Z njo Zavarovalnica Triglav uresničuje svojo družbeno odgovornost in skrbni za ohranitev naših gor.

Povzeto po sporočilu za medije Zavarovalnice Triglav, d. d.

Tek Ivana Anderleta na Črno prst

V Podbrdo so v soboto, 4. septembra 2010, prihajali tekači, izpolnjevali prijavnice in se pripravljali na start 17. teka Ivana Anderleta na Črno prst, ki je letos potekal v znamenju 40. obletnice prvega teka. 9. avgusta 1970 so se na startu pojavili le trije tekmovalci in zabeležili zavidanja vredne rezultate. Prvi je dosegel cilj Marko Dakskobler s časom 1:01:00, Peter Čufer in Ivan Čufer pa sta mu sledila čez približno pet minut. Slednja sta se udeležila tudi letošnje tekme, Peter pa ni izpusstil še nobene. Start letošnje tekme je bil točno ob deveti uri, gruča 103 tekačev pa se je pognala proti Trtniku in kmalu izginila za prvim ovinkom. Šest kilometrov dolga proga z višinsko razliko 1320 m je zahtevala, da jo premagajo vsaj v dveh urah. Člani PD Podbrdo so progo očistili, pokosili ter ob njej postavili dve okrepčevalnici. Žal je tekače na gozdni meji pričakala megla, ki jih je spremljala do cilja. Prvi je na cilj priteknel Bojan Ambrožič iz Radovljice (0:54:24), najboljši žen-

Udeleženci teka na Črno prst FOTO: MATJAŽ TROJER

ski rezultat je pripadel Mihaeli Tušar (1:05:49). Najmlajši udeleženec, devetletni domačin iz Kuka Žan Drole, je potreboval le uro, trinajst minut in dve sekundi. Najmlajša udeležena med dekleti, štirinajstletna Ana Čufer, je prišla iz Vipave, najstarejši tekmovalac, 73-letni Albert Lazar iz Deskel, pa je za vzpon potreboval manj kot poldrugo uro. Nada Merlak iz Hotedrščice je kot najstarejša tekmovalka je za pot potrebovala uro in 40 minut. Čeprav so mnogi ocenili progo kot zelo zahtevno, so hkrati pritrjevali, da jim je to eden najljubših tekov. Na cilju so tekače postregli s sveže pripravljeno sadno kupo. Po spustu v dolino so se tekmovalci zbrali na športnem igrišču v Podbrdu, kjer so jim pripravili topel obrok in praktične ter spominske nagrade. Turistično informacijski center Podbrdo je razstavil turistično promocijsko gradivo, članice Zveze slovenskih društev za boj proti raku Slovenije pa so ponujale informacijske zgi-banke. Organizatorji teka Planinsko društvo Podbrdo, GRS Tolmin, občina Tolmin in TIC Podbrdo – LTO Sotočje so bili zadovoljni z uspešno izpeljano tekmo. Posebno zahvalo so izrekli več kot sedemdesetim prostovoljcem, ki so pomagali pri organizaciji.

Olga Zgaga

Poletni tabor PD Polet Šentrupert

Poletni tabor PD Polet Šentrupert se je od 29. julija do 15. avgusta 2010 odvijal v Skandinaviji. Avtobus prevoznika Webra iz Sevnice je za 18 dni postal spalnica, dnevna soba, kuhinja in prevozno sredstvo enainvajsetim udeležencem in dvema šoferjema ter omogočil sanjsko potovanje po vseh štirih skandinavskih državah. Vrhunec našega popotovanja je bil vzpon na Galdhøpiggen,

2469 m, ki leži v 3500 kvadratnih kilometrih velikem gorskem območju Jotunheimen, kar v prevodu pomeni dom velikanov. Tu leži 29 najvišjih gora na Norveškem. Območje je vse polno planinskih koč in označenih poti, zato je privlačno za pohodnike in plezalce. Do izhodišča za vzpon na Galdhøpiggen smo se pripeljali iz kampa v Lomu ter se ob koči zraven jezera v zgodnjem jutru pripravili na turo. Zgodnja ura se nam je krepko obrestovala, saj se je za nami za vzpon na vrh odločilo še veliko pohodnikov. Začetni del poti je bil povsem kamnit, a pretežno ravninski. V daljavi smo kmalu zagledali vrh, do koder je bilo potrebno opraviti še kar nekaj poti. Naprej po ledeniku smo hodili v dveh navezah, saj so vodniki menili, da bo pot tako zagotovo varna. Dali so nam natančna navodila za hojo: razdalja med posamezniki v navezi, napeta vrv, pazljiv korak. Po dveh urah smo varno prispeli do skalovja, po katerem smo se trudili še dve uri. Naš trud je bil poplačan, saj smo kmalu stali na vrhu. Sonce nas je razvajalo in dobre volje smo našli vsak svoj kotic za počitek. Z vrha smo sestopali približno štiri ure na drugo stran v turistično naselje Spiterstulen (1100 m). Po okreplilu smo se s turističnim avtobusom vrnili v kamp v Lomu, saj režim prevoza ostalim avtobusom ne dovoljuje delovanja. V kampu nas je že čakala večerja, ki sta jo pripravili Mojca in Ajda, ki se ture nista udeležili. Med vzponom in sestopom smo občudovali lepote pokrajine, ki jih je z besedami težko pričarati. Vsak jih je doživljal po svoje. Vrhovi, led, sneg, jezera, slapovi ... Pogled na vsako od teh stvari je bil enkrat in neponovljiv. Potrebno ga je doživeti. Nam je uspelo.

Marija Zagorc

Predsednik uprave Zavarovalnice Triglav Matjaž Rakovec predaja defibrilator Dušanu Vidmarju, oskrbniku kože na Kredarici.

RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA

informacije, izobraževanje,
kultura, šport, glasba,
zabava ...

RADIO UNIVOX

99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

SE SLIŠIMO!

dobro jutro

Planinski vestnik
tudi v oddaji Dobro jutro
na TV Slovenija

Testiral smo
CEBÉ
Cougar

Očala Cougar iz Sportech serije so tipična multišportna očala primerna za srednje velike velikosti obraza. Na področju športnih očal so odlična dopolnitev segmenta tek, tek na smučeh, kolesarstvo, pohodništvo, odbojka na mivki...

Očala odlikujejo naslednje značilnosti: Adjustable Ergo Temples (AET) – 5 stopenjski nastavljiv ušesnik (gumirane ročke) za večjo prilagodljivost, stabilnost in boljši oprijem na obrazu; zaradi revolucionarne oblike se sila porazdeli po večji površini, enostavna, hitra menjava stekel, nosnik nastavljiv v dveh stopnjah za optimalno prileganje obrazu (2D matic adjustable nose), kompatibilnost s šestimi različnimi lečami. Stekla "baza 6" s 100% optično pravilnostjo (ne popačijo slike in ostalih linij). Leče Cebe Variochrom Perfo Polycarbonate nudijo aktivno zaščito (hitra potemnitev v primeru močnejše svetlobe in osvetlitev v primeru slabše vidljivosti), zato so očala zelo primerna za vožnjo. V očala je mogoče vstaviti poseben klip, kamor optik lahko vgradi leče z dioptrijo. Snemljivi ročki lahko zamenjamo z elastičnim trakom za popoln oprijem (idealno za ekstremne športe).

Gre za objektivni komentar ekipe Sokola.
Naročena objava.

Cena: 115,95 EUR
www.bushnell-europe.com/cebe

Uvoznik:
Rodeo Team d.o.o., Kranj
www.rodeoteam.si

TRUE PRODUCTS REAL PEOPLE

PIERRA MENT' JACKET

- NAREJENA POSEBEJ ZA TURNO SMUČANJE ·
- ROBUSTNOSTNA & DIHAJOČA ·
- OJAČENA RAMENA ·

MORE INFO AT WWW.MILLET.FR.

MILLET, URADNI OPREMLJEVALEC
CHAMONIX GUIDES COMPANY

NAHRBTNIKI
OPREMA
OBUTEV
SPALNE VREČE
VRVI

MILLET

MOUNTAIN BY EXPERIENCE